



LÄNTINEN RANTAKATU 1, TURKU

Entinen maaherran virkatalo

RAKENNUSHISTORIASELVITYS

29.2.2012

Sanna Ihatsu

CasaCo Studio Oy



RAKENNUSHISTORIASELVITYS

29.2.2012

Sanna Ihatsu

CasaCo Studio Oy

Tilaaaja:

Turun tilaliikelaitos

Tilaaajan edustaja:

rakennuttajainsinööri Reino Pöyhönen

Tekijä:

arkkitehti Sanna Ihatsu

CasaCo Studio Oy

29.2.2012

Kannen kuva: C.J. Gardber 1957, Turun museokeskuksen valokuva-arkisto.

Takakannen kuva: G. Welin 1921. Turun museokeskuksen valokuva-arkisto.

1. Rakennuksen perustiedot

KOHDE

Läntinen Rantakatu 1, Turku
Entinen maaherran virkatalo

KATUOSOITE

Läntinen Rantakatu 1, Turku

KIINTEISTÖTIEDOT

6-2-9

RAKENNUKSEN LAAJUUS

Kerrosala 501m²

OMISTAJA

Valtion rakennus vuoteen 1903, sen jälkeen siirtyi Kaupungin omistukseen, nykyinen omistaja Turun tilaliikelaitos

NYKYINEN KÄYTTÖTARKOITUS

Tyhjillään

ALUKERÄINEN KÄYTTÖTARKOITUS

Hovioikeudenpresidentin asuintalo 1733-1765

MYÖHEMMÄT KÄYTTÖTARKOITUKSET

Maaherran asuin- ja virkatalo 1765–1827

Paloi 1827

Triviaalikoulu ja Bell Lancasterkoulu 1833–1841

Yläalkeiskoulu 1841–1860-luku

Yläalkeiskoulun voimistelusalali 1860-luku–1903

Kansakoulujen voimistelusalali 1903–1918

Keskuskeittiö 1918–1919

Kauppakoulu 1921–1950

Turun piirustuskoulu 1950–1973

Musiikkikirjasto 1975–2005

Kulttuuritoimen kanslia 2005–2007

SUOJELUSTATUS

Rakennussuojelulain nojalla suojeltu rakennus, kuuluu RKY-alueeseen. Tontti muinaismuistolailta suojeltu muinaisjäänösalue.

ALKUPERÄISET SUUNNITTELIJAT

Tukholman kaupunginarkkitehti J. E. Carlberg ja rakennusmestari Samuel Berner

MERKITTÄVIMMÄT MUUTOKSET

Muutokset maaherrantaloksi, yli-intendentti Carl Fredrik Adelcrantz ja kaupunginarkkitehti Christian Friedrich Schröder.

Muutokset Triviaalikouluksi ja Bell Lancasterkouluksi Carl Ludvig Engel.

Muutokset voimistelusaliksi Georg Theodor von Chiewitz.

Kauppakoulun muutokset Turun kaupunginarkkitehti Harald Smedberg.

2. Sisällys

1. Rakennuksen perustiedot	5	6.6 Hovioikeudenpresidentin talon käyttö- ja muutoshistoriaa	20	8.3 Triviaalikoulusta yläalkeiskouluksi	34
2. Sisällys	6	6.7 Talossa asuneet Turun hovioikeuden presidentit	20	8.4 Piirustus- ja asiakirja-aineisto	34
3. Johdanto	8	7. Hovioikeudenpresidentin talosta maaherran virkataloksi	23	8.5 Suunnittelijat	36
4. Selvityksen tarkoitus, käytetyt lähteet ja arkistot	10	7.1 Maaherra muuttaa linnasta kaupunkiin	23	8.6 Kuvaus rakennustöistä	38
4.1. Selvityksen tarkoitus	10	7.2 Maaherra ja hovioikeudenpresidentti vaihtavat taloja	24	8.7 Kuvaus valmiista rakennuksesta	40
4.2. Käytetyt lähteet ja arkistot	10	7.3 Maaherrantaloa varten tehty muutostyöt	24	9. Voimistelusalit	41
5. Rakennuksen käyttö- ja muutoshistoria lyhyesti	12	7.4 Muutostöiden suunnittelijat	28	9.1 Taustaa voimistelusalimuutoksille	41
5.1 Aikajana	13	7.5 Piirustusaineisto	28	9.2 Voimistelusalisuunnitelmia	42
6. Rakennus hovioikeudenpresidentin asuintalona	16	7.6 Maaherrantalon käyttö- ja muutoshistoriaa	28	9.3 Kuvaus rakennuksesta	44
6.1 Taustaa hovioikeudenpresidentin talon rakentamiselle	16	7.7 Maaherrantalossa asuneet maaherrat	30	9.4 Piirustus- ja asiakirja-aineisto	44
6.2 Hovioikeudenpresidentin talon suunnitelmat ja sen rakentaminen	16	8. Palanut rakennus korjataan opetustiloiksi	32	9.5 Voimistelusalirakennuksen käyttö- ja muutoshistoria	46
6.3 Suunnittelijat	18	8.1 Taustaa koulutilamuutokselle	32	10. Keskuskeittiövaihe	51
6.4 Piirustus- ja asiakirja-aineisto	18	8.2 Porvariston koulusta Bell Lancaster-kouluksi	32	10.1 Kuvaus rakennuksesta	51
6.5 Kuvaus hovioikeudenpresidentin talosta	18			10.2 Piirustus- ja asiakirja-aineisto	51
				11. Kauppakoulu	52
				11.1 Taustaa kauppakoulumuutoksille	52
				11.2 Kuvaus muutostöistä kauppakouluksi	52

11.3 Kauppakouluvaiheen suunnittelija	54	17.2 Pohjaratkaisun ja sisätilojen säilyneisyys	82
11.4 Kauppakouluvaiheen piirustuksia ja asiakirja-aineistoa	54	17.3 Kellarin säilyneisyys	84
11.5 Kauppakoulun käyttö- ja muutoshistoria	54	17.4 Välipohjarakenteen ajoitus	87
12. Turun piirustuskoulu	58	17.5 Ullakolla olevien vasanreikien ajoitus	89
12.1 Taustaa piirustuskoulun tilaratkaisulle	58	17.6 Alapohjarakenteen ajoitus	89
12.2 Piirustuskoulun käyttö- ja muutoshistoria	60	17.7 Ulko-oven ja ikkunoiden säilyneisyys	93
13. Musiikkikirjasto ja kulttuuritoimen kanslia	63	17.8 Sisäovien säilyneisyys	96
13.1 Suunnitelmat sekä muutos- ja käyttöhistoria	63	17.9 Teknisten järjestelmien säilyneisyys	98
13.2 Perustusten ja julkisivujen vahvistustyöt	63	18. Yhteenveto	99
14. Historiallisia tapahtumia	69	19. Käytetyt lähteet	100
15. Kaavallinen tarkastelu	70	19.1 Kirjalliset lähteet	100
15.1 Nuoremasta rautakaudesta keskiaikaan	70	19.2 Muut kirjalliset lähteet	100
15.2 1700-luvulta Turun paloon	72	19.3 Sähköiset lähteet	101
15.3 Koulutontin vaiheet	74	19.4 Käytetyt arkistot	101
16. Suojelutilanne	77	19.5 Historiallinen piirustusaineisto	101
17. Rakennuksen säilyneisyys	79	19.6 Mittapiirustukset	102
17.1 Julkisivujen ja rungon säilyneisyys	79	20. Piirustus- ja asiakirjaliitteet	103

3. Johdanto

Entisellä musiikkikirjastolla, osoitteessa Län-
tinen Rantakatu 1, on monivaiheinen historia
takanaan. Aluksi rakennus toimi maan merkit-
tävimpien virkamiesten asuintalona. Turun vuo-
den 1827 palossa rakennuksen runko säästyí ja
se sai jäädä paikoilleen myös palon jälkeisessä
C. L. Engelin uudessa asemakaavassa, jos-
sa useimmat tuhoutuneet rakennukset saivat
väistyä tiukan, paloturvallisemman ruutukaava-
ajattelun tieltä.

Palon jälkeen rakennus toimi ensin valtiollisena
koulurakennuksena, myöhemmin kunnallisena
oppilaitoksena. Koulukäytössä rakennus sai
toimia aina 1970-luvun puoliväliin saakka, jon-
ka jälkeen se siirtyi kirjastokäyttöön.

Tässä selvityksessä kerrotaan rakennuksen eri
vaiheista ja käyttötarkoituksista ja selvitetään
myös taustoja sille, miksi rakennus on otettu
kuhunkin käyttöön ja mitä muutoksia siihen on
kussakin vaiheessa tehty. Selvityksessä kerro-

taan eri vaiheiden suunnittelijoista ja kerrotaan
mitä muita suunnitelmia kyseiset suunnittelijat
ovat tehneet etenkin Turkuun.

Selvitykseen on koottu myös yksittäisiä merkit-
täviä historiallisia valtioiden päämiesten tapaa-
misia, joita rakennuksessa on ollut.

Eriaikaisten kaupunkikarttojen ja asemakaavo-
jen avulla esitetään tontin kaavallinen kehitys
ja millainen asema rakennuksella on ollut kau-
punkirakenteessa.

Selvityksen lopussa kuvaillaan miten hyvin eri
vaiheet ovat nykyisin nähtävillä talossa ja kuin-
ka paljon kustakin vaiheesta on säilynyt raken-
nusosia.

Viimeiseksi on koottu kunkin toteutuneen vai-
heen tärkeimmät piirustukset.

Aiempiin rakennuksesta tehtyihin selvityksiin
ja tutkimuksiin tämä selvitys tuo lisävalaistusta
erityisesti sen osalta, kuinka paljon rakennuk-
sesta säilyi palossa ja kuinka suurelta osin ra-
kennusrunko hyödynnettiin C.L. Engelin koulu-
rakennuksessa.

Myös Chiewitzin vuonna 1857 suunnittelemat
kattorakenteet ovat säilyneet, toisin kuin aiem-
massa rakennusdokumentoinnissa on tulkittu.
Rakenteita on vahvistettu 1920-luvulla. Myös
ala- ja yläpohjarakenteiden ajoitukseen on tä-
män selvityksen yhteydessä saatu lisätietoja.

Aiemmin on myös jäänyt täysin huomiotta se,
että rakennuksen kellarissa on viitteitä 1700-lu-
kua vanhemmasta rakennuksesta.



4. Selvityksen tarkoitus, käytetyt lähteet ja arkistot

4.1. Selvityksen tarkoitus

Tämän rakennushistoriaselvityksen tarkoituksena on kertoa talon ja sen tontin eri vaiheet ja osoittaa mitkä rakennuksen osat ovat miltäkin ajalta. Selvityksen tehtävänä on palvella talon omistajaa, rakennuttajaa ja suunnittelijoita huomioimaan rakennuksessa olevat historialliset arvot ja toimia viranomaisten apuvälineenä talossa tehtävien muutosten ohjauksessa.

Tämän selvityksen tehtävä on palvella vuonna 2012 tehtäviä muutostöitä sekä myös tulevia muutostarpeita. Selvityksen on erityisesti toivottu antavan vastauksen kysymykseen, onko välipohjarakenne 1860-luvulta vai uudempi, sillä tieto on merkittävä rakennukseen tehtävien muutostöiden vuoksi. Toinen erityisesti selvitettävä asia on ollut, onko rakennuksessa ollut keskuskeittiö, ketä se on palvellut ja kuinka kauan se on toiminut.

4.2 Käytetyt lähteet ja arkistot

Tämän selvityksen kirjallisina lähteinä ovat olleet Oscar Nikulan ”Turun kaupungin historia 1721-1809” sekä ” Turun kaupungin historia 1809-1856” ja Eino Jutikkalan ”Turun kaupungin historia 1956-1917”. Kouluvaiheen lähteenä on käytetty Oscar Viitasen ”Turun kansanopetuksen historia”-kirjaa.

Rakennuksen varhaisempia vaihteita on selvitetty hyvin perusteellisesti Kaarin Lehtosen (nyk. Kurri) Aboa, Turun Maakuntamuseon vuosikirjassa 55-56/1991-1992 olevassa artikkelissa Turun hovioikeudenpresidentin ja maaherran virkatalo 1730-1827. Sen lisäksi rakennuksesta on marraskuussa 2008 Marjukka Saarivuoren tekemä dokumentointikertomus, johon liittyy Gabriela Buschmann Martinin tekemät dokumentointipiirustukset ja Mikko Kyynäräisen dokumentointivalokuvat.

Asiakirja-aineistoja, jotka on edellä mainittujen julkaisujen yhteydessä läpikäyty, ei ole tämän selvityksen puitteissa uudelleen tarkistettu, vaan on luotettu näiden lähdeaineistojen oikeellisuuteen.

Kouluvaiheita koskevien asiakirja-aineistojen osalta on silmäilty läpi tärkeimpien vuosien osalta Turun kaupunginarkistossa olevia asiakirjoja kuten rahakamarin aineistoja, Bell Lancaster-koulun aineistoja, koulujohtokunnan pöytäkirjoja, kunnalliskertomuksia ja Turun kaupungin kauppakoulun aineistoja.

Kansallisarkistossa on tärkeimpien vuosien osalta katsottu Turun yläalkeiskoulun asiakirjat ja Bell Lancaster-koulun asiakirjat.

Vanhimmat asiakirja-aineistot ovat hyvin työläitä, koska ne ovat käsinkirjoitettua vanhaa ruotsia. Asiakirjoista ei aina ilmene tarkalleen mitä rakennusta kulloinkin käsitellään: koulutontil-

la olevaa vanhaa maaherran asuintaloa vai maaherran kansliarakennusta vaiko kirjaston tilalla ollutta puurakennusta. Edellämainituista asiakirja-aineistoista saadut tiedot ovat jääneet varsin laihoiksi. Ne vaatisivat huomattavasti pidemmän ajan, kuin tämän selvityksen puitteis-
sa on ollut mahdollista käyttää, jotta niistä voisi saada enemmän tietoa irti.

Selvityksessä käytetyt piirustukset ovat peräisin Riksarkivetistä Tukholmasta, Kansallisarkistosta, Turun kaupunginarkistosta, Turun tilaliikelaitoksen arkistosta, Turun museokeskuksesta ja Turun Maakuntamuseosta. Osa selvitystä varten hankituista piirustuksista on hankittu suoraan näistä arkistoista, osa on otettu julkaisuis-
ta, joissa kyseiset piirustukset on julkaistu.

Rakennuksen uudemmistakaan muotovaiheista ei ole säilynyt rakennusselostuksia lukuunot-
tamatta vuonna 1975 laadittua sähkötyöselostusta (Turun tilaliikelaitoksen arkisto).

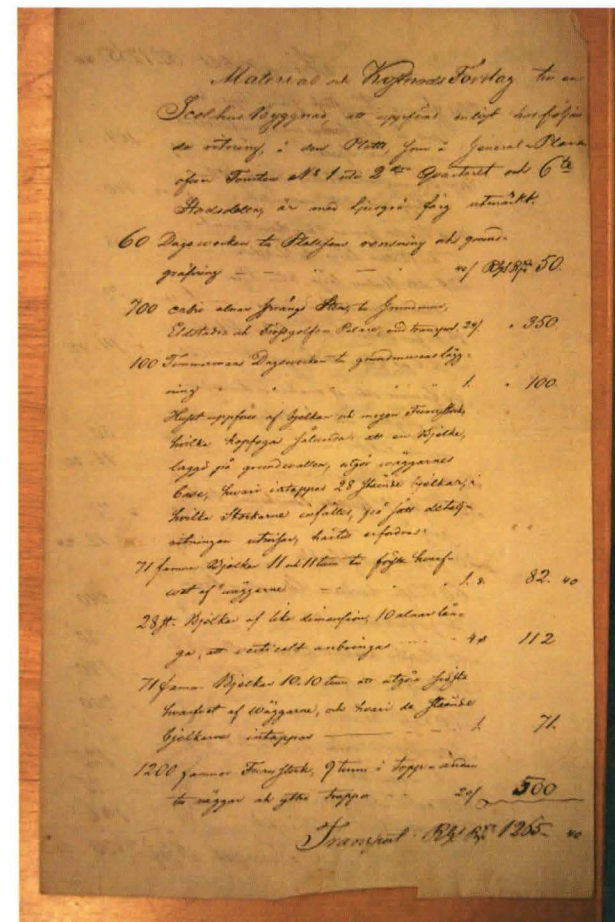
Selvityksessä esitetyt pohjapiirustukset on vertailun helpottamiseksi esitetty aina samoin päin: pihanpuoli alhaalla, joenpuoli ylhäällä,

huolimatta siitä, miten ne ja niissä olevat tekstit ovat alunperin esitetty.

Kansalliskirjaston digitoitua historiallista sanomalehtiarkistoa on myös hyödynnetty.

Tässä selvityksessä käytetty mustavalkoinen valokuvamateriaali on pääosin Turun museokeskuksen valokuva-arkistosta.

Nykytilannetta kuvaavat valokuvat ovat selvityksen tekijän ottamia, ellei toisin mainita.



Esimerkki asiakirja-aineistosta. Kaupunginarkitehti Per Johan Gylichin vuonna 1832 laatima kustannusarvio palaneen maaherrantalon muutoksista koulurakennukseksi. Alkuperäinen asiakirja Turun kaupunginarkisto, Bell Lancaster-koulun asiakirjat.

5. Rakennuksen käyttö- ja muutoshistoria lyhyesti

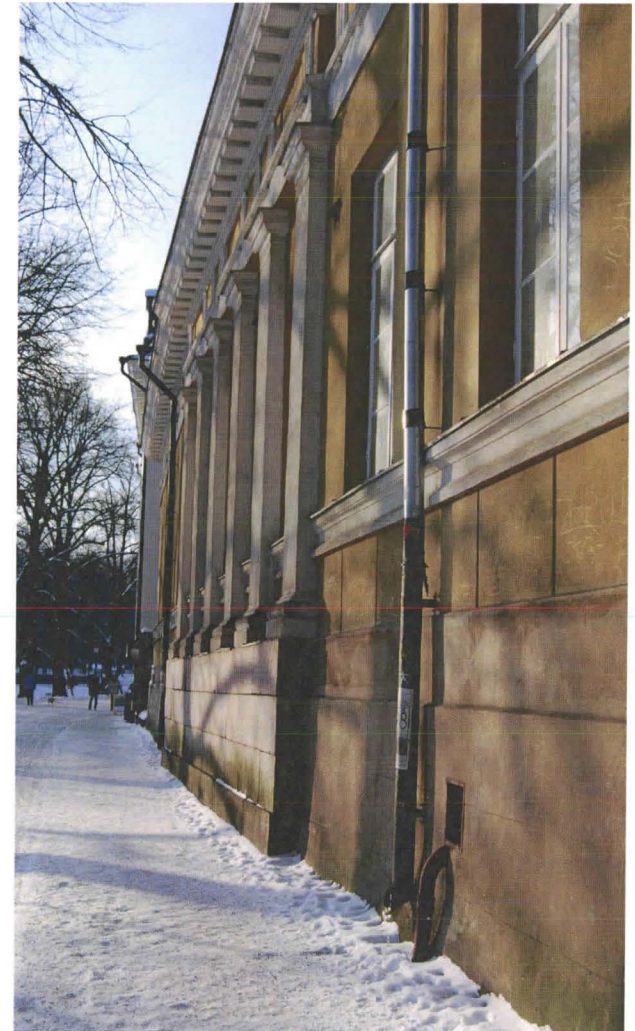
Entinen musiikkikirjastorakennus, joka tunnetaan myös nimellä entinen maaherrantalo, osoitteessa Läntinen Rantakatu 1, rakennettiin vuonna 1732 hovioikeudenpresidentin asuintaloksi. Tämä kaksikerroksinen rakennus toimi alkuperäisessä käyttötarkoituksessaan 30 vuotta, jonka jälkeen siitä varsin pienin muutoksin tehtiin maaherran virka- ja asuintalo, jona se toimi seuraavat 60 vuotta, aina Turun paloon saakka.

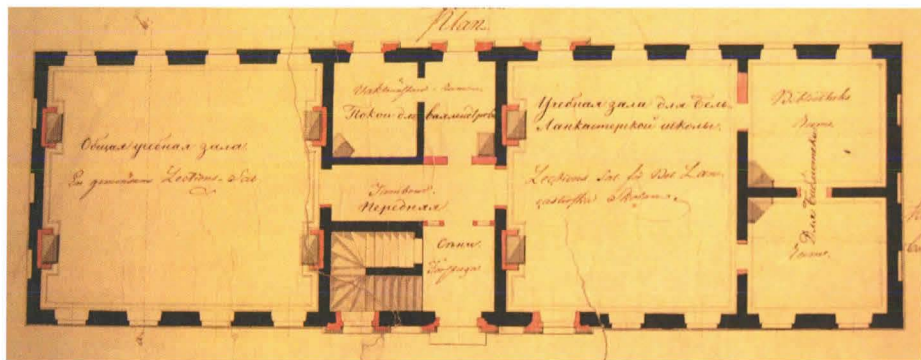
Palon jälkeen rakennus muutettiin yksikerroksiseksi koulurakennukseksi. Rakennuksessa toimi aluksi triviaalikoulu ja Bell Lancaster-koulu, myöhemmin yläalkeiskoulu ja Bell Lancaster-koulu. 1870-luvun alussa yläalkeiskoulut liitettiin lyseoihin ja ala-alkeiskoulu ja Bell Lancaster-koulu muutettiin kansakouluiksi.

1860-luvulla koulurakennuksen luokkatilat muutettiin voimistelusaliksi, joka palveli ensin alkeisoppilaitosten ja myöhemmin ruotsalaisen

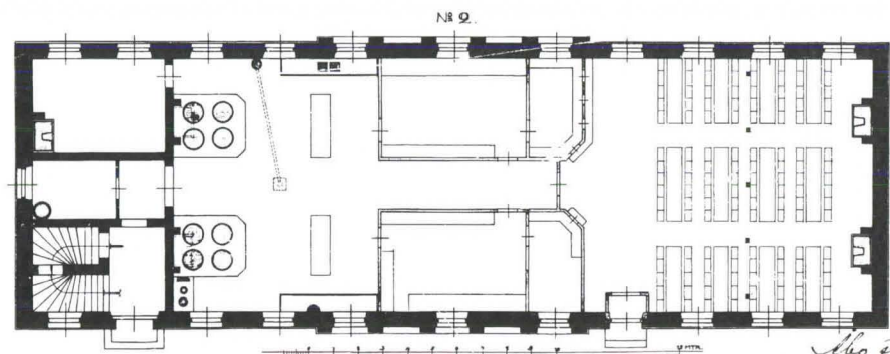
klassillisen lyseon liikuntakasvatusta, kun rakennus siirtyi valtiolta kaupungin haltuun vuonna 1903.

Voimistelusalina rakennus toimi 1920-luvulle saakka, jonka jälkeen sinne tehtiin luokkahuoneet Turun kaupungin kauppakoulua varten, jonka käytössä rakennus toimi aina 1950-luvulle. Sen jälkeen siinä toimi Turun piirustuskoulu vuoteen 1973 asti, jonka jälkeen rakennus palveli kirjaston tarpeita toimien ensin musiikkikirjastona ja myöhemmin kulttuuritoimen kansliatiloina.





1833 rakennus korjataan C. L. Engelin suunnitelmien mukaan yksikerroksiseksi koulurakennukseksi.



1918 rakennus muutetaan väliaikaiseksi keskuskeittiöksi.

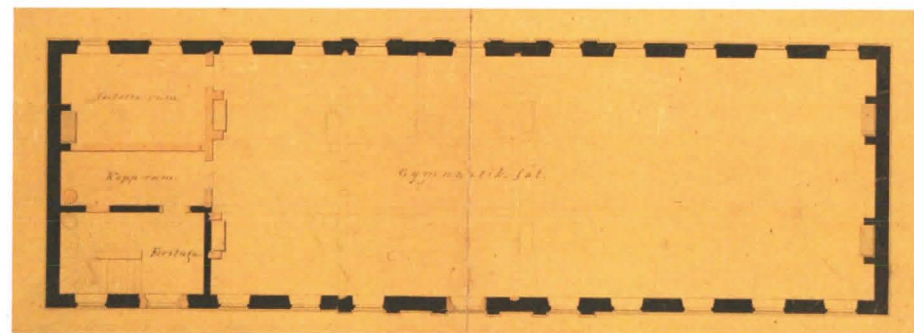
1800

1850

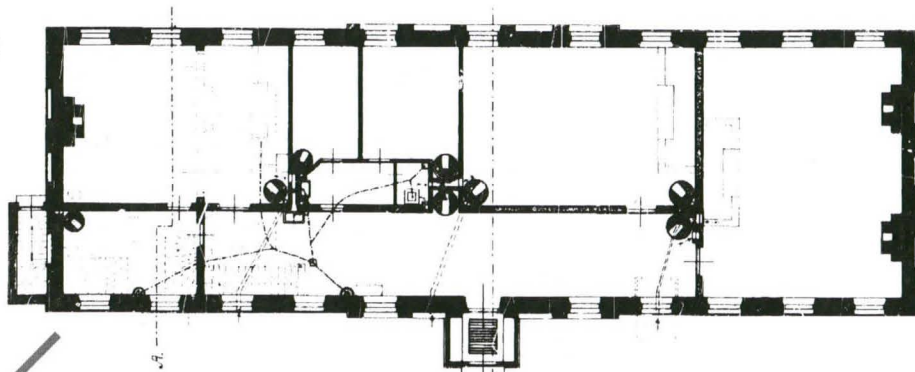
1900

1827 Turun palo. Rakennuksen puuosat palavat, runko säilyy.

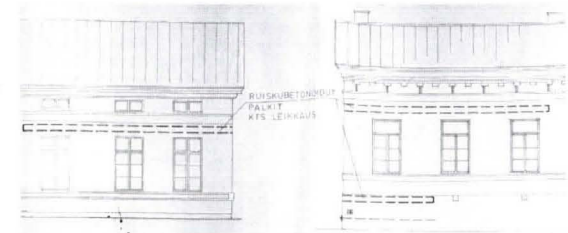
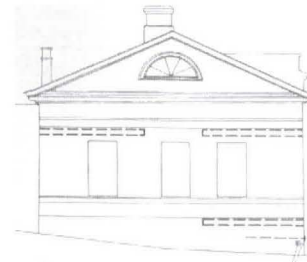
n. 1863 rakennus muutetaan voimistelusaliksi Th. Chiewitzin piirustusten mukaan.



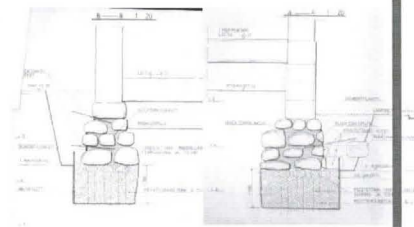
1.krs



1922 rakennus muutetaan kauppakouluksi Harald Smedbergin piirustusten mukaan



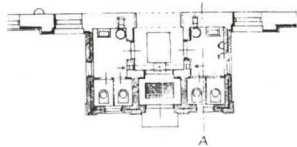
1983 perustusten ja julkisivujen vahvistustyöt.



2005 rakennus kulttuuritoimen kansliaksi.

1950

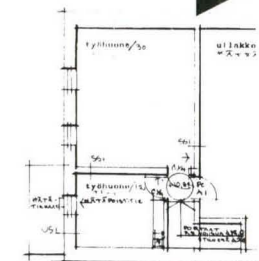
1937 kuistimuutos



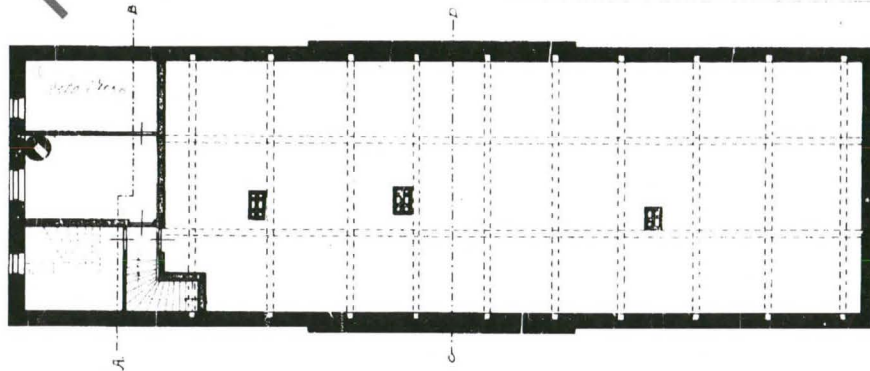
1950 kauppakoulu muuttaa uusiin tiloihin, tilalle tulee Turun piirustuskoulu.

2000

1975 rakennus otetaan kirjastokäyttöön.

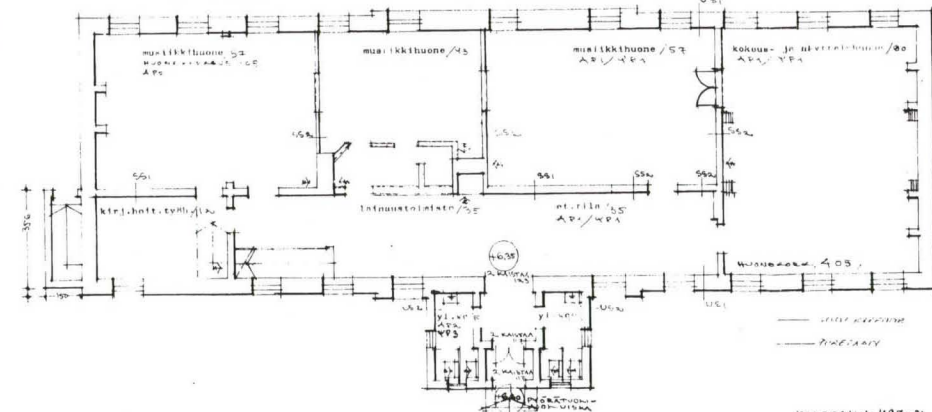


2.krs



1.krs

2.krs



6. Rakennus hovioikeudenpresidentin asuintalona

Rakennus rakennettiin alkujaan hovioikeudenpresidentin asuintaloksi. Kaksikerroksinen asuintalo valmistui vuonna 1732 ja se toimi alkuperäisessä käytössään vuoteen 1765, jona aikana siinä asui neljä eri hovioikeuden presidenttiä.

6.1 Taustaa hovioikeudenpresidentin talon rakentamiselle

Vuonna 1623 Kustaa II Adolf perusti Suomeen Turun hovioikeuden, jonka ensimmäisenä presidenttinä toimi Nils Bielke. Hovioikeuden presidentti oli kruunun korkein Suomessa oleva edustaja. Ensimmäiset vuodet Turun hovioikeus toimi Turun linnassa, josta se vuonna 1630 siirtyi kaupungin silloiseen ydinkeskukseen. Hovioikeus joutui toimimaan Tukholmassa isonvihan vuosina 1713-1721.¹

Hovioikeudenpresidentille rakennettavaa asuintaloa varten oli ostettu tontti vuonna 1695. Talo sijaitsi joen, nykyisen Kauppiaskadun ja

Linnankadun välisellä tontilla, eli nykyisen pääkirjaston tontilla. Isonvihan aikana rakennus tuhoutui perustuksiaan myöten.²

6.2 Hovioikeudenpresidentin talon suunnitelmat ja sen rakentaminen

Vuosi isonvihan jälkeen hovioikeus pääsi taas aloittamaan toimintansa Turussa ja silloisen hovioikeuden presidentti, valtaneuvos, kreivi Johan Creutzin aloitteesta ruvettiin hankkimaan varoja uutta presidentintaloa varten.³

Presidentintalo oli tarkoitus rakentaa vanhalle tontille linnanrakennusmestari Hans Möllerin talvella 1722 tekemien piirustusten mukaan. Rakentaminen kuitenkin venyi, koska ilmeisesti ensin haluttiin kunnostaa niin ikään isonvihan aikana vaurioitunut hovioikeudentalo. Lisäksi rakennushanketta pitkitti presidentintaloa varten hankitun rakennustarvikevaraston palo vuonna 1728.

Kuninkaalle lähetettiin 4. heinäkuuta 1729 uudet piirustukset hyväksyttäväksi. Piirustusten laatijasta ei ole tietoa, mutta niissä kaksikerroksisen rakennuksen alakerta oli suunniteltu puoli kynnärrä yläkerta korkeammaksi. Tukholman kaupunginarkkitehti Johan Eberhard Carlbergin lausunnon perusteella kerrokset päätettiin kuitenkin rakentaa yhtä korkeiksi ja tehdä molempiin kerroksiin yhtä suuret ikkunat. Kuningas myönsi rakennusluvan 18. maaliskuuta 1730.⁴

Rakennustyöt aloitettiin syksyllä 1730. Rakennustarvikkeita hankkimaan, töitä ja tiliasioita valvomaan, kutsuttiin varanotaari Stadius. Rakennusmestariksi valittiin Anders Engman, joka oli johtanut hovioikeudentalon korjaustöitä ja Engmanille annettiin käyttöön kuusi kirvesmiestä. Ilmeisesti alettiin kuitenkin epäillä, että Engmanin kyvyt eivät riitä vaatimaan työhön ja niin kutsuttiin Tukholmasta rakennusmestari Samuel Berner.⁵

6.3 Suunnittelijat

Hovioikeuden presidentintalon ensimmäisten luonnosten tekijää ei tiedetä. Hovioikeudenpresidentti Samuel Åkerhjelm ei ollut ensimmäiseen suunnitelmaan tyytyväinen, joten piirustukset annettiin Tukholman kaupunginarkkitehti Johan Eberhard Carlbergin tarkistettaviksi ja hän teki suunnitelmasta uuden ehdotuksen.⁶

Carlberg lähetti kisällinsä, saksalaissyntyisen rakennusmestari Samuel Bernerin valvomaan presidentintalon rakennustöitä vuonna 1731. Berner nimitettiin vuonna 1734 Turun kaupunginarkkitehdiksi ja samalla myös maamme ensimmäiseksi kaupunginarkkitehdiksi. Hän suunnitteli hovioikeuden presidentintalon lisäksi Turkuun myös raatihuoneen, jonka rakentamista hän myös johti. Berner otettiin muurarimestariksi linnoitustoimikunnan Suomen prikaatiin, mutta hän tahtoi mieluummin jäädä Turkuun muurarien ammattikunnan esimieheksi eli oltermanniksi. Maistraatti myöntyi tähän, mutta ei kuitenkaan suostunut antamaan Bernerille hänen anomaansa vapautusta porvarille kuuluvasta veroista. Berner sanoi irti porvarinoikeutensa vuonna 1742, mutta toimi muurareiden ammattikunnan oltermannina vuoteen 1748

saakka. Berner suunnitteli ja rakensi erityisesti kivistä kirkkoja, kouluja sekä asuin- ja hallintorakennuksia Turkuun, Loviisaan, Porvooseen ja Helsinkiin.⁷

6.4 Hovioikeudenpresidentin taloa koskeva piirustus- ja asiakirja-aineisto

Tästä vaiheesta löytyy vanhimmat rakennusta koskeva piirustukset; laveeratut mittapiirustukset, noin vuodelta 1760 (Riksarkivet, Tukholma). Ne on laatinut Turun kaupunginarkkitehti Christian Friedrich Schröder. Piirustuksessa kuvataan koko korttelin rakennukset, aita- ja tiejärjestelyt. Siinä esitetään asemapiirros, joenpuoleinen julkisivu, kellarin, 1. ja 2. kerroksen pohjat, sekä leikkaus.

Talosta löytyy katselmuspöytäkirjoja Turun maakunta-arkistosta, maaherran talon katselmuspöytäkirjojen yhteydestä "Husesyner å Landshöfdinge Recidenset" 1744, 1756-57 ja 1763.

6.5 Kuvaus hovioikeudenpresidentin talosta

Hovioikeudenpresidentti pääsi muuttamaan rakennukseen vuonna 1732. Presidentintalo sijaitsi parhaalla paikalla, valtaapitävien ja aateliston käyttöön varatussa kaupunginosassa, pääkaduksi muodostuneen linnaan johtaneen Linnakadun ja sen aikaisen pääkulkuväylän, eli joen välisellä tontilla. Sen eteläpuolella oli varakkaiden asuttama Herrainkulma ja pohjoispuolella Aurasilta.

Rakennuksesta on säilynyt kaupunginarkkitehti Christian Friedrich Schröderin noin vuonna 1760 laatima mittapiirustus, jossa on kuvattu asemapiirros, pohjat, pääjulkisivu sekä leikkaus. Kuvien perusteella tiedetään, että rakennus sijoittui joen suuntaisesti, rantaa pitkin kulkevan Kuningattaren jokikadun (nykyisin Läntinen Rantakatu) viereen. Piha pitkine sisääntulokäytävineen muodostui Kuningattarenkadun (nykyisin Linnankatu) puolelle päärakennuksen ja kahden puisen siipirakennuksen, leivintuvan ja aittarakennuksen väliselle aidatulle alueelle. Eläinpiha ja kasvimaat sijoittuivat pitkän sisääntulokäytävän molemmin puolin. Rakennuksen sisäänkäynti oli pihan puolella. Joen puolella

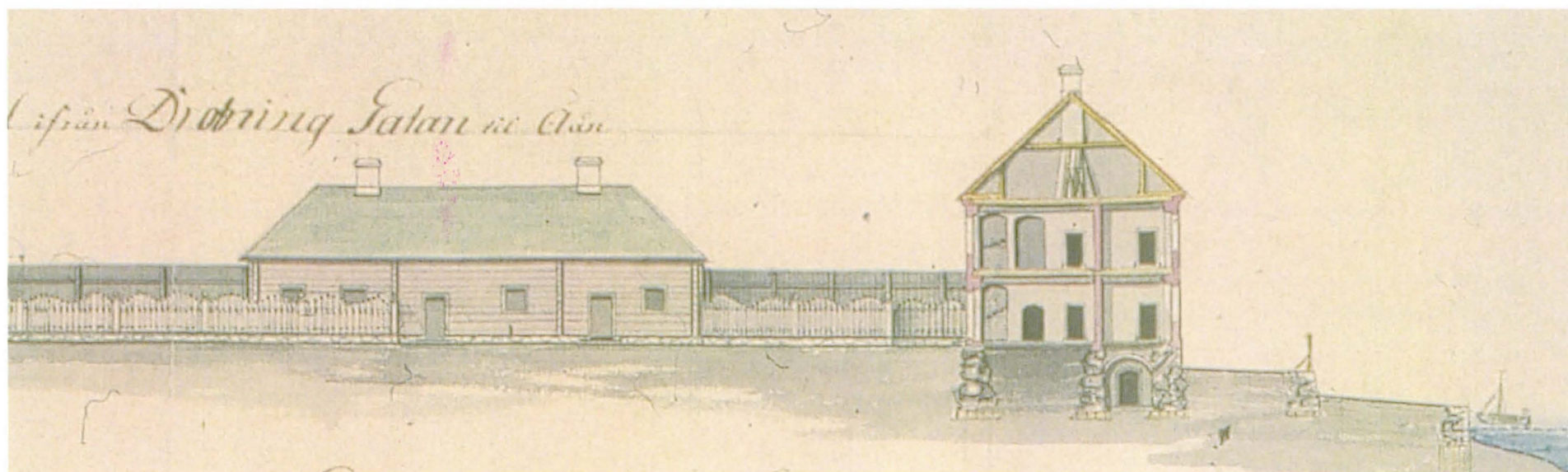
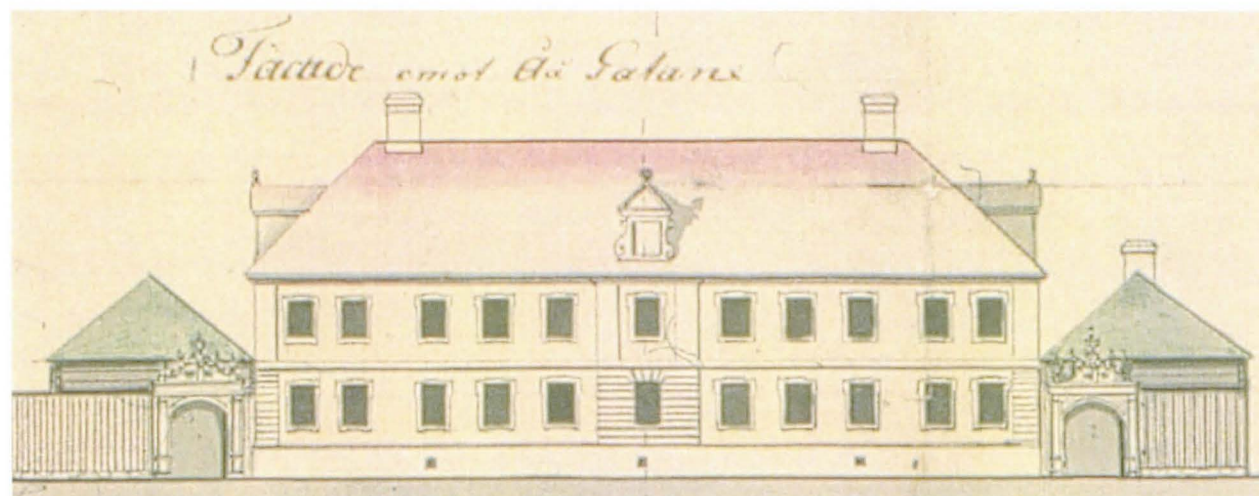
Yläkuvassa hovioikeudenpresidentin talon pääjulkisivu joelle päin.

Alakuvassa talon leikkauspiirustus, jossa on kuvattu myös leivintuparakennus.

Ote Christian Friedrich Schröderin noin vuonna 1760 laatimasta mittapiirustuksesta, Riksarkivet, Tukholma.

6 Aboa 1991-92, Lehtonen

7 Aboa 1991-92, Lehtonen: Turun hovioikeudenpresidentin ja maaherran virkatalo 1730-1827, Nikula 1721-1809, s. 77-78, <http://www.kansallisbiografia.fi/kb/artikkeli/383/>



oli kaksi porrastettua kivipengertä. Tontille oli sijoitettu myös karjasuoja ja pieni neliömäinen kanalarakennus.⁸

Päärakennus oli kivistä rakennettu, kaksikerroksinen rakennus, jonka molemmat kerrokset olivat yhtä korkeita. Siinä oli jyrkkä aumakatto ja ainakin kolmen lappeen keskellä oli sivuseinäiset, harjakattoiset ja koristeelliset kattolyhydyt. Kerrosten välillä kulkeva lista jakoi julkisivun kahteen vaakasuuntaiseen vyöhykkeeseen. Pääjulkisivun reunoilla ja keskellä oli yhteensä neljä liseeniä, jotka olivat ensimmäisen kerroksen korkeudelle rustikoidut. Keskikohtaa oli korostettu jatkamalla rustikointia kohti keskellä olevaa ikkunaa. Myös koristeellinen kattolyhty korosti frontonimaisesti keskikohtaa. Ikkunauukkojen ympärillä oli kehykset.⁹

Molemmissa asuinkerroksissa oli yhteensä 10 huonetta ja kerrokset olivat pohjakaavaltaan lähes identtiset. Ensimmäinen kerros oli tarkoitettu hovioikeuden presidentille ja hänen perheelleen ja toinen kerros palvelusväelle. Pohjakaava oli karoliinisen pohjakaavan sovellus, jossa pohjakaavaa oli toistettu peilikuvana. Molemmissa kerroksissa on eteisaula, josta johtaa

oviaukot suurimpiin huoneisiin eli saleihin. Salien takana ovat kamarit, itäpäässä sänkykamari pihanpuolella ja vieraskamari joen puolella. Portaana ja sänkykamarin välissä oli pukeutumistila. Eteisestä heti oikealla oli keittiö. Salien välissä oli pieni välikamari.¹⁰

Väliovet olivat kolmipeilisiä, tuhkanharmaaksi maalattuja. Ulko-ovi oli kaksiosainen ja sen molemmissa puolikkaissa oli pieni pyöreä kahdeksanruutuinen ikkuna. Asuinhuoneiden ikkunat olivat kapeat ja korkeat ja niissä oli lyijypuitteet sekä sisä- että ulkopuoleiset luukut. Alakerran katot olivat keittiötä lukuun ottamatta kipsiä. Yläkerran katot olivat paneloidut. Salissa ja osassa huoneista oli kipsireunaiset avotakat, mutta ainakin yhdessä alakerran ja yhdessä yläkerran kamarissa oli kaakeliuunit.¹¹

6.6 Hovioikeudenpresidentin talon käyttö- ja muutoshistoriaa

Pikkuvihan aikana rakennuksessa asui venäläisiä kenraaleja, jotka tekivät muutoksia rakennukseen. Heidän tekemät muutokset palautettiin ennalleen vuonna 1745 kaupunginarkkitehti Samuel Bernerin johdolla.¹²

6.7 Talossa asuneet Turun hovioikeuden presidentit

Samuel Åkerhielm 1728–39

Carl Frölich 1739-43

Otto Reinhold Strömfelt 1743-1746

(Peter Silferskiöld 1747-1758 asui omassa talossaan ja maaherra Lillienberg sai asua hovioikeuden presidentin virkatalossa)

Adam (Schütz) Fredenstierna 1758-1768¹³

>

Yläkuvassa hovioikeudenpresidentin talon alakerran pohjapiirustus. Kerros oli tarkoitettu hovioikeuden presidentille ja hänen perheelleen.

>

Alakuvassa yläkerran pohjapiirustus. Yläkerta oli tarkoitettu palvelusväelle.

Ote Christian Friedrich Schröderin noin vuonna 1760 laatimasta mittapiirustuksesta, Riksarkivet, Tukholma.

8 Schröderin mittapiirustus, 1760. Riksarkivet.

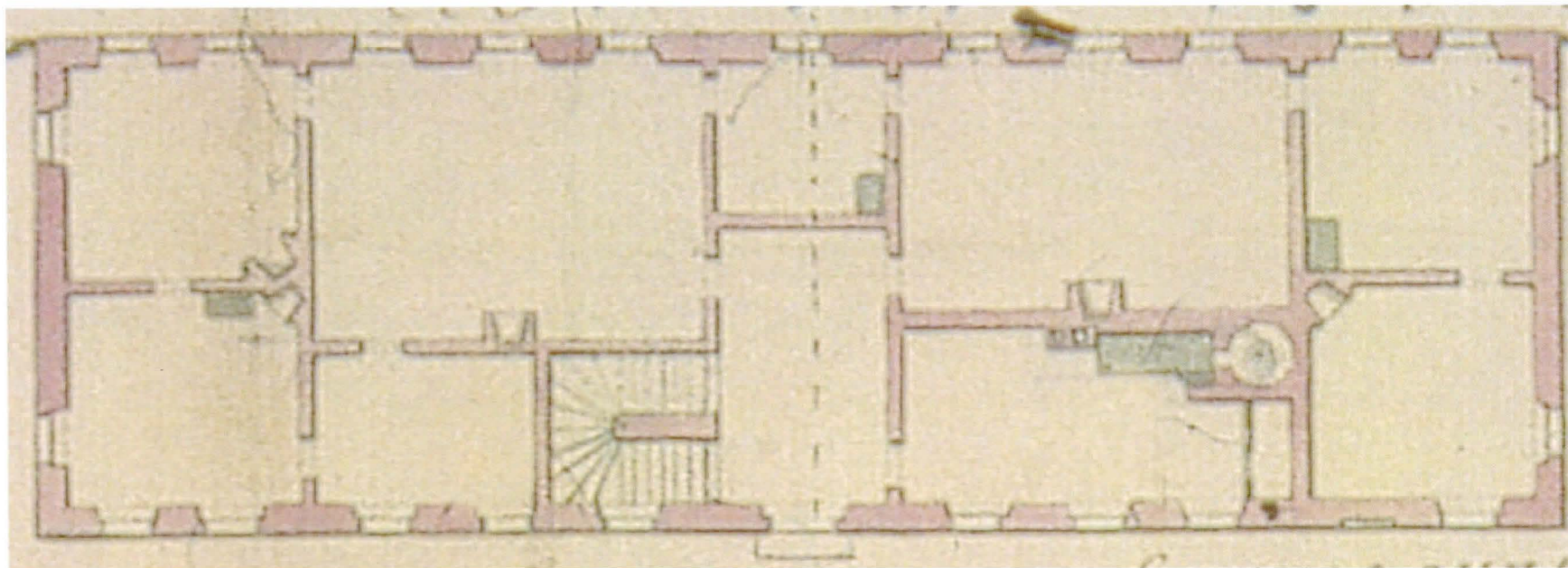
9 Schröderin mittapiirustus, 1760. Riksarkivet.

10 Aboa 1991-92 Lehtonen

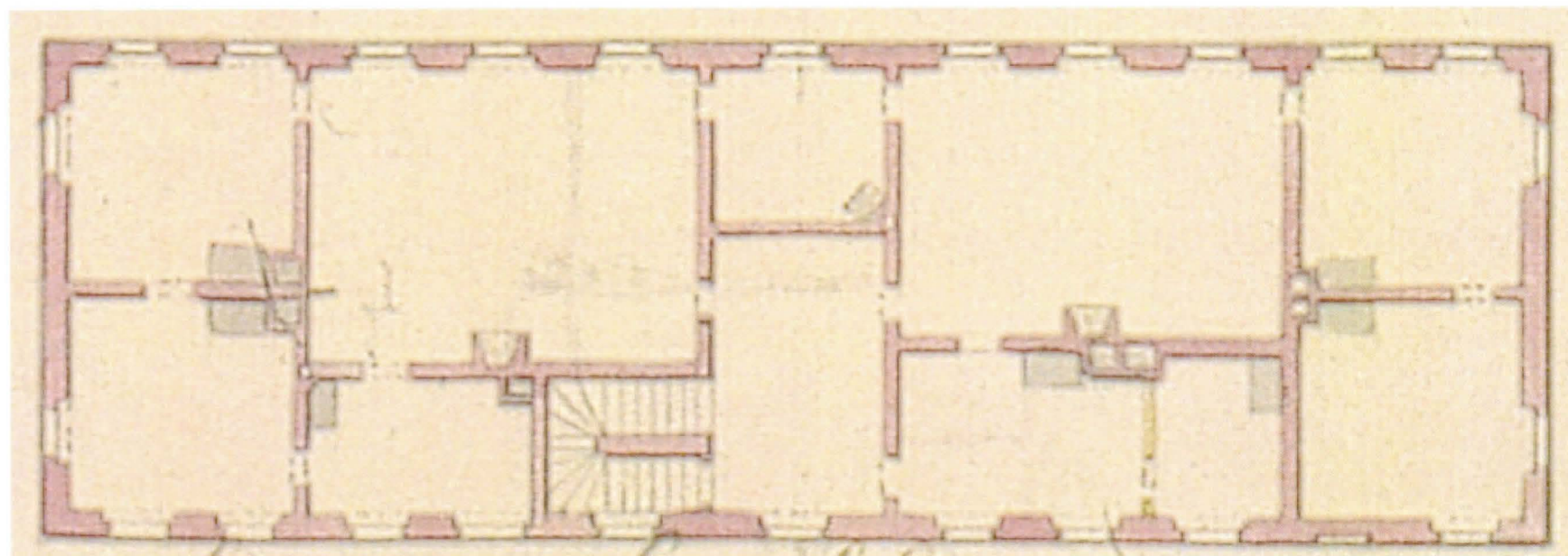
11 Aboa 1991-92 Lehtonen

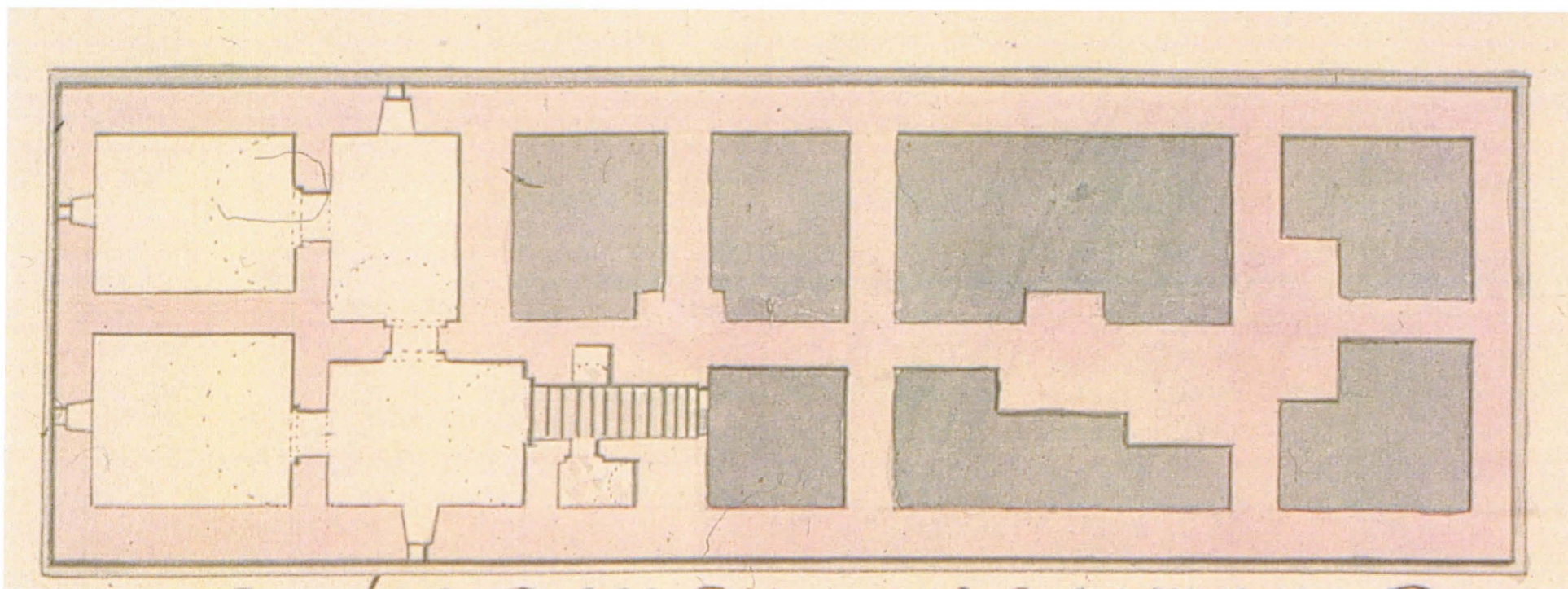
12 Aboa 1991-92 Lehtonen

1. krs.



2. krs





Hovioikeudenpresidentin talon kallari. Vihreällä on esitetty matalat ryömintätilat ja valkoisella varsinaiset huoneet.

Christian Friedrich Schröderin noin vuonna 1760 laatimat mittapiirustukset, Riksarkivet, Tukholma.

13 Nikula 1721-1809, s. 201

14 <http://wiki.narc.fi/portti/index.php/L%C3%A4%C3%A4ninhallitukset>, Nikula 1809-1856, s. 165

15 Nikula 1721-1809, s. 39-41

16 Nikula 1721-1809, s. 39-41

17 Nikula 1721-1809, s. 78-79 ja Aboa 1991-92 Leh-tonen

18 Nikula 1721-1809, s. 130-132 ja Aboa 1991-92

7. Hovioikeudenpresidentin talosta maaherran virkataloksi

Hovioikeudenpresidentti muutti joen toiselle puolelle rakennettuun taloon 1760-luvulla. Sen jälkeen rakennus toimi maaherran virka- ja asuintalona aina Turun vuonna 1827 sattuneeseen paloon saakka.

7.1 Maaherra muuttaa linnasta kaupunkiin

Ensimmäiset läänit ja lääninhallitukset perustettiin vuonna 1634. Lääninhallituksia johti maaherra. Vuodesta 1837 maaherran virkaa vastasi kenraalikuvernööri. 1600- ja 1700-luvuilla lääninhallituksen tehtäviä hoitivat lääninkanslia ja lääninkonttori. Lääninkanslia vastasi toimenpääntöön, järjestyksen ylläpitoon ja hallinnon valvontaan kuuluvista tehtävistä. Lääninkonttoriin tehtäviin kuului verotukseen, tilinpitoon ja kruunun omaisuuteen liittyvät asiat. Autonomian aikaan lääninhallituksen asemaa muutettiin niin, että järjestyksenpito oli suoraan kenraalikuvernöörin alla ja muut osa-alueet kuuluivat Senaatin talousosastolle ja sen toimituskunnille.¹⁴

Aluksi lääninkanslia ja maaherran asunto sijaitsivat linnassa. Esilinnassa ollut maaherran asunto oli kuitenkin päässyt pahasti rappeutumaan, joten jo 1600-luvulla silloinen maaherra Lorentz Creutz muutti linnasta kaupunkiin. Kaupungissa asuneet virkamiehet ja lääninkansliassa asioineet olivat kyllästyneet kävelämään linnan ja asuntojensa väliä, joten myös lääninkanslia ja -konttori siirrettiin kaupunkiin. Maaherra sai kruunulta vuokratilaa asunnon vuokraamiseen.¹⁵

Isonvihan jälkeen valtion tutkijakunta oli sitä mieltä, että maaherrojen tulisi asua linnassa, mutta maaherra paroni Yxkullin suorittaman tarkistuksen mukaan linnaan olisi saatu kelvollinen maaherran asunto vain kohtuuttomien kustannuksin. Maaherra Yxkullin ehdotettua, että kruunu rakentaisi Turkuun maaherran asunnon tai lunastaisi hänen jo isonvihan jälkeen ostamansa yksityistalon (Munckin talo, Kirkkokortteli 27), kuningas toistamiseen esitti vuonna 1736, että maaherran kuuluisi asua linnassa.

Tämä perustui kuninkaan vuosina 1684 ja 1727 antamiin päätöksiin, joiden mukaan maaherrojen tulisi asua vanhoissa linnoissa. Tarvittavia varoja ei linnan remontoimiseen kuitenkaan osoitettu, ilmeisesti sen takia, että se olisi tullut kohtuuttoman kalliiksi. Niin maaherra jatkoi asumistaan yksityistalossaan ja hankki haltuunsa omistamansa talon naapuritontit, jotta sai tilaa säätynsä mukaiseen talouteen kuululle tallille ja vaunuvajalle.¹⁶

Vuonna 1756 Turku sai uuden kaupunginarkitehdin Christian Friedrich Schröderin, jonka ensimmäinen työ oli suunnitella maaherralle virkatalo jokirantaan Witfootin tontille. Hänen suunnitelmansa jäi kuitenkin toteutumatta luultavasti varojen puutteen vuoksi.¹⁷

7.2 Maaherra ja hovioikeudenpresidentti vaihtavat taloja

Maaherra Wallén esitti vuonna 1760, että maaherralle rakennettaisiin mitä pikimmin virkatalo, sillä lääninkanslian ja –konttorin tilat Ison Kirkkokadun varrella olivat pahasti rappeutuneet. Samoihin aikoihin lääninkamreeri Daniel Gadolin antoi kaupunginarkkitehti Schröderille tehtäväksi johtaa rakennustoimia Hämeenkadun varressa olevalla tontillaan, johon rakennettiin suuri taitekattoinen kivitalo. Wallén keksi, että tämä talo sopisi hyvin maaherran virkataloksi. Salainen valiokunta myöntyi kauppaan vuosien 1760-61 valtiopäivillä ja kruunu osti talon vuonna 1762 maaherran asunnoksi jo ennen kuin talo ehti valmistua.¹⁸

Maaherra Wallén kuitenkin kieltäytyi muuttamasta vastavalmistuneeseen taloon vedoten terveyssyihin sekä siihen, että keittiön liesi ei ollut hyvä ja kellaritilat olivat riittämättömät. Talossa tehtiin useita katselmuksia, joissa todettiin sen vastaavan piirustuksia. Lopulta asia ratkesi siten, että salainen valiokunta antoi hovioikeuden presidentille ja maaherralle luvan vaihtaa virkataloja ja presidentintalo luovutettiin maaherra Wallénin käyttöön 26.7.1766. Hovi-

oikeudenpresidentti Schütz muutti maaherralle ostettuun virkataloon.¹⁹

Wallénin kieltäytyminen uudesta kivitalosta johtui todennäköisesti siitä, että muuraamalla rakennettu talo ilman tehokkaita rakennuskuivureita, jotka nykyään ovat käytössä, haihduttaa rakentamisen jälkeen useamman vuoden ajan runsaasti kosteutta sisätiloihin. Siksi ne olivat aluksi hyvin epä mukavia ja epä terveellisiä asua.

Ennen muuttoaan entiseen hovioikeudenpresidentin taloon Wallén teetti Christian Friedrich Schröderin johdolla maaherranasuntoa varten tehtävät korjaus- ja muutostyöt.²⁰

7.3 Maaherrantaloa varten tehdyt muutostyöt

Jonkin verran tilamuutoksia hovioikeudenpresidentin taloon täytyi tehdä kun sinne sijoitettiin maaherran asunnon lisäksi lääninkanslia ja läänin konttori. Lääninkanslian tilat sijoitettiin ensimmäiseen kerrokseen entisiin hovioikeudenpresidentin asuintiloihin. Toiseen kerrokseen,

>

Viereisellä sivulla hovioikeudenpresidentin talon pohjapiirustus näkyy himmeällä punaisella ja sen päällä näkyvät mustalla ne muutokset, jotka tehtiin kun talo muutettiin maaherran virka- ja asuintaloksi.

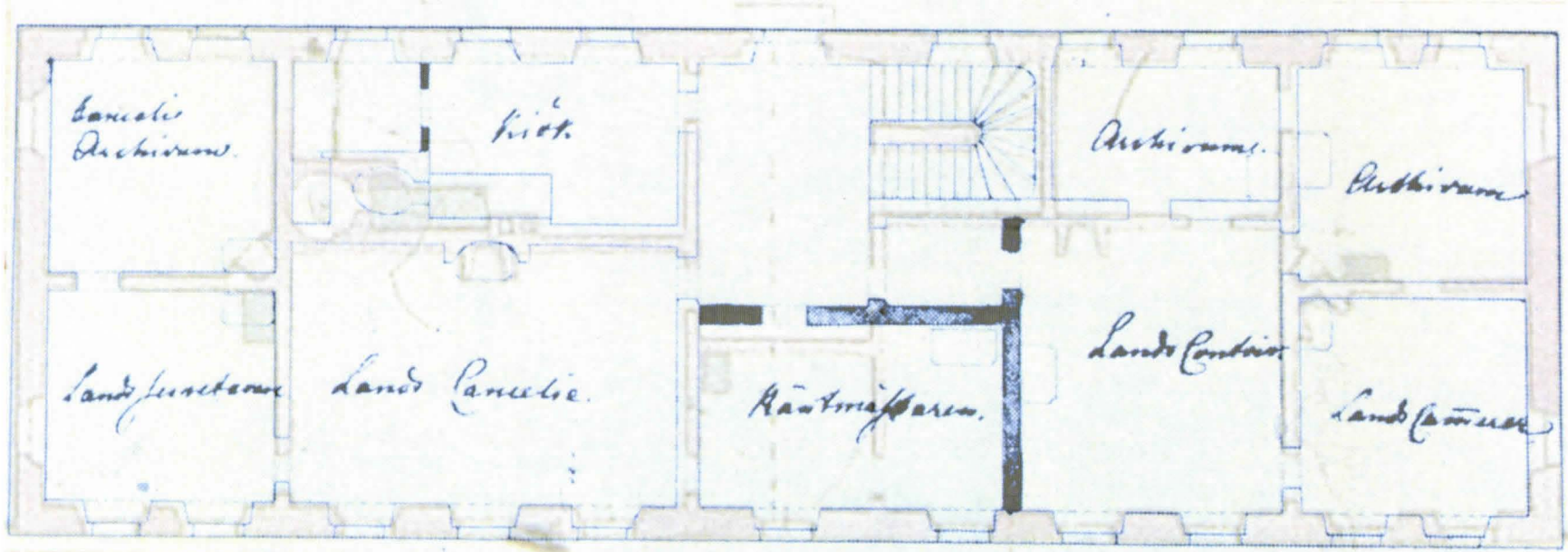
Kuvissa on laitettu päällekkäin Christian Friedrich Schröderin noin vuonna 1760 laatimat mitapiirustukset (Riksarkivet, Tukholma) ja oletettavasti yli-intendentti Carl Fredrik Adelcranzin laatimat muutospiirustukset (Riksarkivet, Tukholma).

Lehtonen

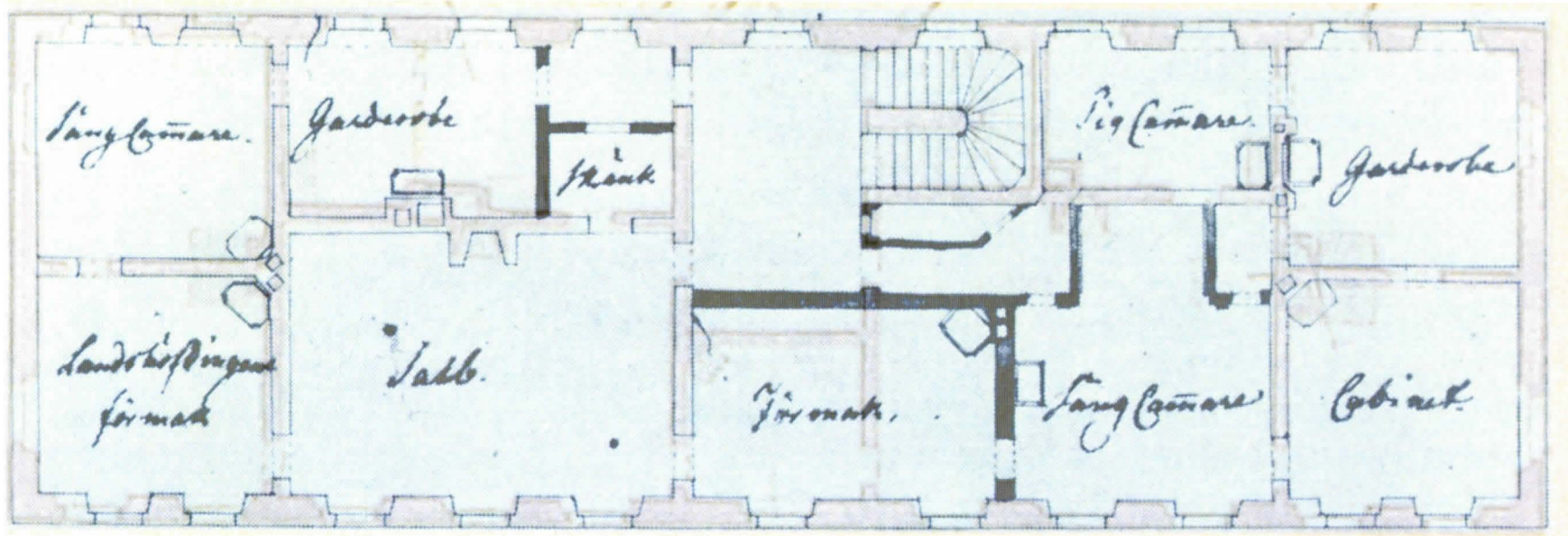
19 Nikula 1721-1809, s. 130-132 ja Aboa 1991-92

Lehtonen

20 Nikula 1721-1809, s. 80-81



2. KRS.



1. KRS.

entisiin presidentintalon palvelusväen tiloihin, sijoitettiin maaherran asuintilat.²¹

Molempien päätyjen ikkunat muurattiin umpeen, rappauksia ja listoja uusittiin ja tiilikattoa korjattiin käyttämällä siihen 8000 uutta tiiltä. Julkisivut maalattiin keltaisiksi, aivan kuten ne olivat aiemminkin olleet. Osa yläkerran lyijypuitteisista ikkunoista vaihdettiin kittiruutuisiin ikkunoihin ja ikkunaluukut maalattiin öljymaalilla harmaiksi.²²

Alakerran sillanpuoleisen pään suuresta salista tehtiin lääninkonttori eteistiloineen. Osa salista yhdistettiin vanhojen suurten salien välissä olleeseen kamariin, josta tehtiin rahastonhoitajan työhuone. Lääninkonttorin takana olleisiin kamareihin tehtiin pohjoispuolelle lääninkamareerin huone ja pihanpuolelle arkisto. Vanhaan pukeutumishuoneeseen tehtiin myös arkisto. Entisten kamareiden ja pukeutumishuoneen väliset ovet muurattiin umpeen ja kulku näihin tiloihin järjestettiin lääninkonttorin huoneen kautta. Etelänpuolen salista tehtiin lääninkanslia ja sen perällä olleesta vieraskamarista tehtiin lääninsihteerinhuone ja vieraskamarista kanslian arkistihuone. Keittiö säilytettiin en-

tisellä paikallaan, mutta sen perältä erotettiin pieni komero.²³

Yläkertaan sijoitettiin maaherran asunto. Pohjoispuolen salia pienennettiin ja siitä muodostettiin maaherran rouvan sänkykamari. Sänkykamarin taakse, vanhaan vieraskamariin tehtiin rouvan kabinetti. Pihanpuolen vanhaan sänkykamariin tehtiin pukeutumishuone, jonka eteistila järjestettiin rouvan sänkykamarin puolelle. Vanhasta pukeutumistilasta tehtiin piiankamari. Yläkerran porrasaulasta järjestettiin käytävä, jota pitkin saatiin erilliset kulut piiankamariin ja rouvan sänkykamariin. Sänkykamariin muodostettujen eteistilojen väliin syntyi makuualkovi. Etelänpuoleinen sali säilytettiin ennallaan. Salin ja rouvan sänkykamarin väliin järjestettiin rouvan förmaaki, eli seurusteluhuone. Salin taakse, eteläpään kamareihin järjestettiin maaherran förmaaki ja sänkykamari, josta johti ovi vanhasta keittiöstä erotettuun pukeutumishuoneeseen. Vanhan keittiön paikalle muodostettiin myös tarjoiluvälikkö yhdistettynä ikkuna-aukolla eteistilaan.²⁴

Arvokkaimpien asuin- ja virastohuoneiden kiinteä sisustus uusittiin rokokoon muoti-ihantei-

>

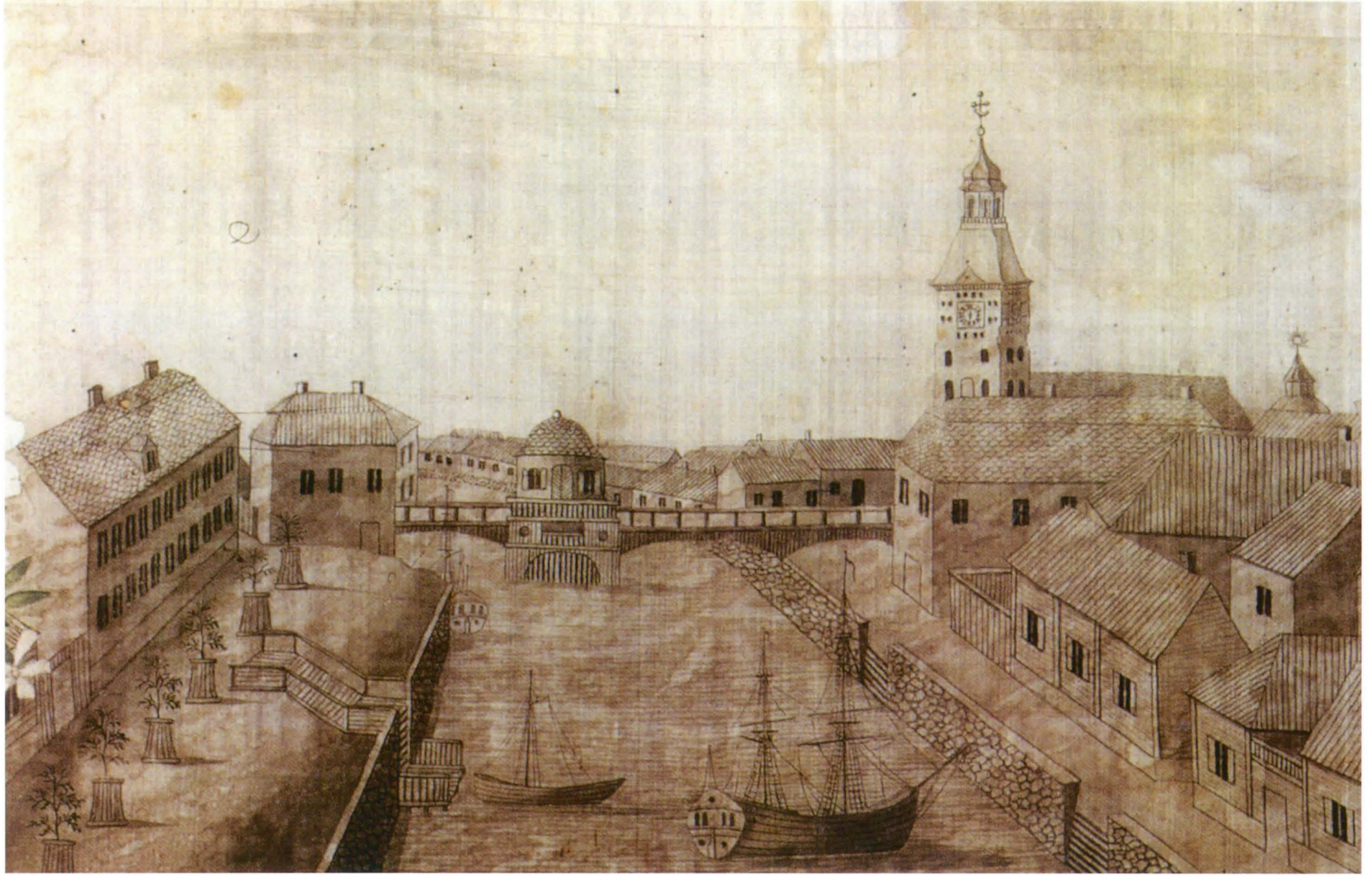
Yksityiskohta silkkiseen tulenvarjostimeen maalatusta kuvasta noin 1780-luvulta. Kuvassa vasemmalla näkyy maaherran virka- ja asuintalo. Kuva TMM, julkaistu Aboa 1991-1992 vuosikirjassa.

21 C.F. Adelcranzin (?) vuonna 1766 laatimat muutospirustukset maaherrantaloksi Riksarkivet, Tukholma. Aboa 1991-92 Lehtonen.

22 C.F. Adelcranzin (?) vuonna 1766 laatimat muutospirustukset maaherrantaloksi Riksarkivet, Tukholma. Aboa 1991-92 Lehtonen.

23 C.F. Adelcranzin (?) vuonna 1766 laatimat muutospirustukset maaherrantaloksi Riksarkivet, Tukholma. Aboa 1991-92 Lehtonen.

24 C.F. Adelcranzin (?) vuonna 1766 laatimat muutospirustukset maaherrantaloksi Riksarkivet, Tukholma. Aboa 1991-92 Lehtonen.



den mukaiseksi: ovia levennettiin ja tulisijoja uusittiin. Osa vanhoista pienikaakelisista uuneista korvattiin sinivalkoisilla uuneilla ja osa suurikaakelisilla vihreillä uuneilla, joissa oli sorvatut jalat ja hyllytaso. Maaherran seurusteluhuoneessa oli sinivalkoinen kaakeliuuni, jossa oli simpukkakruunu-koriste. Alakertaan uusittiin keittiön liesi. Molemmissa seurusteluhuoneissa oli peilikuvioiset lattiat ja huoneiden seiniä kiersivät rintapaneelit. Yläkerran edustavimpiin huoneisiin Wallén halusi seinäpaneelit ja puijen portaan hän halusi korvattavan kivisellä.²⁵

7.4 Muutostöiden suunnittelijat

Muutostöistä on säilynyt muutospiirustukset vuodelta 1766 Riksarkivetista Tukholmasta. Piirustukset on laatinut oletettavasti yli-intendentti Carl Fredrik Adelcrantz.

Muutostyöt maaherran asuntoa varten suunnitelti ja johti saksalaissyntyinen Christian Friedrich Schröder. Ilmeisesti yli-intendentti Carl Fredrik Adelcrantz teki pääpiirustukset, mutta työmaa-aikaisen suunnittelun hoiti Schröder. Hän vannoi muurarimestarien oltermanninvallan vuonna 1756 ja hänestä tuli myös Turun

kaupunginarkkitehti, jossa virassa hän toimi peräti yli kolmekymmentä vuotta. Schröder suunnitteli joenrantaan uuden viisikerroksisen sokeritehtaan talon ja saattoi loppuun Turun tuomiokirkon tornin korjaukset. Hän suunnitteli useita kaupunkitaloja Turkuun sekä herraskartanoita Turun lähialueille, kuten Fagervikin, Paddaisten ja Lempisaaren kartanot.²⁶

7.5 Piirustusaineisto

Tukholman Riksarkivetista löytyy maaherrantalonsäilyneiden pohjapiirustukset vuodelta 1766: ”Nedra Wåningen af Presidents Huset i Åbo inrådas till Landshöfdringe Residence.” ja ”Öfre Wåningen af Presidents Huset i Åbo inrådas till Landshöfdringe Residence.” Piirustukset on laatinut oletettavasti yli-intendentti Carl Fredrik Adelcrantz.

Muutoksia voidaan tarkastella säilyneiden, vuonna 1766 laadittujen muutospiirustusten sekä vuonna 1767 tehdyn katselmusasiakirjan perusteella.²⁷ Myös vuosilta 1770, 1774, 1777, 1782, 1806, 1813 ja 1816 on olemassa katselmusasiakirjat. Katselmuspöytäkirjoja löytyy Turun maakunta-arkistosta, maaherran talon

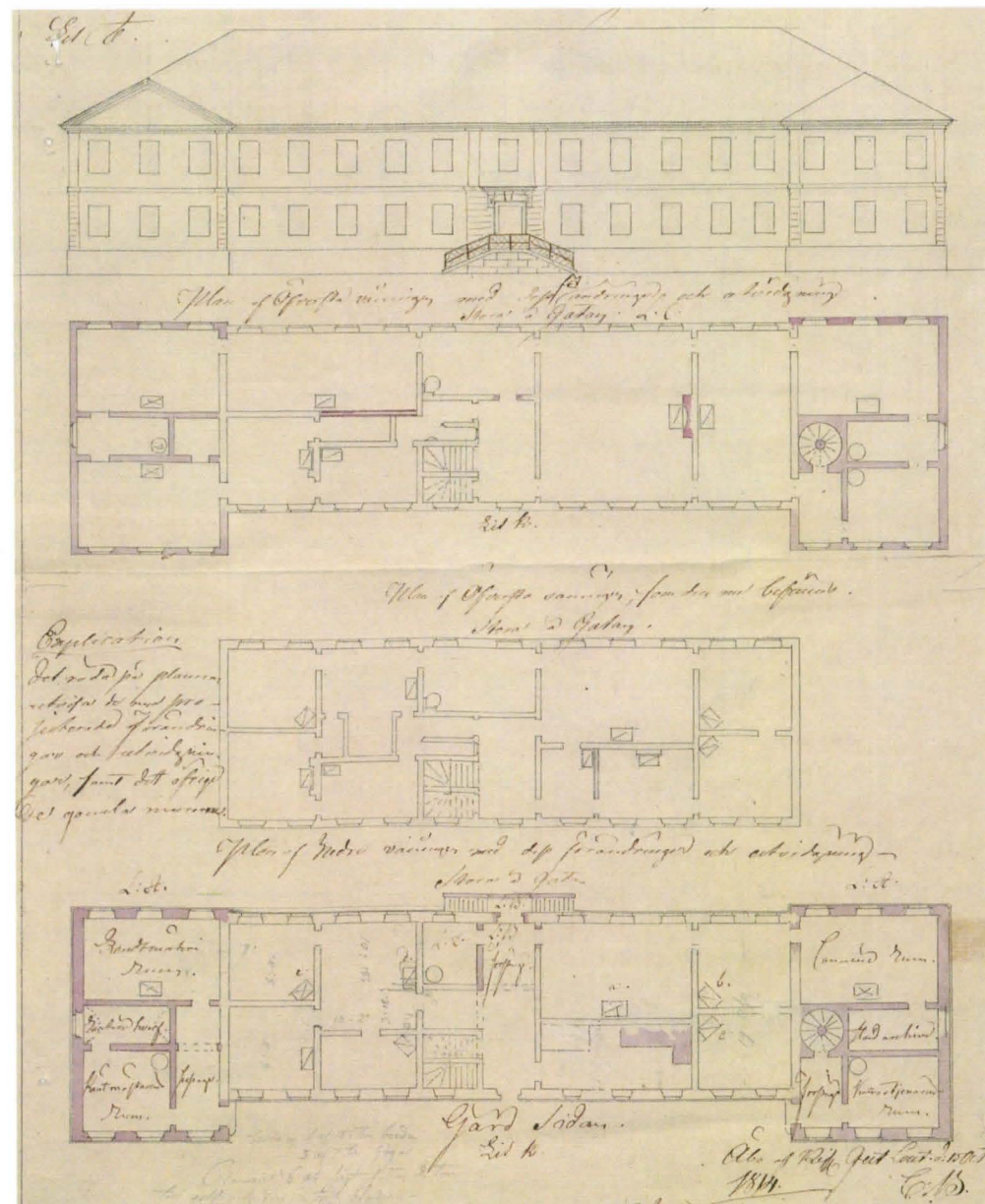
katselmuspöytäkirjojen yhteydestä ”Husesyner å Landshöfdringe Recidenset”.

7.6 Maaherrantalonsäilyneen käyttö- ja muutoshistoriaa

Maaherrantalossa tehtiin aika paljon kunnostustöitä. Tämä johtui siitä, että rakennus alkoi olla jo sen ikäinen, että moni kohta vaati korjausta. Vaikka julkisivuja oli korjailtu muutostöiden yhteydessä, niitä korjattiin uudelleen 1770-luvun alussa. Ilmeisesti puuttuvat rännit aiheuttivat julkisivujen nopeaa rapautumista.

Vuonna 1774 laaditun katselmusasiakirjan mukaan perustusta, seiniä, kattolistoja ja ikkunapieliä paranneltiin ja niihin tehtiin rappauskorjauksia. Rakennus maalattiin vaaleankeltaiseksi ja ikkunoiden ympäristöt ja nurkat maalattiin tummilla raidoilla. Ikkunaluukkujen harmaa öljymaalauksen uusittiin. Julkisivun suojaksi asennettiin pihanpuoleisen katon lappeelle tinattu peltiränni. Vuonna 1782 talon vanha tiilikatto korvattiin punaiseksi maalattulla paanukatteella. Vuonna 1771 rakennettiin uusi kaksiosainen ulkokuone tallin länsisivulle ja leivintuparakennus rakennettiin uudelleen vuonna 1774. Kanalan

Maaherrantaloa suunniteltiin laajennettavaksi 1810-luvulla. Suunnitelman laajennuksesta oli laatinut yli-intendentti C. Bassi ja konduktööri A.W. Arppe vuonna 1814. Suunnitelmaa ei kuitenkaan koskaan toteutettu. Kuva Kansallisarkisto.



25 Aboa 1991-92 Lehtonen

26 Nikula 1721-1809, s. 78-81, <http://www.rky.fi/>

27 C.F. Adelcranzin (?) vuonna 1766 laatimat muutospirustukset maaherrantaloksi Riksarkivet, Tukholma. Aboa 1991-92 Lehtonen.

paikalle rakennettiin erillinen rakennus palvelusväkeä varten.²⁸

Lääninhallinnon tilantarve kasvoi vuosisadan vaihteen jälkeen. Kun Suomi oli liitetty Venäjään, maaherra Knut von Troil antoi intendentinkonttorin konduktööri Anton Wilhelm Arppen laatia lisärakennus ja muutossuunnitelmat konttorin laajentamiseksi. Suunnitelman mukaan rakennusta olisi laajennettu päätyihin tehtäviin sivurisalitteihin. Lisäksi joen puolelle suunniteltiin uusi pääsisäänkäynti portaikkoineen. Suunnitelmaa ei kuitenkaan toteutettu. Sen sijaan vuonna 1817 rakennettiin pihalle erillinen kansliarakennus ja kansliatilat siirtyivät siihen.²⁹

1800-luvun alussa osaan alakerran ikkunoista oli lisätty kaksinkertaiset ikkunat. Vuonna 1814 rakennusta korjattiin: Vanhat ikkunat, joita ei ollut aiemmin vaihdettu, uusittiin. Rakennukseen tehtiin uusi haapapaanukatto, joka käsiteltiin punamullalla ja rautavihtrillillä ja molempiin lappeisiin asennettiin peltirännit. Kivijalkaa korjailtiin kiilakivin ja se rapattiin. Seinien rappausta paikkailtiin ja rakennuksen ulkomaalaus uusittiin edelleen vaaleankeltaiseksi. Sisätiloissa uusittiin lattioita, kipsikattoja, ovia ja kaakeliu-

neja. Kipsikatot ja seinät valkaistiin ja osa vanhoista kaakeliuuneista koottiin uudelleen. Kruunu kustansi rakennuksen korjaustyöt lukuun ottamatta asuinkerrokseen tehtäviä kattojen, seinien ja ovien korjauksia, jotka maaherra von Troil kustansi itse.³⁰

Joerantatonttien omistajille kuului huolehtia joerannan penkereestä. Aluksi penger tuettiin puupaaluilla, mutta 1700-luvun kuluessa rantapenger reunustettiin kivillä, joita kannattivat hirsjarina ja puupaalut. Nikulan mukaan maaherran virkataloon kuuluva osuus paalutettiin vuonna 1774, mutta Schröderin noin vuonna 1760 piirtämässä mittapiirustuksessa on kuvattu rannan pengerrys kivimuureineen.³¹

Maaherrantalo tuhoutui Turun palossa vuonna 1827. Silloin rakennuksen katto, välipohja ja alapohja eristeineen tuhoutuivat, samoin kuin ovet ja ikkunat, tulisijat sekä kiinteä sisustus. Toisin sanoen rakennuksesta jäi jäljelle vain sen tiilinen runko.³²

7.7 Maaherrantalossa asuneet maaherrat

Johan Georg Lillienberg 1749-1757 (asui hovioikeuden presidentin talossa muutaman vuoden, kun silloinen hovioikeudenpresidentti Peter Silfverskiöld asui omistamassaan talossa)

Jeremias Wallén (Wallenius) 1757-1769 (Wallénin oli muutettava Pippingin taloon Suurtorin varrelle, kun Adam (Schütz) Fredenstierna vuonna 1758 valittiin hovioikeuden presidentiksi.)

Kristofer Johan Rappe 1769-1776 (Ei tiettävästi asunut maaherrantalossa, vaan omassa kivitallossa joen länsirannalla)

Fredrik Ulrik von Rosen 1776-1782

Magnus Vilhelm Armfelt 1782-1790

Joakim von Glan 1790

Ernst Gustaf von Willebrand 1791-1806

Knut von Troil 1806-1816³³ (Asui mahdollisesti Brinkkaalan talossaan)

Otto Herman Lode (vt. 1811-1813)

Carl Eric Mannerheim (1816-1820)

Lara Gabriel von Haartman (vt. 1820-1822)

Erik Wallenius (Wallensköld (vt. 1822-1826 ja 1826-1828)³⁴



Maaherrantalo Aurajoen sillalta kuvattuna venäläisen taitelijan G. Sergejevin akvarellissä vuodelta 1811. Ote akvarellistä, sota-arkisto, Moskova, kuva Museovirasto 1992, julkaistu Aboa 1991-92-vuosikirjassa.

28 Aboa 1991-92 Lehtonen

29 Aboa 1991-92 Lehtonen

30 Aboa 1991-92 Lehtonen

31 Nikula 1721-1809, s. 112-113, Christian Friedrich Schröderin noin vuonna 1760 laatima mittapiirustus, Riksarkivet, Tukholma.

32 Katselmusasiakirja 6.6.1828, TMA

33 Nikula 1721-1809, s. 129-130, 132, 145

34 Nikula 1809-1856, s. 166

8. Palanut rakennus korjataan opetustiloiksi

Palanut kaksikerroksinen maaherrantalo korjattiin yksikerroksiseksi koulurakennukseksi hyödyntämällä maaherrantalon säilynyt runko.

Koulurakennuksessa toimi aluksi triviaalikoulu (vuosina 1831–1841) ja Bell Lancaster-koulu, myöhemmin yläalkeiskoulu eli elementaarikoulu (1841–1847) ja Bell Lancaster-koulu (1831–n.1860). 1870-luvun alussa yläalkeiskoulut liitettiin lyseoihin ja ala-alkeiskoulujen tehtävät siirtyivät kansakouluille. Vuonna 1871 Bell Lancaster-koulut sulautettiin kansakouluiksi.

8.1 Taustaa koulutilamuutoksele

Kouluissa annettu opetus järjestettiin 1800-luvun alkupuolella siten, että useampi luokka opiskeli samanaikaisesti yhdessä suuressa tilassa. Koulutilojen rakentamisesta käytiin vuosina 1826-29 vilkas mielipiteidenvaihto Turun tuomiokapitulin ja koulujen rakentamista pohtineiden koulukomissioiden kanssa. Val-

tionarkeologi Henrik Lilius pitää tätä hyvinkin kärkkäänä käytyä keskustelua Suomen ensimmäisenä arkkitehtuuripoliittisena keskusteluna. Turun tuomiokapituli oli hyvin jyrkästi perinteisen, yhtenäisen koulusalin kannalla, perustuen Katedraalikoulusta saatuun vuosisataiseen kokemukseen sekä kustannussäästöihin. Koulukomissiot olivat erillisten luokahuoneiden puolesta. Sen mukaan suuret yhtenäiset koulusalit olivat epätarkoituksenmukaisia. Samassa tilassa toimivat luokat häiritsivät toistensa opetustyötä ja vaikeuttivat oppilaiden keskittymistä oman luokkansa työskentelyyn.³⁵

Turun katedraalikoulu kärsi tilanahtaudesta ja sen laajennusvaraksi nähtiin kouluhuoneiston jatkeena ollut Turun akatemian kirjastohuone, joka oli vapautumassa. Asia ei kuitenkaan ehtinyt ratketa ennen Turun paloa³⁶, joka pisti koko kaupungin tilakysymykset uudelleen mietittäväksi aina asemakaavasta lähtien.

Turun koko ajan kasvavia koulutarpeita varten päätettiin palanut maaherrantalo korjata valtion koulurakennukseksi. Huolimatta kiivaasta keskustelusta ja komiteoiden tekemästä työstä, toimittiin vielä vuoden 1724 koulujärjestyksen mukaisesti ja tilat rakennettiin yhtenäisiksi koulutiloiksi. Kauan suunnitteilla ollut koulu-uudistus toteutettiin vasta vuoden 1841 kouluasetuksen ja vuoden 1843 koulujärjestyksen myötä.³⁷

8.2 Porvariston koulusta Bell Lancaster-kouluksi

Kansanopetusta, eli tavallisten porvareiden, käsityöläisten ja merimiesten lasten opetusta varten Turussa oli vuonna 1815 kaksi pientä, lahjoitusvaroin ylläpidettyä koulua: porvariston lastenkoulu ja Piispa Haartmanin lesken lahjoitusvaroin toiminut köyhien lasten koulu. Tuolloin ajateltiin, että riittää, jos tavallisen kansan lapset saavuttaisivat jonkinlaisen lukutaidon ja perustiedot kristinuskosta. Nämä tiedot riittäisivät ripille pääsyyn ja avioliittoon sekä toimeentulon hankkimiseen. Ylemmän säädyn lapset kou-

lutettiin pidemmälle.³⁸ Koulujen opetuskielinä olivat suomi ja ruotsi, riippuen kumpaa kieltä oppilaat osasivat.³⁹

Vuonna 1822 perustettu Bell Lancaster-koulu korvasi porvariston lastenkoulun ja Haartmanin koulun vuonna 1832⁴⁰ ja siitä sekä sen sisar-kouluista, tyttökoulusta ja sunnuntaikoulusta, tuli merkittävin kansanopetuksen antaja Turussa. Bell Lancasterin opetusmenetelmänä oli vuoro-opetus, jonka ajatus oli että koulun edistyneemmät oppilaat eli monitöörit opettavat, heille annetun tehtävän mukaisesti, alemmalla oppimistasolla olevia tovereitaan. Menetelmän etuna oli se, että yksi opettaja saattoi järjestää varsin suuren oppilasmäärän opetuksen. Koulun perusti apteekkari Johan Jacob Julin, joka oli tutustunut Englannissa Bell Lancaster-kouluihin. Koulu oli tarkoitettu lähinnä köyhän suomenkielisen väestön lapsille. Koulu siirtyi vuonna 1825 Tuomiokapitulin hallintaan ja sen ylläpitokustannukset siirtyivät valtiolle. Samalla koulu muuttui myös kaksikieliseksi.⁴¹

Bell Lancaster-koulu toimi vuodesta 1822 saakka Rosendahlin talossa Vähän-Luostarinkadun varrella. Talo ja koulun irtaimisto tuhoutuivat

Turun palossa. Sen jälkeen koulu sai tilat entisestä maaherrantalosta ja samalle tontille rakennetusta puukoulusta. Alakoulusta Bell Lancaster-koulun tyttökouluksi muutettu koulu sai tilat maaherran entisestä kansliarakennuksesta.⁴²

8.3 Triviaalikoulusta yläalkeiskouluksi

Turun triviaalikoulu perustettiin keisarillisessa kirjeessä 9. syyskuuta 1829 annetun käskyn mukaisesti korvaamaan Turun katedraalikoulu. Triviaalikoulun käyminen oli edellytys, jotta voisi jatkaa opiskelua kymnaasissa. Ensimmäiset vuodet koulu työskenteli tilojen puutteen vuoksi Raumalla, kunnes se syksyllä 1831 pääsi muuttamaan palossa tuhoutuneen maaherran taloon korjattuihin tiloihin. Koulun käyttöön maaherran talosta tuli yksi luokkahuone, kirjastuhuone ja vahtimestarinhuone. Koulun ensimmäisenä rehtorina toimi Johan Henrik Mollin.⁴³

21. kesäkuuta 1841 keisarillisessa käskyssä määrättiin, että Turkuun oli perustettava elementaari- eli alkeiskoulu. Niin triviaalikoulusta tehtiin vuonna 1841 yläalkeiskoulu. Koulu oli

vuoden 1843 koulujärjestyksen mukaan neliluokkainen ja siellä opetettiin lukuisia kieliaineita: suomea, ruotsia, venäjää, latinaa, kreikkaa, hepreaa, ranskaa ja saksaa. Koulun kaksi viimeistä luokka-astetta oli jaettu kahteen linjaan, joista toinen valmisti oppilaista virkamiesuraa ja käytännön elämää varten ja toinen johti oppineeseen säätyyn. Koulu toimi entisessä maaherran talossa vuoteen 1847 saakka, jolloin se muutti rouva Henriette Ladden taloon.⁴⁴

8.4 Piirustus- ja asiakirja-aineisto

Säilyneiden suunnitelmien perusteella nähdään, että Engel piirsi kaksi vaihtoehtoista pohjaratkaisua koulun tilojen järjestämiseksi.

Vaihtoehto A:ssa oli eteinen kellariin johtavine portaineen sekä eteisen takana käytävä. Käytävän taakse oli sijoitettu vahtimestarille varatut kaksi pientä huonetta. Sisäänkäynnistä katsotuna vasemmalla oli yhteinen luentosali (Engemensam Leciöng-Sal) ja oikealla luentosali Bell Lancaster-koulua varten sekä salin perällä kirjastuhuoneet.

Vaihtoehto B:ssä suuri yhteinen luentosali (Engemensam Lectiong Sal) oli sijoitettu sisäänkäynnistä katsoen oikealle ja Bell Lacaster-koulun luentosali sekä kirjastohuoneet vasemmalle. Luonnokset on allekirjoittanut C.L. Engel/awa (= A.W. Arppe) ⁴⁵ Näiden lisäksi löytyy samaan aikaan tehty luonnos erillisestä ulkohuoneesta.⁴⁶

Näistä vaihtoehtoista päädyttiin vaihtoehtoon A, josta on tehty laveeratut ja keisarin 23.4./5.5. 1829 allekirjoittamat piirustukset.⁴⁷ Vaihtoehto A siis toteutettiin.

Kouluvaiheesta löytyy runsaasti kirjallista asiakirja-aineistoa, mm. Turun kaupunginarkistosta Kansakoulujen johtokunnan pöytäkirjat, Bell Lancaster-koulun asiakirjoista sekä Kansallisarkistosta Tuomiokapitulien kouluarkistosta. Aineisto on käsinkirjoitettua vanhaa ruotsia. Näiden aineistojen systemaattinen läpikäilyminen on varsin työlästä ja niistä saadut tiedot jäävät helposti irrallisiksi, koska asiakirjoissa puhutaan usein vain koulutontin rakennuksista, jolloin ei tiedetä mitä rakennusta kulloinkin tarkoitetaan: Entistä maaherrantalon siipirakennusta, maaherran vanhaa asuintaloa vai puista

koulutaloa, joka sijaitsi 1900-luvun alussa rakennetun kirjastorakennuksen paikalla. Näitä asiakirja-aineistoja ei ole voitu käytettävissä olevan ajan puitteissa läpikäydä systemaattisesti tätä selvitystä varten.

Koulurakennukselle suunnitellusta ulkohuoneesta löytyy myös piirustukset: Concept Ritning till Uthus byggnader för Gymnasium och Trivial Skola i Åbo Stad. Hfors af Kejs: Int: Cont: den 15 Mars 1829. C. L. Engel/ AWA (=A. W. Arppe). (Kansallisarkisto RakH II, Idd 72:4)

39 Nikula 1809-1856, s. 419-420, Viitanen s.48-50

40 Nikula 1809-1856, s. 419-420, Viitanen s.48-50

41 Viitanen s.18-19, 25, 33-45

42 Viitanen s.33-40

43 Nikula 1809-1856, s. 416,

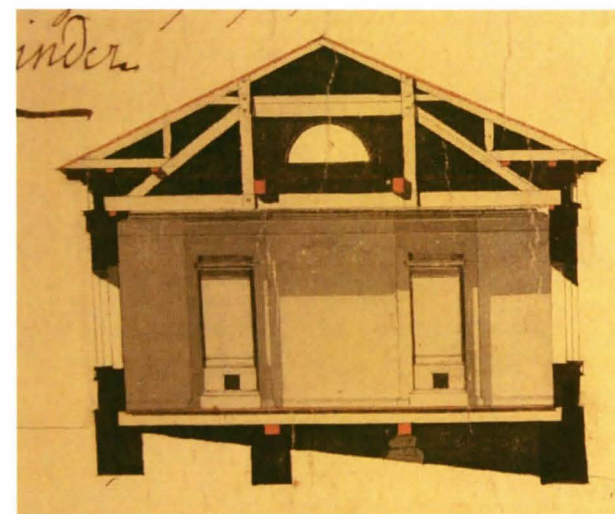
Lilius, SMYA 83, s. 56

44 Nikula 1809-1856, s. 416-417

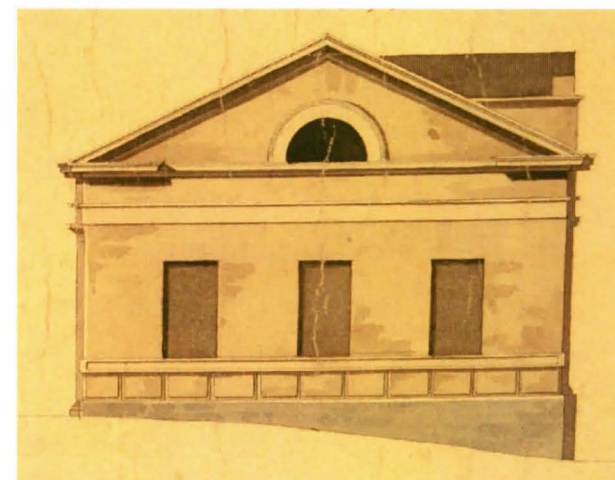
45 Triviaalikoulun luonnokset 15 Mars 1829. C. L. Engel/ AWA (=A. W. Arppe). KA RakH II, Idd 72:2

46 Triviaalikoulun ulkohuoneen piirustus, 15 Mars 1829. C. L. Engel/awa.

47 Keisarin hyväksymät triviaalikoulun piirustukset 15 Mars 1829. C. L. Engel, Arppe. KA RakH II, Idd 72:1



Leikkaus ja päätyjulkisivu Engelin vuonna 1829 esittämässä suunnitelmassa.



Mielenkiintoisin dokumentti on kustannuslas- kelma, jonka on allekirjoittanut Turun kaupunginarkkitehti Per Johan Gylich 3.5.1832. Siitä ilmenee Bell Lancaster-koululle koituneet kustannukset talon muutostöistä. (Turun kaupunginarkkisto, Bell Lancaster Skolan, Handlingar). Valtio ja Bell Lacaster-koulu jakoivat muutostöistä syntyneet kustannukset. Dokumentti on kokonaisuudessaan esitetty luvun 20 piirustus- ja asiakirjaliitteissä.

8.5 Suunnittelijat

Muutossuunnitelmat on laadittu intendentinkonttorissa. Ne ovat C.L.Engelin ja A.W. Arppen signeeraamat 15.3.1829. Signeeraukset viittaavat siihen, että Engel on kantanut päävastuun arkkitehtonisesta suunnittelusta ja hänen alaisensa A.W. Arppe on tehnyt avustavan suunnittelutyön. Suunnitelmat ovat keisarin vahvistamat.

Muurarimestarin poika, Carl Ludvig Engel oli opiskellut Berliinin Bauakademissa, jossa opetettiin rakennustaiteen historiaa ja hyvää arkkitehtonista makua, mikä 1700–1800-lukujen vaihteessa tarkoitti uusklassismia – ajan muotityyliä. Vuonna 1813 Engel muutti pa-

riksi vuodeksi Turkuun kun hän saapui sinne suunnittelemaan pietarilaisen C.R. Lomanin sokeritehtaan laajennusta. Turussa hän tutustui akatemian professori Hällströmiin, jolta sai toimeksiannon suunnitella Turkuun tähtitornin.

Tämä Vartiovuoreen vuonna 1819 valmistunut tähtitorni oli Engelin ensimmäinen merkittävä työ Suomessa ja jo ennen rakennuksen valmistumista Engelin mittava ura maassamme pääsi todella vauhtiin, kun hänet valittiin ensin Helsingin uudelleenrakentamiskomitean arkkitehdiksi ja vuonna 1824 intendentinkonttorin päälliköksi.

Intendentinkonttorin päällikkönä Engel vastasi maan julkisen rakentamisen valvonnasta ja suunnittelusta, kuten raatihuoneiden, sairaaloiden, kirkkojen, vankiloiden ja koulujen suunnittelusta.⁴⁸ Turun triviaalikoulun lisäksi Engelin suunnittelemat triviaalikoulut valmistuivat Kuopioon vuonna 1826 ja Ouluun vuonna 1831. Myös Senaatintorin kupeeseen 1820-luvun alussa rakennetun kantonistikoulun julkisivu aitoineen ja portteineen on Engelin suunnittelema.

Mikään näistä Engelin suunnittelemista koulurakennuksista ei ole kovinkaan samannäköinen kuin Turun triviaalikoulu. Nämä kolme muuta koulua ovat kaksikerroksisia ja huomattavasti suurempia. Oulun ja Kuopion triviaalikouluissa ei ole pilareita tai pilastereita julkisivussa. Kuopion triviaalikoulun katujulkisivun keskikohtaa on korostettu päätykolmioaiheella, mutta siinä ei ole risaliittia. Oulun triviaalikoulun keskiosaa korostaa varsin vaatimaton risaliitti.

Koulurakennuksen esikuvien puutetta ja sitä, että rakennus ei ole toiminut esikuvana myöhemmille kouluille selittää se, että koulujen toiminnot olivat murroksessa. Koulu-uudistus toteutui ensin 1840-luvulla ja vielä merkittävämpänä 1860-luvulla. Koulun pienuus ja koulun perustamisesta käyty keskustelu viittaavat siihen, että Turun triviaalikoulun toteutus oli palonjälkeisen koulutilojen puutteen väliaikaisluonteinen hätäratkaisu. Jo 15 vuotta myöhemmin esitettiin, että tontille rakennettaisiin suurempi koulurakennus, jonka siipirakennukseksi triviaalikoulu olisi jäänyt. On todennäköistä, että jo Engelin suunnitellessa tiloja triviaalikoululle tiedettiin, että tilat käyvät nopeasti ahtaiksi ja koulutontille olisi rakennettava varsinainen päärakennus hyvinkin pian.



<

Engelin Ouluun suunnittelema entinen triviaalikoulu ja nykyinen lyseo. Kuva: http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/0/09/Torikatu_Oulu_2008_02_17.JPG.

>

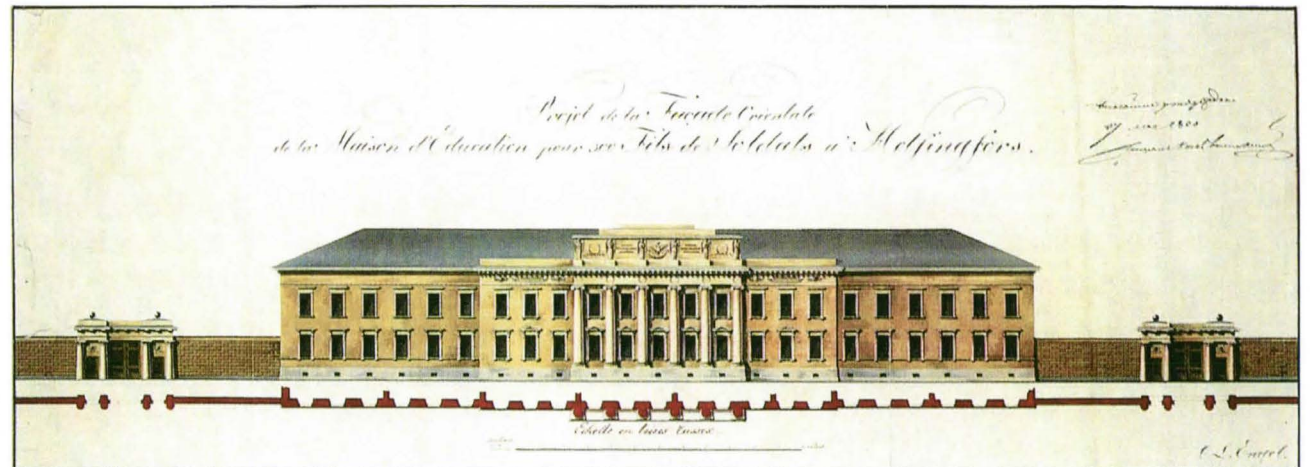
Engelin Kuopioon suunnittelema entinen triviaalikoulu ja nykyinen lyseo. Kuva: http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/e/e3/Kuopion_Lyseon_lukio.jpg?uselang=fi, käyttäjä Ras. Kuvan muokkaus Sanna Ihatsu.



>

Engelin suunnitelma Helsingin kantonistikouluksi. Kuva julkaistu kirjassa Yliopiston Helsinki s. 41.

48 <http://www.kansallisbiografia.fi/kb/artikkeli/3213/>, Yliopiston Helsinki s. 39-43



Helsingin kantonistikoulussa on kaksiportainen keskirisaliitti, jossa on kuusi joonialaista pilaria. Muutenkin koulun koristelu on varsin runsasta verrattuna Turun triviaalikouluun. Turun triviaalikoulussa ei ole käytetty minkäänlaisia ikkunoiden korostuksia, kuten kehyksiä, toisin kuin näissä muissa rakennuksissa. Helsingin kantonistikoulun runsaskoristeisessa attikassa on yhtenä koristeaiheena samanlaiset laakerinlehtisepeleet kuin Turun triviaalikoulussa. Oulun triviaalikoulussa taas on risaliitin räystäään alla samanlainen triglyfifriisi kuin Turun triviaalikoulussa on koko räystäään pituudella.

Engel hallitsi täydellisesti antiikin pylväsjärjestelmien käytön ja niihin liittyvät hierarkiasäännöt. Hänen käyttämä tyyli edusti pietarilaistyyppisen uusklassismin, palladiolaiseen suuntauksen mukaista keisarityyliä. Edellä kuvattujen koulujen keskinäisestä hierarkiasta voisi koristeluiden perusteella todeta, että Helsingin koulu Senaatintorin kupeessa pilareineen ja runsaine koristeluineen oli näistä arvokkain, Turun seuraavaksi arvokkain (vaikkakin selvästi pienin) tempelipäätyisine pilastereineen, Oulun triviaalikoulu vaatimattomine risaliitteineen ja Kuopion koulu päätykolmioaiheineen tulivat Turun jälkeen.

Triviaalikoulun ja tähtitornin lisäksi Engel on suunnitellut Turkuun mm. Turun kreikkalaiskatolisen kirkon sekä Ruotsalaisen teatterin julkisivun sekä Tuomiokirkkokatu 2:ssa olevan kivitalon eli teologisen tiedekunnan talon. Myös Turun palonjälkeinen asemakaava on Engelin käsialaa.⁴⁹

8.6 Kuvaus rakennustöistä

Kesti lähes neljä vuotta ennen kuin rakennus palon jälkeen saatiin käyttökuntoon. Rakentaminen ei käynyt kovin nopeasti, koska työmäärä kaupungissa oli valtava ja työvoimasta oli pulaa.⁵⁰

Engelin pohja- ja leikkauspiirustuksissa on mustalla kuvattu ne leikatut pinnat, jotka ovat palossa säilyneet ja joita hyödynnetään uudessa rakenteessa. Punaisella ja keltaisella on kuvattu uudet rakenteet (punaisella leikkautuvat rakenteet ja keltaisella muut rakenteet). Sisätiloissa uudestaan jouduttiin muuraamaan vain lyhyitä väliseinäpätkiä sekä hormit ja syvennykset tulisijoille.

Säilynyt rakennusrunko hyödynnettiin ja rakennuksesta tehtiin yksikerroksinen. Uuden,

palonjälkeisen rakennusjärjestyksen mukaisesti taloon ei rakennettu ullakkokerrosta. Rakennuksen kellari ja ensimmäisen kerroksen ulkoseinät hyödynnettiin kokonaisuudessaan. Tyyllillisesti talon ulkoasu muutettiin empiretyyliseksi risaliitteineen, pilastereineen ja päätykolmioineen.

Kustannuslaskelman perusteella rakennukseen tehtiin aika paljon perustustöitä. Nämä johtuivat uusista tulisijoista, jotka hormeineen tarvitsivat uudet perustukset sekä risaliiteista, jotka myös jouduttiin perustamaan.

Myös puutavaraa tarvittiin paljon, koska kaikki puuosat, katto- väli- ja alapohjarakenteet sekä lattiat ovet ja ikkunat oli rakennettava uudelleen.

>

Julkisivut Engelin vuonna 1829 esittämässä suunnitelmassa.

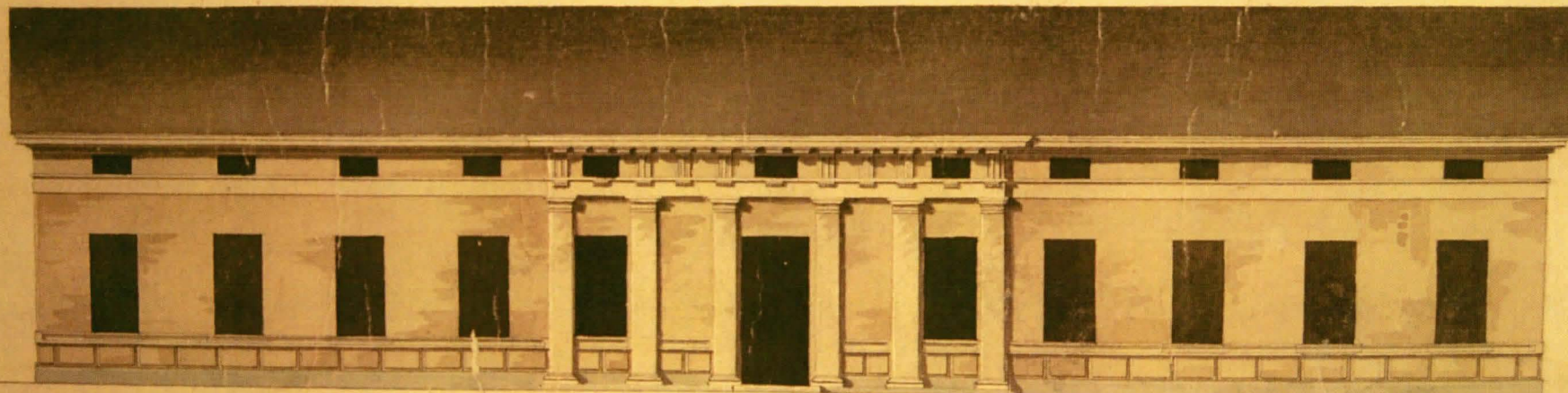
⁴⁹ Nikula 1809-1856, s. 76

⁵⁰ Dokumentointikertomus ja Nikula 1809-1856, s. 87

Фасаде на проты.



*Фасаде mot Gården.
Надворный фасад.*



8.7 Kuvaus valmiista rakennuksesta

Koulutalon muutokset valmistuivat vuoden 1931 syksyllä.

Triviaalikoulun sali sijoitettiin sisäänkäynnistä katsoen talon vasempaan puoliskoon. Rakennuksen keskellä sijaitsivat eteinen ja käytävä sekä vahtimestarin asunto. Bell Lancaster-koulu sekä kaksi kirjastohuonetta sijoitettiin talon oikeaan puoliskoon.

Suunnitelmien ja kustannuslaskelman perusteella isommassa luentosalihuoneessa, eli triviaalikoulun luokkahuoneessa, oli kummassakin päädyssä symmetrisesti neljä kaakeliuunია. Pienemmässä luokkahuoneessa, eli Bell Lancaster-koulun luokkasalissa oli kaksi keltaista kaakeliuunია. Kirjastohuoneita lämmittivät kummassakin huoneessa kulmittain olevat kulma-kaakeliuunit. Vahtimestarin asunnossa oli yksi kaakeliuuni ja yksi puuhella.

Portaat, jotka olivat samalla paikalla kuin maa-herrantalossa, johtivat kellariin. Ullakko oli matalaa tilaa, eikä sinne johtanut porrasta.

Rakennuksen ulkoasu muutettiin epiretyylin eli keisarityylin mukaiseksi: Joenpuolelle, joka edelleen oli rakennuksen pääjulkisivu, Engel suunnitteli keskirisaliitin, joka muodostui säännöllisestä temppeleipäätyaiheesta toskanalaisine pilastereineen, palkistoineen ja päätykolmioineen. Suunnitelmien mukaan poikkipäädyn alaosan leveässä vaakalistassa oli kaksi laakerinlehtiseppelä-aihetta, jotka ovat sivistyksen, tiedon ja runouden sekä (tsaarin) voitokkuuden symbolit. Seppelien keskellä luki ”Trivial Skolan”.

Koska rakennuksen sisäänkäynti oli eri puolella kuin pääjulkisivu, Engel korosti myös sisäpihan julkisivua risaliitilla, tosin hieman vaatimattomammalla, koska siinä ei ole päätykolmiota.

Julkisivun alaosaan Engel suunnitteli matalan rustikoinnin. Rustikoinnin alla on hakatuksi luonnonkivi-kivijalaksi naamioitu rapattu vanha kiilakivistä koostuva kivijalka, joka on risaliitin kohdalla toteutettu oikealla luonnonkivellä.⁵¹

51 Engelin Turun triviaalikoulu- ja kirjastokustannukset vuodelta 1829, Bell Lancaster-koulun kustannuslaskelma vuodelta 1832, Dokumentointikertomus, Liliuksen artikkelit <http://www.kansallisbiografia.fi/kb/artikkeli/3213/> ja Yliopiston Helsinki s. 39-43

9. Voimistelusali

9.1 Taustaa voimistelusalimuutoksille

Vuoden 1843 koulujärjestyksen mukaan voimistelusta tuli pakollinen oppiaine.⁵² Kouluilta kuitenkin puuttuivat voimistelutilat, joissa opetusta olisi voinut antaa.

Yläalkeiskoulu eli ylempi elementaarikoulu aloitti toimintansa entisissä triviaalikoulun tiloissa eli rakennuksessa, joka oli toiminut ensin hovioikeuden presidentin asuntona ja sitten maaherran virkatalona. Tilat kävivät pian riittämättömiksi ja uuden koulutalon suunnittelu käynnistyi vuonna 1847, kun senaatti vaati tuomiokapituliilta ehdotusta siitä kuinka yläalkeiskoulun taloa tulisi jatkaa. Saman vuoden joulukuussa tuomiokapituli toimitti senaatille kaksi vaihtoehtoista suunnitelmaa. Molempien suunnitelmien lähtökohdaksi oli se, että yläalkeiskoululle rakennettaisiin kokonaan uusi talo erillisine luokahuoneineen. Toisen oli laatinut Turun kaupunginarkkitehti arkkitehti Per Johan Gylich ja toisen tuomiokapituli. Suunnitelmien

mukaan Kolmiorin vieressä olevat tontit olisi yhdistetty koulukortteliksi, jolle olisi rakennettu yläalkeiskoulun lisäksi myös tyttökoulu ja uusi Bell Lancaster-koulu. Vanha triviaalikoulu olisi muuttunut sivurakennukseksi. Intendentinkonttori veloitettiin laatimaan tuomiokapitulin luonnoksen mukaiset piirustukset, jotka valmistuivat vuonna 1849.⁵³

Senaatti ei kuitenkaan vahvistanut suunnitelmaa, koska sen mukaan tarkoituksenmukaisempaa olisi ollut ryhmittää luokahuoneet kahteen kerrokseen. Lisäksi senaatti tarkensi myös tilaohjelmaa. Sen mukaan entiseen koulutaloon tuli sijoittaa voimistelusali vaatehuoneineen, opettajainhuone, kirjasto- ja kokoelmahuoneet sekä vahtimestarin asunto. Senaatin ohjeiden mukaiset suunnitelmat valmistuivat intendentinkonttorissa heinäkuussa 1851. Piirustukset ovat E. Lohrmannin allekirjoittamat ja niissä on esitetty entisen elementaarikoulun muutokset voimistelusaliksi ja vahtimestarin asunnoksi.⁵⁴

Tuomiokapituli pyysi elementaarikoulun tilalle suunnitellusta voimistelusalirakennuksesta voimistelunopettajalta lausuntoa. Hän piti välttämättömänä sitä, että koko rakennus muutettaisiin voimistelua palvelevaksi. Senaatti laittoi koko rakennushankkeen odottamaan valmis-teilla olevaa koulu-uudistusta, jonka mukainen koulujärjestys astui voimaan vuonna 1856. Silloin uuden yläalkeiskoulun suunnitelmia hieman päivitettiin, mutta voimistelusalista intendentinkonttori ei voinut tehdä muutosehdotusta, koska sillä ei ollut käytössään kyseisen rakennuksen leikkauspiirustusta.

⁵² http://materiaalit.internetix.fi/fi/opintojaksot/9historia/kouluhistoria/oppikoulu_1800luvun_alkupuolella

⁵³ Lilius, SMYA 83, s. 71-76

⁵⁴ Lilius, SMYA 83, s. 71-76

Intendentinkonttori pyysi, että lääninarkkitehti tutkisi koulutontin maaperän. Maaperä tarkastettiin Gylichin ja Chiewitzin toimesta ja he totesivat tontin liian saviseksi kaksikerroksista kivitaloa ajatellen. Lopulta tuomiokapituli päätyi esittämään lukion vieressä sijaitsevan kauppias Bergin talon ostamista ja kunnostamista yläkoulua varten. Lääninarkkitehti Chiewitz toimitti vuoden 1859 aikana tarvittavat muutospirustukset, jotka senaatti hyväksyi.⁵⁵

9.2 Voimistelusalisuunnitelmia

Vuonna 1851 E. Lohrmann esitti muutoksen siitä, miten vanhoihin alkeiskoulun tiloihin saadaan järjestettyä voimistelusalit.⁵⁶

Tämän lisäksi löytyy päiväämätön ja signeeraamaton suunnitelma, joka on ilmeisesti tehty voimistelunopettajan lausunnon jälkeen. Voimistelusalit on suunnitelmassa laajennettu koskemaan lähes koko taloa. Kattoa kannattelemaan on jatkettu Lohrmannin esittämiä pylväitä. Rakennusta on laajennettu kahdella siivellä ja kuistilla. Kellariin johtava porraskäytävä on siirretty toiseen siipeen. Tätä ehdotusta ei kuitenkaan toteutettu.⁵⁷

29.4.1857 on Chiewitz esittänyt kuinka järjestetään voimistelutilat nykyiseen, ylemmän alkeiskoulun tiloihin. Suunnitelma on ilmeisesti tehty Lohrmannin vuonna 1851 piirustuksia pohjana käyttäen, koska Lohrmannin vuonna 1851 esittämät voimistelusalin kattoa kannattelevat rakenteet sekä eteinen porraskäytävään näkyvät suunnitelmassa himmeällä. Tähän viittaa myös se arkistotieto, että intendentinkonttorilla ei ollut aluksi käytössään rakennuksen leikkauspiirustusta, siis Engelin vuonna 1829 tekemää suunnitelmaa. Kattorakennelma on luultavasti myöhemmin paikalla mitattu ja sen jälkeen Chiewitz on esittänyt uutta kattorakennetta, jolla päästään eroon kattoa kannattelevista pylväistä.⁵⁸

Siihen, että Lohrmannin vuonna 1851 esittämiä suunnitelmia ei toteutettu, vaan vasta Chiewitzin vuonna 1857 esittämät suunnitelmat toteutettiin, viittaa myös se että 07.10.1862 Åbo Underrättelser-lehdessä haettiin julkisessa tarjouskilpailussa tarjoajia toteuttamaan korjaus- ja muutostyöt ylemmän alkeiskoulun muuttamisesta liikuntasaliksi.

>

Toteutumattomia voimistelusalisuunnitelmia:

Vasemmalla on Lohrmannin vuonna 1849 koulutontin järjestelyistä esittämä suunnitelma. Sen mukaan koulutonttia olisi täydennetty uudisrakennuksella, joka olisi sijoittunut ylemmän alkeiskoulun jatkeeksi ja kääntynyt tontin kulman ympäri. Tähän rakennukseen oli suunniteltu sijoitettavaksi voimistelusalit. KA

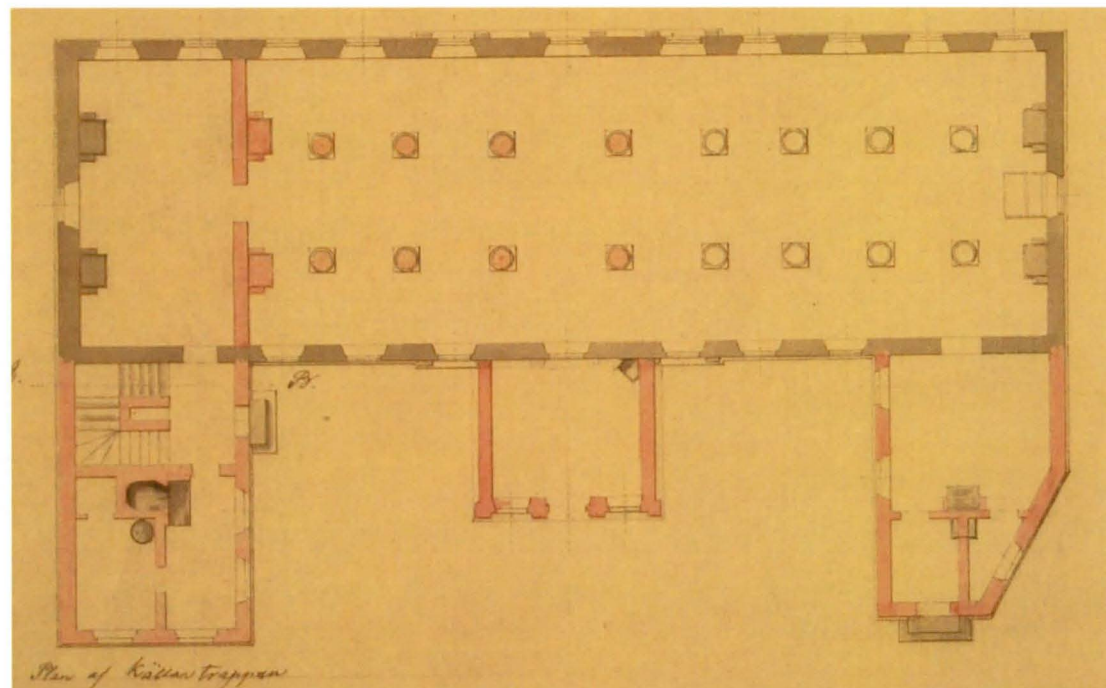
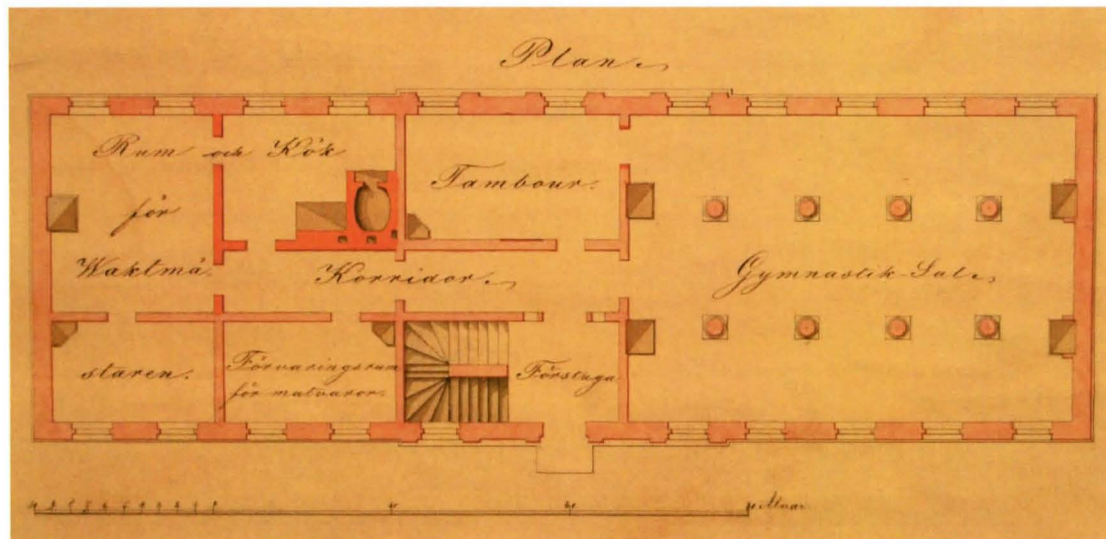
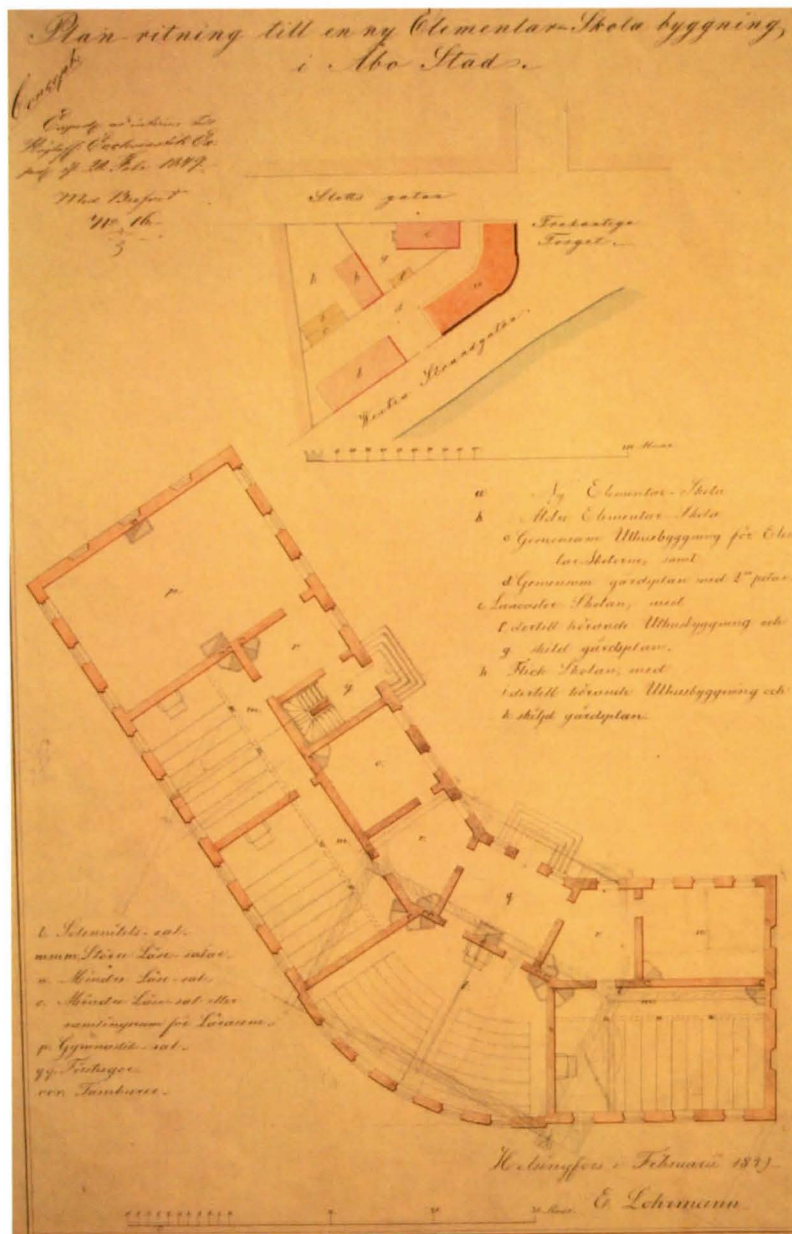
Oikealla ylhäällä on E. Lohrmannin vuonna 1851 esittämä muutos siitä, miten vanhoihin alkeiskoulun tiloihin saataisiin järjestettyä voimistelusalit. KA.

Oikealla alhaalla on päiväämätön ja signeeraamaton, mahdollisesti Lohrmannin tekemä luonnos, kuinka rakennusta laajentamalla voitaisiin saada sijoitetuksi suurempi voimistelusalit. KA.

⁵⁵ Lilius, SMYA 83, s. 71-75

⁵⁶ Ritning till det gamla Elementar-Skolae-husets i Åbo inredning till Gymnastiksal och Waktmästare-boning. Helsingfors, af Intendents Kontoret för Allmänna Byggnaderne, den 30 Juli 1851. E. Lohrmann. KA 57 Dessein till en förändrad af rummen jemte tillbyggnader å Trivial Skolan i Åbo KA RakH II 72:3

⁵⁸ Ritning till inredning af Gymnastik-lokal i nuvarande Högre Elementar Skolan i Åbo. Åbo den 29.4.1857 Chiewitz. KA RakH II Idd 71:4



9.3 Kuvaus rakennuksesta

Chiewitzin suunnitelmien mukaan rakennuksen maantasokerros otettiin lähes kokonaan voimistelusalikäyttöön. Lähes kaikki vanhat väliseinät purettiin. Suuren voimistelusalin molempiin päihin Chiewitz sijoitti kaksi uunia. Sisäänkäynnin ja kellariin sekä ullakotiloihin johtavan portaan hän siirsi uuteen paikkaan talon pohjoiskulmaan. Eteisen taakse, talon pätyyn Chiewitz sijoitti päällysvaateille varatun huoneen (Kapp-Rumin) ja pukeutumishuoneen (Toilette-rumin). Nämä molemmat tilat oli varustettu uunilla.⁵⁹

9.4 Piirustus- ja asiakirja-aineisto

Ritning till det gamla Elementar-Skolae-husets i Åbo inredning till Gymnastiksal och Waktmästare-boning. Helsingfors, af Intendents Kontoret för Allmänna Byggnaderne, den 30 Juli 1851. E. Lohrmann. (KA RakH II Idd 71:3) (Ei toteutettu)

Dessein till en förändrad af rummen jemte tillbyggnader å Trivial Skolan i Åbo (KA RakH II 72:3) (Ei toteutettu)

Ritning till inredning af Gymnastik-lokal i nuvarande Högre Elementar Skolan i Åbo. Åbo den 29.4.1957 Chiewitz. (KA RakH II Idd 71:4)

Rakennuksen voimistelusalikäyttöön johtaneita vaiheita on kuvaillut Henrik Lilius, Suomalaisen koulutalon arkkitehtuurihistoriaa, SMYA 83, Vammala 1982.

Rakennusta on kuvailtu seuraavissa asiakirjoissa: Palovakuutus vuodelta 1902, 291/16371, Städernas Allmänna Brandstodsbolag, palovakuutus vuodelta 1909, 9/28183, Städernas Allmänna Brandstodsbolag, palovakuutus vuodelta 1902 ja siihen vuonna 1921 tehty lisäys 9/28183, Städernas Allmänna Brandstodsbolag. Nämä asiakirjat löytyvät Turun maakunta-arkistosta.

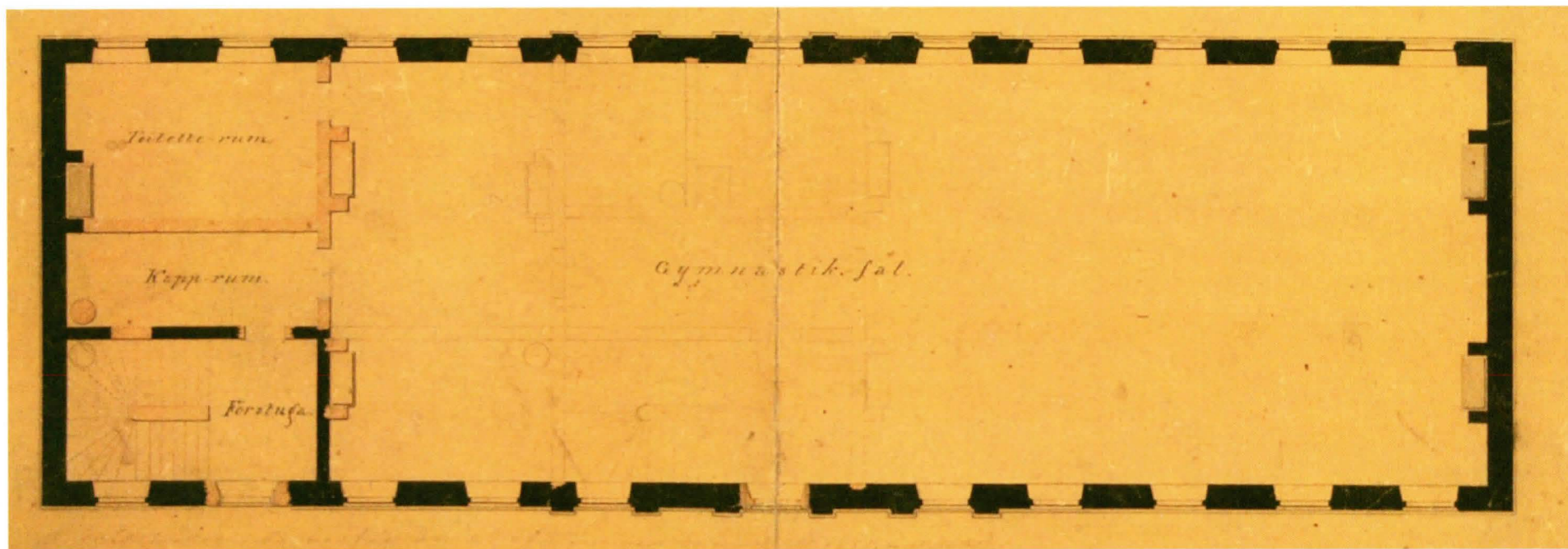
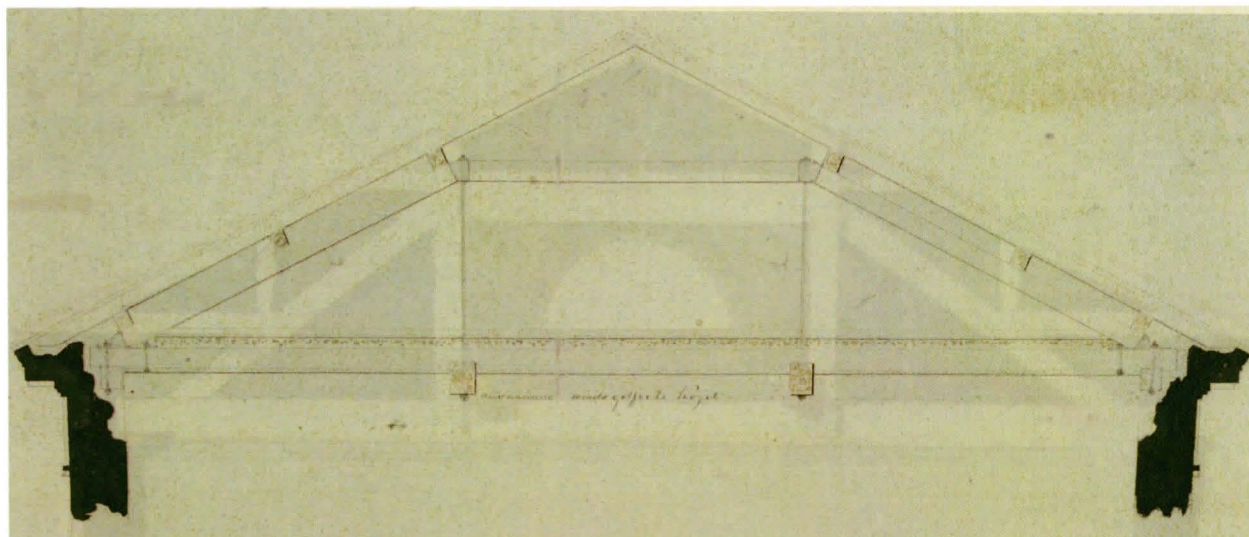
>

Viereisellä sivulla Chiewitzin muutossuunnitelmat voimistelusaliksi vuodelta 1857.

Yläkuvassa on yhdistetty Engelin himmeällä näkyvä leikkauskuva ja Chiewitzin hieman tummempana näkyvä kattorakennesuunnitelma, jossa kantavia seinä- tai pilarirakenteita ei tarvita.

Alakuvassa Chiewitzin pohjapiirros voimistelusalista.

59 Ritning till inredning af Gymnastik-lokal i nuvarande Högre Elementar Skolan i Åbo. Åbo den 29.4.1957 Chiewitz. KA RakH II Idd 71:4



9.5 Voimistelusalirakennuksen käyttö- ja muutoshistoria

Vuonna 1872 perustettiin kunnallinen kansakoulu: alakansakoulu ja yläkansakoulu. Yläkansakouluiksi, aluksi tytöille ja pojille erillisiksi, muunnettiin toiminnassa olevat Bell Lancaster-koulut. Suomen- ja ruotsinkieliset poikakansakoulut sijoituivat Bell Lancaster-koululle, Linnakadun varteen rakennettuun puutaloon. Suomenkielinen tyttökansakoulu sijoittui entiseen maaherran kansliarakennukseen.⁶⁰ Samalla koulutontilla ollut voimistelusalin ei kuitenkaan siirtynyt kunnallisten kansakoulujen haltuun, vaan se toimi edelleen valtion alkeiskoulujen voimistelusalina, eikä sen käyttämiseen saatu lupaa. Tilojen puutteen vuoksi kansakoulut joutuivat voimistelemaan luokkahuoneissa tai koulun pihalla.⁶¹

Valtion alkeisoppilaitosten, myöhemmin ruotsalaisen klassillisen lyseon voimistelusalin, siirtyi kaupungin haltuun vuonna 1903.⁶²

Palovakuutustietojen mukaan rakennuksessa oli vuonna 1902 kolme huonetta, joista yksi oli suuri voimistelusalin, kuusi kaakeliuunia, vintille

johtavat kiviportaajat ja palo-ovi. Vintillä ei ollut palokattoa. Rakennus oli hyväkuntoinen, rapattu ja maalattu ja siinä oli rautapeltikatto. Vuoden 1909 palovakuutustiedoissa kuvaus on muuten samanlainen, mutta voimistelusalissa rakennus kerrotaan olevan varustettu kaasujohdolla ja siellä ilmoitetaan olevan kiinteät voimistelutelineet.⁶³ Voimistelutelineet olivat ilmeisesti lounaspäästä katsottuna toisen ja kolmannen ikkunalinjan välissä, sillä siinä näkyy vuoden 1918 keskuskeittiöpiirustuksessa (ks. sivu 50) viiden tolpan rivi.⁶⁴ Voimistelusalin korkeus oli peräti 5 metriä.⁶⁵

Voimistelusalin toimi rakennuksessa aina vuoteen 1918 saakka. Siihen viittaa mm. se, että 25.5.1909 ja 27.5.1910 Turun Sanomissa kutsutaan kaupungin kansakoulujen jatkoluokkain oppilastöiden näyttelyyn kansakoulujen voimistelusalin, Linnakatu 2:een.

>

Viereisen sivun kuvassa näkyvä liimamaalilla valkoiseksi maalattu palkki on ollut voimistelusalinaikana voimistelusalin katossa näkyvänä rakenteena. Voimistelusalin huonekorkeus oli noin 1,5 metriä korkeampi kuin nykyinen huonekorkeus. Voimistelusalimuutoksessa pitkitäiset, Engelin aikaiset kattokannattajat jäivät paikoilleen ja ne kannatettiin Chiewitzin suunnittelemana kaksoisansarakenteella.

60 Viitanen s.116, 141, 146-147

61 Viitanen s.210

62 Viitanen s.212

63 *Palovakuutukset vuosilta 1902, 291/16371, 1909, 9/28183 ja siihen vuonna 1921 tehty lisäys 9/28183, Städernas Allmänna Brandstodsbolag, (TMA)*

64 *Piirustus väliaikaisesta keskuskeittiöstä, tammi-kuu 1918, Eskil Hindersson, Turun kaupunginarkisto*

65 *Nykytilanteen mittapiirustuksen ja Chiewitzin kuvien vertailu.*

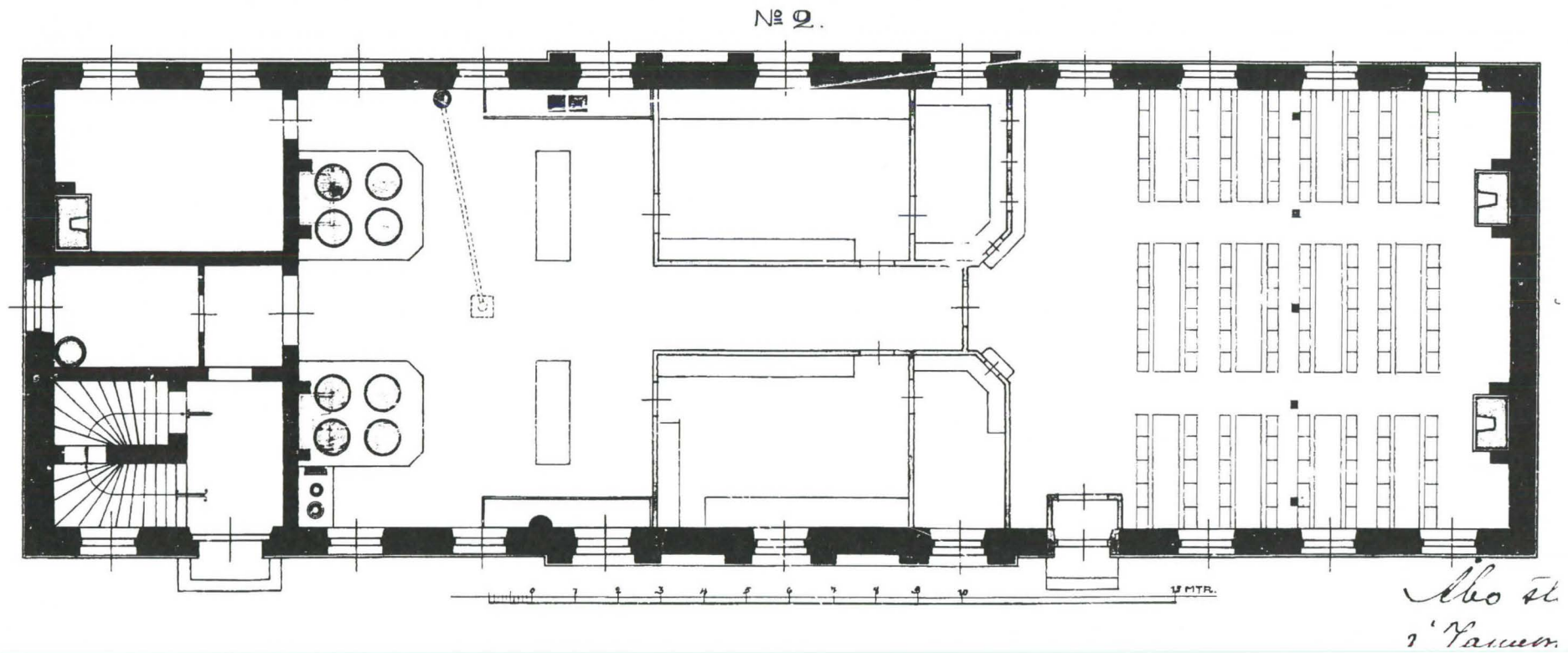




Hj. Renvallin vuonna 1914 ottama valokuva voimistelusalirakennuksesta. Turun museokeskuksen valokuva-arkisto.

Vasemmanpuoleisessa ikkunassa näkyy ullakolle johtavan portaan koristeellinen, todennäköisesti Chiewitzin suunnittelema kaide. Valokuva Hj. Renvall 1914, Turun museokeskuksen valokuvaarkisto.





Voimistelusalu muutettiin sotavuonna 1918 väli-
aikaiseksi keittiö- ja ruokalarakennukseksi. Ote
Turun kaupunginarkistossa olevasta piirustuk-
sesta.

10. Keskuskeittiövaihe

Turun kaupunginarkiston piirustuskokoelmasta löytyy piirustus tulisijamuutoksista väliaikaiselle keskuskeittiölle ”Ritning till eldstadsförändringar för provisoriska centralköket i folkskolegården å nyreglerade (tomt no 7) kvartert no 2 i 6te stadsdelen”. Suunnitelma on päivätty tammikuulle 1918 ja sen on tehnyt Turun kaupunginarkkitehti Eskil Hindersson.

Keskuskeittiövaihe oli lyhytaikainen, kansalaisodan vuoksi tehty järjestely. Keittiö oli tarpeen, koska sodan vuoksi vallitsi suuri elintarvikepula. Kaupungin järjestämän keskuskeittiön tarkoituksena oli turvata etupäässä kansakoululaisten ruokahuolto. Keskuskeittiössä valmistettiin ruokaa mm. Amerikasta lähetetyistä lahjelin-tarvikkeista.⁶⁶

Rahakamarin arkiston vuoden 1818 pöytäkirjojen mukaan Turun työväen valtuuskunta otti 25.2.1818 keittiön haltuunsa, kunnes se taas sotatoimien loputtua palautui kaupungille.

10.1 Kuvaus rakennuksesta

Rakennuksen käyttötarkoitus muutettiin mahdollisimman pienillä muutoksilla. Voimistelusalin sisäänkäynnin puoleiseen päähän sijoitettiin kaakeliuunien tilalle suuret puuhellat. Voimistelusalin keskiosa jaettiin kevyillä väliseinillä ruoanvalmistus-, jakelu- ja astianpalautustiloihin. Voimistelusalin lounaispää erotettiin ruokasaliksi.

Julkisivuihin tehtiin kaksi muutosta: koillispään, keskelle avattiin ikkuna ja ruokasalia varten järjestettiin toinen sisäänkäynti.

Keskuskeittiökäytössä rakennuksessa oli puutteellinen ilmanvaihto. Ruoanvalmistuksessa syntyneitä höyryjä ei ollut johdettu kulkeutumaan asianmukaisesti pois keittiötiloista.⁶⁷

10.2 Piirustus- ja asiakirja-aineisto

Turun kaupunginarkistosta löytyy piirustus keskuskeittiömuutoksista: ”Ritning till eldstadsförändringar för provisoriska centralköket i folkskolegården å nyreglerade (tomt no 7) kvartert no 2 i 6te stadsdelen”, tammikuu 1918, Eskil Hindersson.

66 Uusitalo, s 169

67 Ritning till eldstadsförändringar för provisoriska centralköket i folkskolegården å nyreglerade (tomt no 7) kvartert no 2 i 6te stadsdelen, tammikuu 1918, Eskil Hindersson ja Rahakamarin arkiston pöytäkirjat vuodelta 1918, Turun kaupunginarkisto.

11. Kauppakoulu

Keskuskeittiö kävi kansalaisissodan jälkeen tarpeettomaksi ja rakennus otettiin taas koulukäyttöön. Tällä kertaa siihen sijoitettiin kaupungin ylläpitämä Turun kauppakoulu. Kauppakoulu perustettiin syksyllä 1919. Omat tilat koulu sai vuonna 1921, kun keskuskeittiöstä korjattiin sitä varten tilat. Kauppakoulu toimi rakennuksessa aina 1950-luvulle saakka, kunnes se muutti uuteen ammattikoulun taloon Aninkaistenkadulle.

11.1 Taustaa kauppakoulumuutoksille

Kansakoulujen johtokunta oli vedonnut Turun Liikemiesyhdistykseen suomenkielisen koulun perustamiseksi Turkuun. Liikemiesyhdistys oli vahvasti mukana ruotsinkielisen kauppaopiston hallinnassa. Kauppaopiston johtokunta vastusti hanketta, sen mielestä koulun tulisi olla vähintäänkin kaksikielinen. Asia esitettiin kaupunginvaltuustolle, joka puolsi hanketta. Koulu aloitti toimintansa vuonna 1919.⁶⁹

11.2 Kuvaus muutostöistä kaupakouluksi

Rakennuksen sisätilat kokivat kauppakoulua varten tehdyssä korjauksessa suuria muutoksia. Kauppakoulun aikana myös tehtiin merkittävä muutos julkisivuihin, kun sen keskelle tehtiin ensin pieni eteinen, joka myöhemmin laajennettiin wc-tilat käsittäväksi kuistiksi ja kellarin porrasta varten rakennettiin halssi.

Kaupunginarkkitehti Harald Smedberg halusi selvästi kunnioittaa Engelin ajalta peräisin olevia julkisivuja. Ulko-ovi palautettiin rakennuksen keskelle ja Smedberg suunnitteli siihen pienen, rakennuksen ulkoasuun sopivan eteistilan. Voimistelua ja keittiövaiheen ikkuna- ja ovimuutokset palautettiin: Ruokasaliin johtanut ovi palautettiin ikkunaksi, koillispäähän avattu ikkuna palautettiin valeikkunaksi. Pohjoiskulman voimistelusalinaikaiseen oveen ei laitettu ikkunaa, vaan siihen tehtiin valeikkuna uuden porrastajärjestelyn vuoksi.

Smedberg siirsi ullakolle johtavan portaan uuteen paikkaan ja ullakolle rakennettiin kolme huonetilaa. Huonetilojen rakentaminen vaati kattorakenteiden muuttamista sekä päädyn ikkunamuutoksia. Voimistelusalina toimineen rakennuksen välikattoa laskettiin alemmas ja Chiwitzin aikaisia kattorakenteita vahvistettiin. Luultavasti Smedberg varautui siihen, että 2. kerroksen huonetiloja olisi mahdollista laajentaa ullakkotiloihin joskus tulevaisuudessa.

Kellariin johtava porras rakennettiin talon koillispäähän erilliseksi katetuksi portaaksi.

Sisälle rakennettiin väliseiniä uusia luokkahuoneita varten. Lämmitystä varten pyöreitä uuneja rakennettiin alakertaan seitsemän ja yläkertaan yksi. Kolme vanhempaa uunia rakennuksen päädyissä säilytettiin.⁷⁰

⁶⁹ Solin ja Haapanen, s. 38

⁷⁰ Turun tilaliikelaitoksen arkistossa olevat kaupakoulua koskevat piirustukset.



C.F. Colliander, 1938, Turun museokeskuksen valokuva-arkisto.

11.3 Kauppakouluvaiheen suunnittelija

Kaupunginarkkitehti Harald Smedberg on suunnitellut rakennuksen muutostyöt kauppakouluksi sekä vuonna 1937 tehdyn muutostyön, jossa rakennettiin laajennusosa wc-tiloja varten.

Smedberg on suunnitellut Turkuun mm. linja-autoaseman yhdessä apulaiskaupunginarkkitehti Totti Soran kanssa.⁷¹

11.4 Kauppakouluvaiheen piirustuksia ja asiakirja-aineistoa

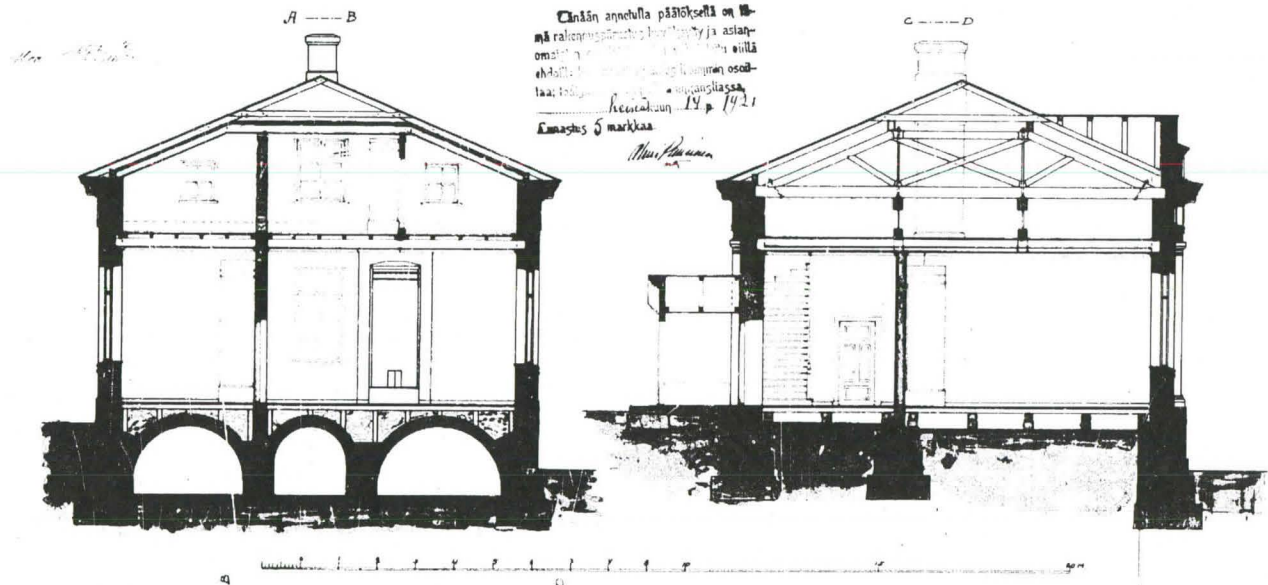
Turun kaupunginarkistosta löytyy Harald Smedbergin 27. kesäkuuta 1921 allekirjoittamat muutospirustukset sekä Smedbergin kesäkuussa 1937 laatima muutospirustus. Myös Turun tilaliikelaitoksen arkistossa on kauppakoulua koskevia piirustuksia. Sieltä löytyvät mm. tarkemmat piirustukset sekä vuoden 1921 että vuoden 1937 kuisteista sekä ullakonportaan porrapiirustus "Turun kunnan suomalaisen kauppakoulun porrapiirustus sementistä". Tästä vaiheesta löytyy myös piirustukset uusista ovista, jotka johtavat wc-tiloihin ja wc-koppeihin.

11.5 Kauppakoulun käyttö- ja muutoshistoria

Vuonna 1921 toteutettu kuisti jäi vuonna 1937 toteutetun laajennuksen sisään. Laajennukseen rakennettiin wc- ja eteistilat. Samassa yhteydessä rakennukseen tuotiin myös keskuslämmitys.⁷²

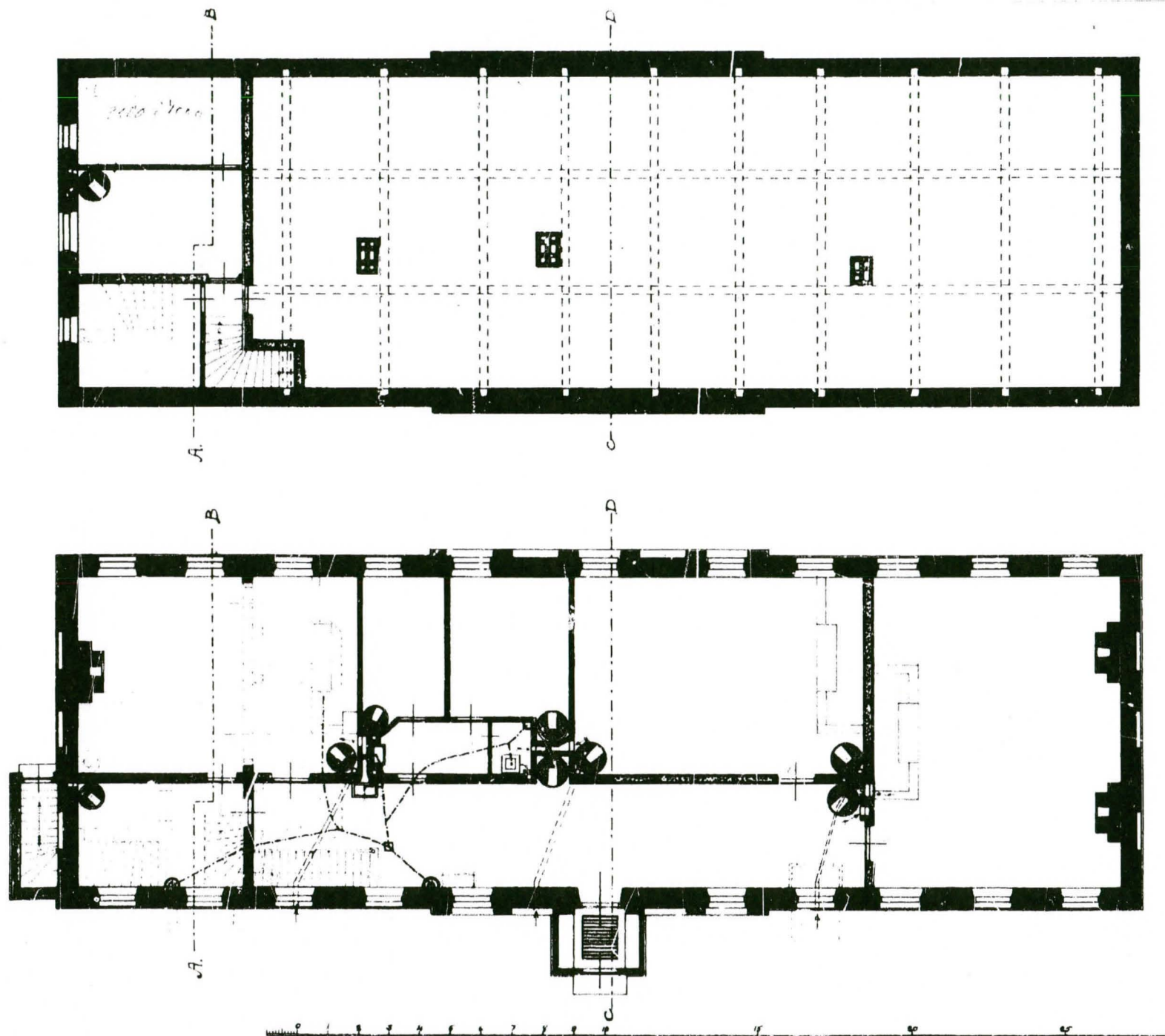
71 http://www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=4778

72 Piirustus wc ja keskuslämmitystä varten Turun kaupungin kauppakouluun Linnankatu N:o 3, 16, kesäkuuta 1937, Harald Smedberg, Turun kaupunginarkisto



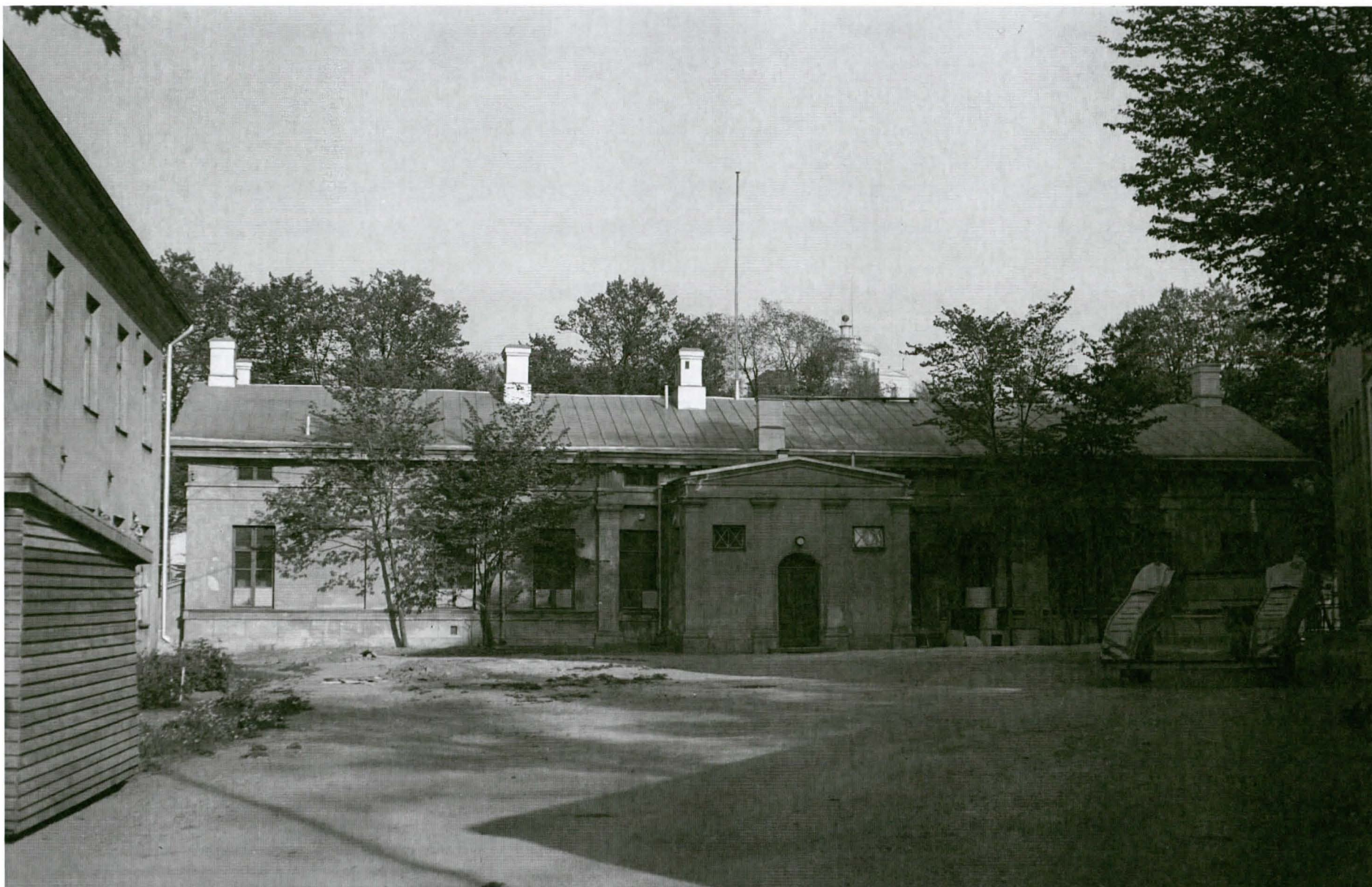
Smedbergin leikkauspiirustukset ja pohjapiirustukset vuodelta 1921 kaupakoulua varten tehtävistä muutoksista. Turun kaupunginarkisto.

Turun kaupungin kaupakoulun vuoden 1921-22 vuosikertomuksen mukaan (Turun kaupunginarkisto) rakennukseen rakennettiin kaksi luokkahuonetta, erityinen luokkahuone kemian ja tava-raopin opetusta varten, kokoelmahuone, konekirjoitushuone, opettajanhuone, kanslia ja eteinen.





G. Welin 1921, Turun museokeskuksen valokuva-arkisto.



Rusko Reuna 1950- tai 1960-luku, Turun museokeskuksen valokuva-arkisto.

12. Turun piirustuskoulu

Kun kauppakoulu muutti uusiin tiloihin, koulurakennukseen muutti Turun piirustuskoulu, joka toimi siellä vuoteen 1973 saakka. Ilmeisesti mitään suurempia korjaustöitä ei tehty, koska niistä ei löydy mainintoja, eikä piirustuksia. Myös toiminnan aloittaminen heti syyslukukaudella 1950, kun kauppakoulu oli keväällä muuttanut pois, viittaa siihen, että tilat kävivät piirustuskoulun tarpeisiin ilman suurempia muutoksia. Isoista luokkahuoneista tuli kolme suurta piirustussalia, kaksi pienempää huonetta toimi grafiikanopetuksessa ja sen lisäksi oli erillinen opettajainhuone ja varasto.

12.1 Taustaa piirustuskoulun tilaratkaisulle

Piirustuskoulu oli maamme ensimmäinen ja se aloitti toimintansa jo vuonna 1830. Ennen entisiin kauppakoulun tiloihin muuttamista taidekoulu toimi Olavinpuiston laidalla olevan kerrostalon pohjakerroksessa. Sen tilat olivat ahtaat ja pimeät.

Heti sodan jälkeen vuonna 1945 Turun Taideyhdistys, joka omisti piirustuskoulun, oli pyytänyt kaupungilta käyttöönsä suurempaa huoneistoa. Vuonna 1946 kaupunginhallitus esitti, että Martin kansakoulun ullakolle rakennettaisiin tilapäinen opetustila. Taideyhdistys piti tätä hyvänä tilapäisratkaisuna, vaikka se ei koko tilakysymystä ratkaissutkaan. Ehdotus kaatui kuitenkin kansakoulun henkilökunnan vastustukseen.

Sen jälkeen ehdotettiin, että piirustuskoululle varattaisiin tilat kaupungin ammattikoululle suunnitellusta uudisrakennuksesta, mutta suunnitelmat olivat epärealistisen suurisuuntaiset. Kesällä 1950 saatiin tieto, että kaupunki voi osoittaa entisen kauppakoulun tilat piirustuskoululle. Piirustuskoulu pääsi ensimmäistä kertaa sen historiassa kokonaan omaan taloon.⁷³

Viereisellä sivulla oleva kuva on Margareta Willner-Rönholmin historikista "Taidekoulun arkea ja unelmia, Turun piirustuskoulu 1830-1981. s. 171. Kirjoittaja on tulkinnut kuvan olevan Olavinpuiston laidalla olleista tiloista kevätlukukaudelta 1950.

Mielestäni kuva on kuitenkin piirustuskoulun uusista tiloista, jotka sijoitettiin kauppakoulun tilalle. Tulkitsen, että kuva on otettu rakennuksen lounaispäässä olevassa huoneessa. Perustelen sitä sillä, että kuvassa valo tulee kahdelta suunnalta, tila on korkea ja valoisa ja lisäksi ikkunoiden muoto ja jaotus ovat täsmälleen samat, kuin entisen kauppakoulun tiloissa.

Olavinpuistossa valoa tuli vain sisäpihan puolelta ja tilat olivat pimeät. .

73 Willner-Rönholm s. 163-189



12.2 Piirustuskoulun käyttö- ja muutoshistoria

Margareta Willner-Rönholm on kirjoittanut piirustuskoulun historiasta historiikin: Taidekoulun arkea ja unelmia, Turun piirustuskoulu 1830-1981. Siinä on muutamia mainintoja koulun tiloihin liittyen.

”Aluksi piirustuskoulun tilat tuntuivat valoisilta ja riittävilta, mutta jo neljän lukuvuoden jälkeen koulutaloa alettiin pitää ahtaana ja koulun vesija viemärijärjestelmän huono kunto vaikeutti muovailun opetusta.” Willner-Rönholm kirjoittaa.⁷⁴

Huolimatta rakennuksen puutteista, talossa ei tehty mitään suurempia muutoksia. Vuosina 1964-65 siellä mainitaan tehdyn joitain pieniä kunnostustöitä. Syksyllä 1967 piirustuskoulu sai naapuritalosta lisätiloja, jotka toivat pientä helpotusta tilanahtauteen. Ilmeisesti vuosien 1964-65 tehtyjen kunnostustöiden yhteydessä rakennuksen uunit purettiin tilanpuutetta helpottamaan. Olivathan ne tarpeettomat, kun rakennuksessa oli keskuslämmitys. Oppilaslehti Piirtäjässä vuonna 1959 julkaistussa kuvassa näkyy yksi pyöreä peltikuoriuuni, mikä viittaisi

siihen, että ainakin osa uuneista oli tuolloin vielä tallessa.⁷⁵ Vuonna 1975 tehdystä piirustuksessa uuneja ei ole esitetty, mikä viittaa siihen, että uunit ovat olleet jo tuolloin puretut.

74 Willner-Rönholm s. 187-189

75 Willner-Rönholm s. 189, 207

76 Willner-Rönholm s. 208

Piirustuskoulu muutti uusiin tiloihin vuonna 1973.⁷⁶

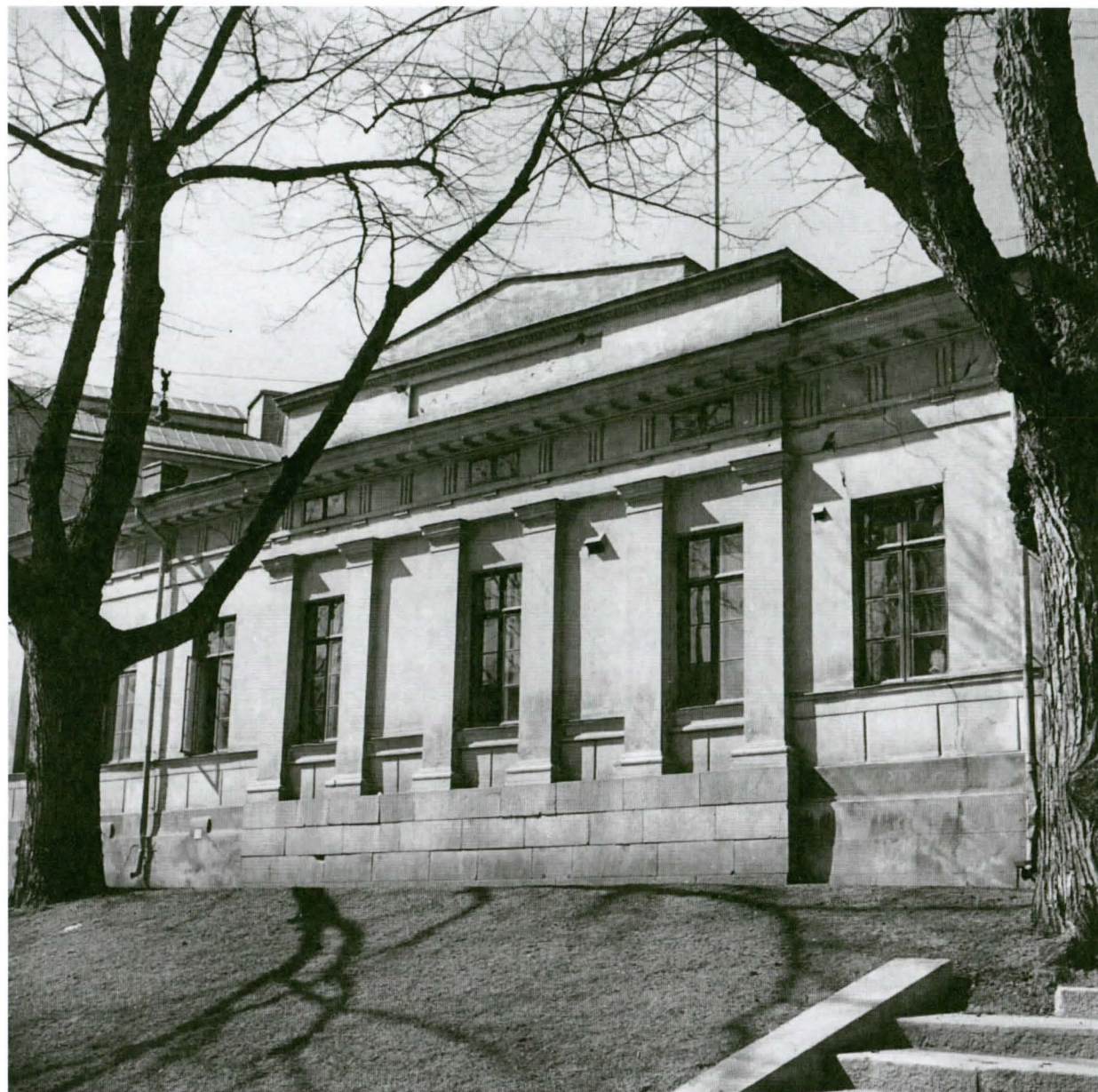


<

Turun piirustuskoulun tanssiaiset maalausateljeessa, kuva oppilaslehti Piirtäjistä vuodelta 1959. Kuva on julkaistu myös Willner-Rönholmien historiikissa s. 189.

>

C.J. Cardbergin ottama valokuva vuodelta 1957, Turun museokeskuksen valokuva-arkisto.





P.O. Welin 1967, Turun museokeskuksen valokuva-arkisto.

13. Musiikkikirjasto ja kulttuuritoimen kanslia

vuonna 1975 tilat kunnostettiin musiikkikirjastoksi, joka toimi talossa aina vuoteen 2005 saakka. Sen jälkeen rakennus toimi parin vuoden ajan kulttuuritoimen kansliana.

13.1 Suunnitelmat sekä muutokset ja käyttöhistoria

Rakennuksesta löytyy Anja-Inkeri Sutisen allekirjoittama lupapiirustus tammikuulta 1975. Sen mukaan tiloihin tehtiin vain pienehköjä muutoksia, kuten ovien poistoja ja uusien oviaukkojen avaamisia.

Vuodelta 1975 löytyy sähkötyöselostus, jossa entinen piirustuskoulu saneerataan pääkirjaston musiikkikirjastoksi ja näyttely- ja kokoustiloiksi.⁷⁷

Helmikuulta 1986 löytyy Esko Hillilän tekemä muutossuunnitelma, jossa yläkerran pohjoisnurkkaan on suunniteltu pieni kahvio ja esitetty

matala lastulevyseinä rakennettavaksi. Kuvasa ei esitetä talon keskellä ollutta kauppakoulunaikaista wc- ja eteistilaa, joten todennäköisesti nuo väliseinät on purettu vuosien 1975 ja 1986 välisenä aikana.

Vuonna 1985 on haettu lupaa rakennuksen maalaamiseen.⁷⁸

13.2 Perustusten ja julkisivujen vahvistustyöt

1970- ja 80 lukujen vaihteessa rakennuksessa havaittiin painumavaurioita. Havainnoista johtuen vuosina 1980-81 tutkittiin rakennuksen perustuksia ja huomattiin, että puhelinlaitoksen puoleisessa päädyssä hirsiarina oli lahonnut pohjaveden pinnan alenemisen seurauksena.

Vuonna 1983 musiikkikirjaston perustuksia vahvistettiin sillä osalla, jossa rakennuksessa on ryömintätila. Suunnitelmat työhön teki IPT,

Insinööritoimisto Pohjatutkimus Oy. Suunnitelmien mukaan perusmuuri korjattiin injektoidulla sementti- tai hiekkasementtillaastilla. Rakennuksen nurkat pultattiin ja tarvittaessa kiviä ankkuroitiin teräksillä. Hirsiarina poistettiin ja puutolpat katkaistiin kaivannon pohjaa myöten ja arinan tilalle valettiin kevytsorabetoniantura.⁷⁹

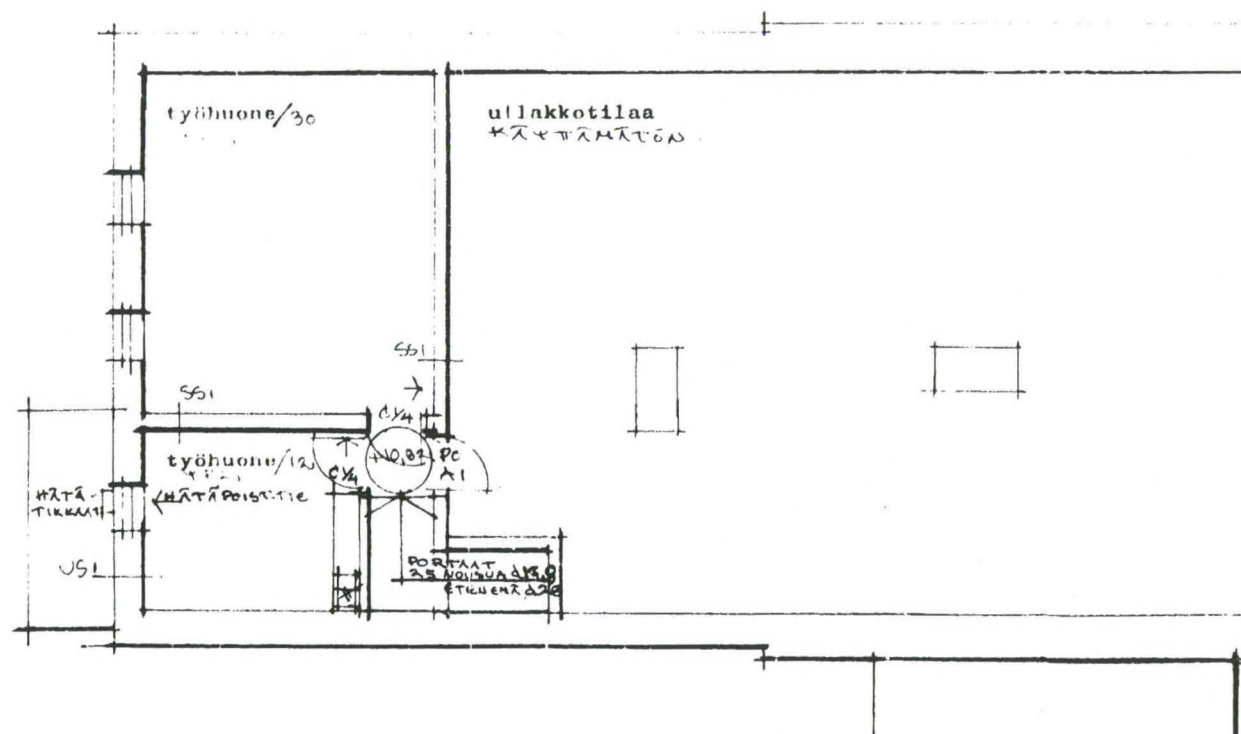
⁷⁷ Turun tilaliikelaitoksen arkistossa olevat piirustukset.

⁷⁸ Turun tilaliikelaitoksen arkistossa olevat piirustukset.

⁷⁹ Turun tilaliikelaitoksen arkistossa olevat piirustukset.

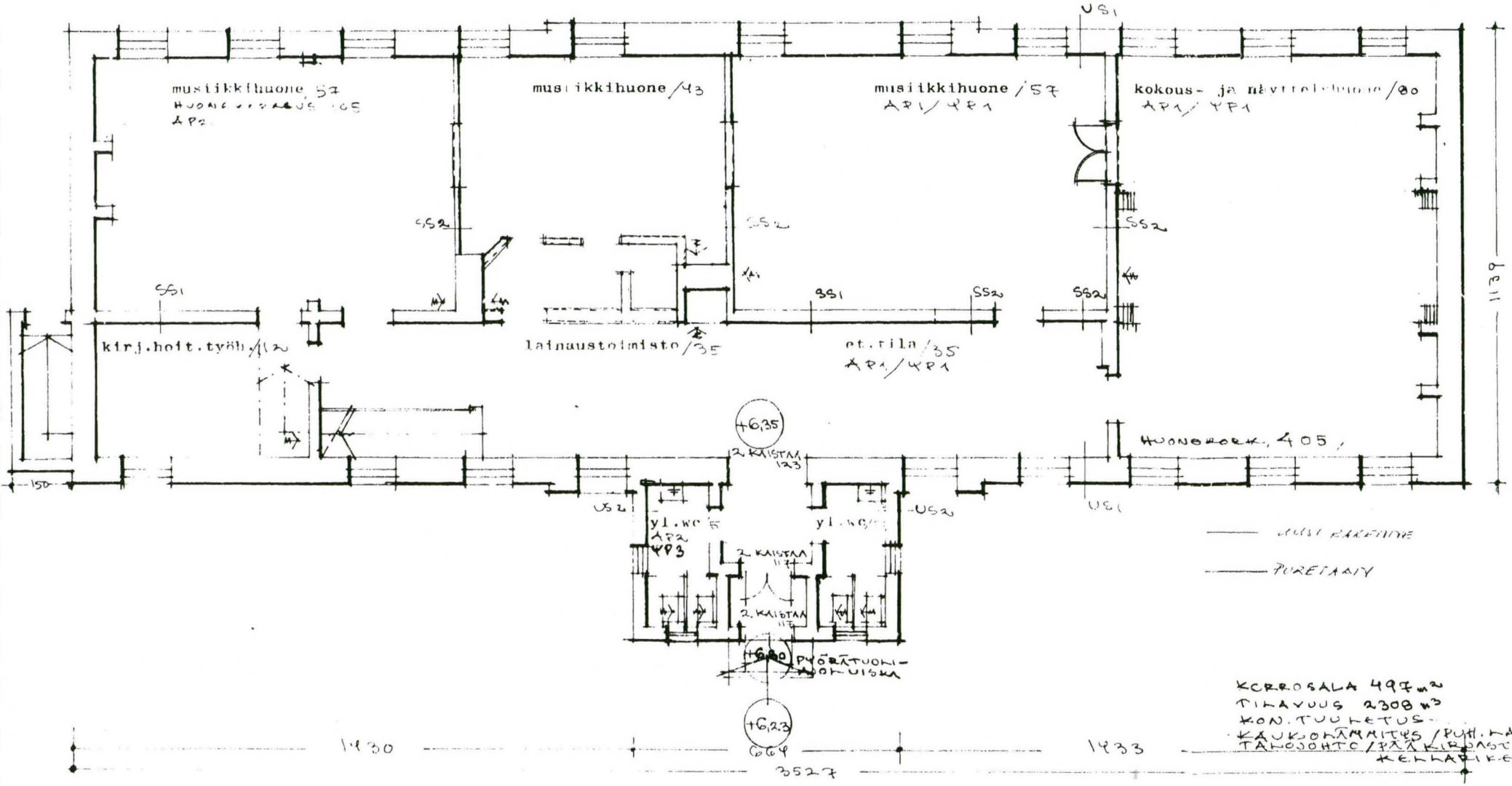
Perustusten vahvistustyön lisäksi tehtiin myös julkisivujen vahvistus. Siitä löytyy "Toteutuma-piirustus seinien vahvistamisesta palkeilla ja juotetuilla pulteilla", joka on IPT, Insinööritoimisto Pohjatutkimus Oy:n tekemä ja se on päivätty 20.9.1983. Sen mukaan rakennuksen etelä-päähän on upotettu julkisivun ylä- ja osin myös alaosaan ruiskubetonoidut palkit.⁸⁰

Perustuksien painumisen julkisivulle aiheuttamia ongelmia näkyy jo vuonna 1957 otetussa valokuvassa (ks. kansikuva).



80 Turun tilaliikelaitoksen arkistossa olevat piirustukset.

Tällä aukeamalla esitetyt piirustukset ovat vuodelta 1975, kun kauppakoulun tilat muutettiin palvelemaan musiikkikirjastoa. Turun kaupunginarkisto.



musiikkihuone / 57
HUONEKOKOUS 105
A P2

musiikkihuone / 43

musiikkihuone / 57
A P1 / Y P1

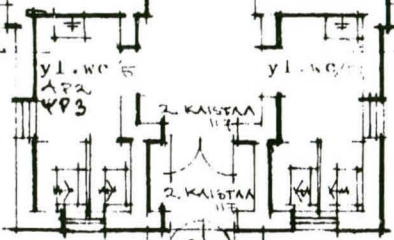
kokous- ja näyttelyhuone / 80
A P1 / Y P1

kirj.hoit.työh. / 12

lainaustoinisto / 35

et.tila / 35
A P1 / Y P1

HUONOROKK. 405



+6.23
PYÖRÄTUOLI-ALUE

— UUSI RAKENNUS
- - - - - PURETAVAT

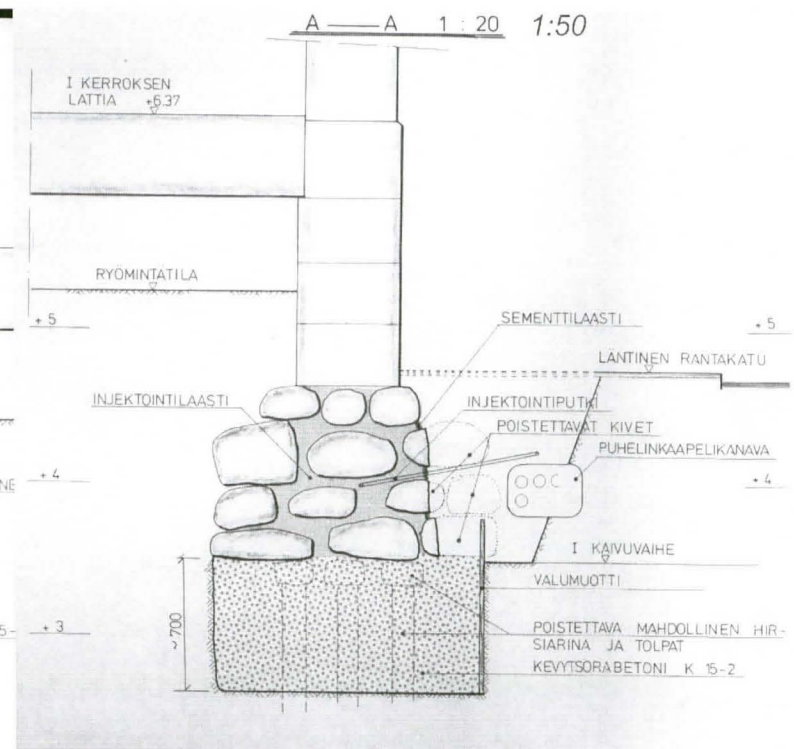
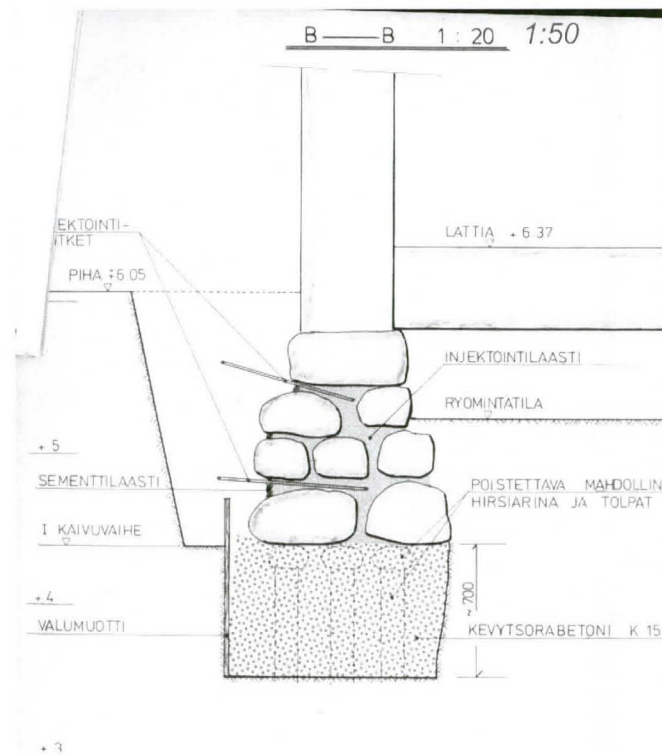
- KORROSALA 497 m²
- TIILIVUUS 2308 m³
- KON.TUULIETUS
- KÄUKOHÄMMÄTYS / PUH.KAIT
- TÄNSÖHTO / 33 X KIRJASTO
- KELHAT 16 RR

1430

1433

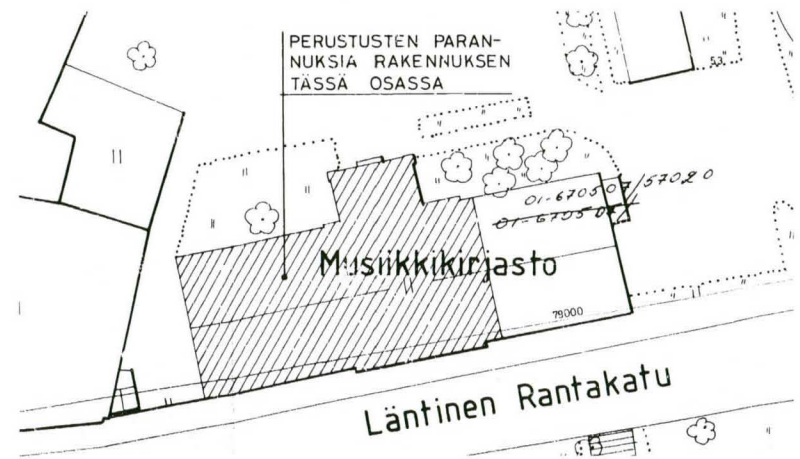
3527



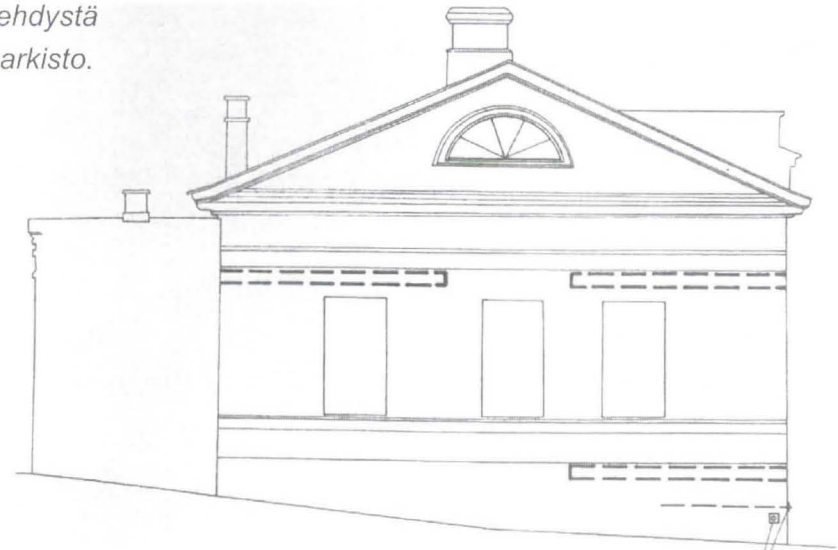
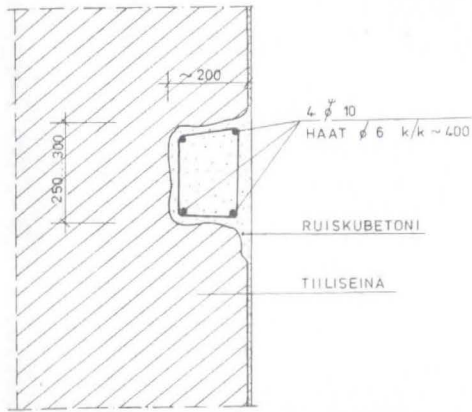


<
 Vasemmalla Kalervo Vallin 1970-luvulla ottama valokuva.

>
 Tällä sivulla on piirustuksia perustusten vahvistustyöstä, joka tehtiin vuonna 1983. Turun tila-
 liikelaitoksen arkisto ja Turun kaupunginarkisto.

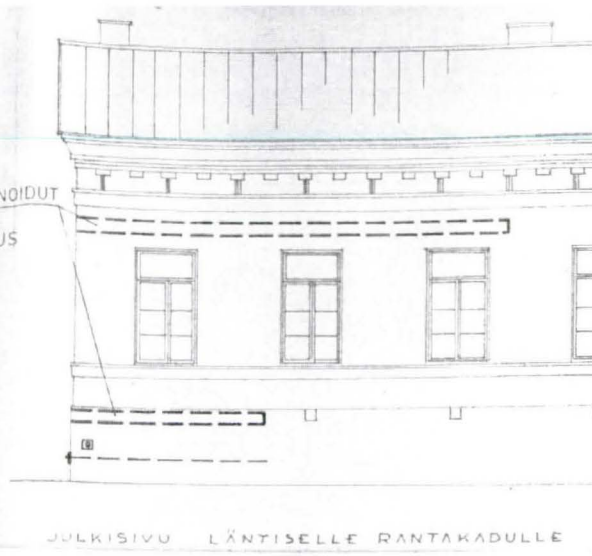
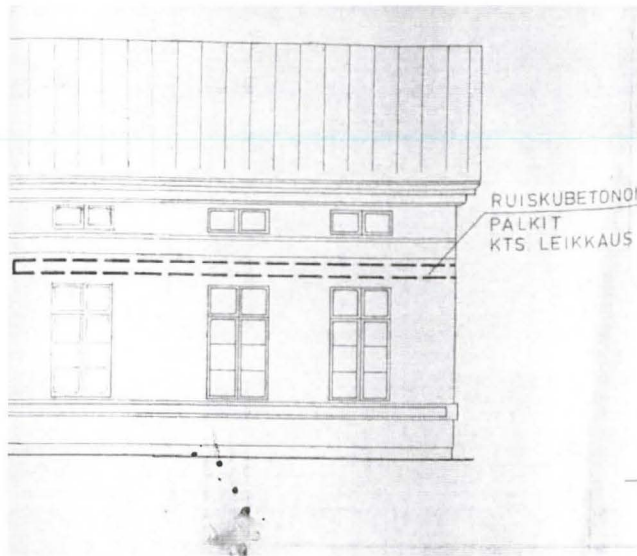


Piirustukset julkisivujen 1980-luvulla tehdystä vahvistustyöstä. Turun tilaliikelaitoksen arkisto.

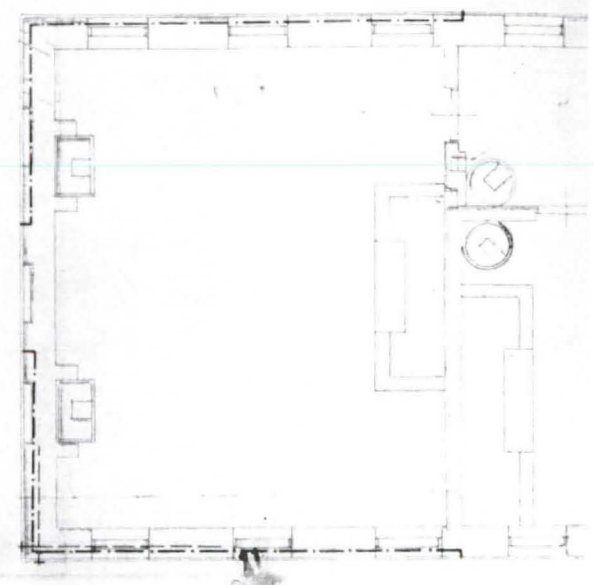


JULKISIVU ETELÄÄN

PULTIT KTS.
PIIR. 10403 . S.103



JULKISIVU LÄNTISELLE RANTAKADULLE



14. Historiallisia tapahtumia

Pikkuvihan aikana, syyskuussa 1742 venäläinen kenraali Keith majoitettiin hovioikeuden presidentin taloon ja osa kaupungin porvareista kävi kenraalin luona kunniakäynnillä.⁸¹

Maaliskuussa 1809 Keisari Aleksanteri I saapui säätykokoukseen Porvooseen ja vieraili samalla matkalla valloitetun suurruhtinaskunnan pääkaupungissa Turussa. 1.4.1809 Keisari Aleksanteri I majoittui maaherran virkataloon ja piti vastaanoton kaupungin arvohenkilöille.⁸²

Keisari Aleksanteri I:n ja kruununprinssi Karl Johan Bernadotte maaherrantalossa 27.8.1812.⁸³ Tästä muistona on rakennuksen pihajulkisivussa kyltti, jossa sanotaan: "Vuoden 1812 elokuussa Venäjän keisari Aleksanteri I ja Ruotsin kruununprinssi Kaarle Juhana kävivät neuvotteluja tässä Turun maaherran talossa."

Keisari Aleksanteri I majoittui maaherran virkatalossa maaliskuussa 1809. Hän myös kävi maaherrantalossa neuvotteluja elokuussa 1812 kruununprinssi Karl Johan Bernadotten kanssa. Kuva http://fi.wikipedia.org/wiki/Aleksanteri_I

81 Nikula Oscar, Turun kaupungin historia I 1721-1809, s. 374

82 Nikula Oscar, Turun kaupungin historia I 1721-1809, s. 790

83 Valtioneuvoston päätös 7.2.1991 N:o 2097/561/90



15. Kaavallinen tarkastelu

Nykyinen kirjastotontti Läntisen Rantakadun ja Linnankadun kulmauksessa on muodostettu osittain keskiajalla ja osittain 1500-luvulla ja se on säilyttänyt muotonsa pääpiirteittäin nykypäiviin saakka.⁸⁴ Tontilta löydetyt vanhimmat merkit asutuksesta on ajoitettu nuorempaan rautakauteen.⁸⁵

Hovioikeuden presidentti asui tontilla jo ainakin vuodesta 1695. Tuolloin alueesta muodostui aatelisten ja valtaapitävien asuinalue, herrainkulma. Isonvihan aikana hovioikeuden presidentin kivitalo tuhoutui ja uusi presidentintalo valmistui vuonna 1733.⁸⁶ Myöhemmin talo toimi maaherran virkatalona aina Turun paloon saakka. Palon jälkeen tontin rakennukset palvelivat koulukäyttöä.

Koulukäytön jälkeen tontille sijoituivat kirjasto- toiminnot. K.A. Wreden hollantilaista klassisismia edustava pääkirjasto rakennettiin vuonna 1903 ja se sai seurakseen samaan kortteliin

arkkitehtitoimisto JKKM:n suunnitteleman uuden pääkirjaston keväällä 2007.⁸⁷

TONTIN NUMEROINTI TONTTIKARTOISSA

1700-luvulla tontin numero oli 549

1808 tontti merkittiin kaupungin tonttikirjaan rekisterinumerona Eteläkortteli 14

1828 Turku, kaupunginosa VI, kortteli 2, tontti 1-2

1900-luvun alussa (ainakin vuosina 1918-1937) kaupunginosa VI, kortteli 2, tontti 7

1980-luvusta eteenpäin kaupunginosa 6. , kortteli 2, tontti 9

15.1 Nuoremasta rautakaudesta keskiaikaan

Turun maakuntamuseo suoritti Turun kaupunginkirjaston pääkirjaston tontilla muinaismuistolain edellyttämät arkeologiset tutkimukset, kun Turun kaupunginkirjaston pääkirjastoa päätettiin laajentaa. Kaivaukset suoritettiin vuosina 2003–2005. Kaivauksista saatujen tietojen mukaan vanhimmat merkit ihmisen toiminnasta tontilla ovat orgaanisen aineksen kerrostuminen rantavyöhykkeeseen, mikä saattaa viitata laidunnukseen, veneiden veistämiseen tai telakointiin, sekä mahdollinen ojien kaivaminen. Keskiaikaista kaupunkiasutusta vanhempaa kontekstiä edustaa muokattu puunpala, joka on ajoitettu nuorempaan rautakauteen. 1300-luvun lopulla tontille on rakennettu hirsikaivo ja puisia rakennuksia.⁸⁸

Turun kaupunginkirjaston rakennustyön yhteydessä vuosina 1901-1902 löytyi kirjaston kohdalta yli 20 metriä pitkän rakennuksen holvatut huoneet. Arkeologi Juhani Rinne on tulkinut

*Koulutontti kirkon tornista kuvattu-
na 1800-luvun lopussa. Kuva wiki-
media commons.*



84 Kalpa Harri, *Muuttuva kaupunki :
Turku eilen ja tänään* s. 20

85 Kirjastotalon kaivausraportti, Ta-
pani Tuovinen & Työryhmä, Turun
maakuntamuseo 2006.

86 Aboa 1991-92, Lehtonen

87 [http://www.mustekala.info/node/
622](http://www.mustekala.info/node/622)

88 Kirjastotalon kaivausraportti, Ta-
pani Tuovinen & Työryhmä, Turun
maakuntamuseo 2006.

rakenteen olevan keskiaikainen ja arvellut sen olleen mahdollisesti noin vuoden 1400 tienoilla Turun tuomiokirkkoon perustetun Pyhän Henrikin alttarin talon.⁸⁹

15.2 1700-luvulta Turun paloon

Joulukuussa 1963 Läntiselle Rantakadulle, kaupunginkirjaston kohdalle, tehtiin kaivanto kaapelikaivoa varten. Silloin Turun kaupungin historiallisen museon konservaattori Reino Mattila laati esiintulleista rakenteista mittapiirroksen, jonka FL Aki Pihlman on tulkinnut Galdolinin kartassa vuonna 1756 esitetyn tontin 547a kivrakennukseksi. Sama rakennus on myös kuvattu uunisuojuukseen kuvatussa tussilaveerausessa 1700-luvun lopulla.⁹⁰

Vuonna 1983 tehtyjen musiikkikirjaston perustusten vahvistuksen yhteydessä löydettiin Läntisen Rantakadun puoleisen seinän vierestä puinen viemärikouru ja havaittiin kulttuurikerrosten kokonaispaksuuden olevan 1,2 metriä.⁹¹

Aluelämpökanaavaa varten tutkittiin vuosien 2004–2005 kaivauksissa entisen musiikkikirjaston pihanpuoleinen alue. Alueelta löydettiin 1600-luvulle ajoitetun rakennuksen jäänteet

>

Tontilla tehdyt arkeologiset kaivaukset vuosina 2003–2005. Kirjastotalon kaivausraportti, Tapani Tuovinen & Työryhmä, Turun maakuntamuseo 2006.

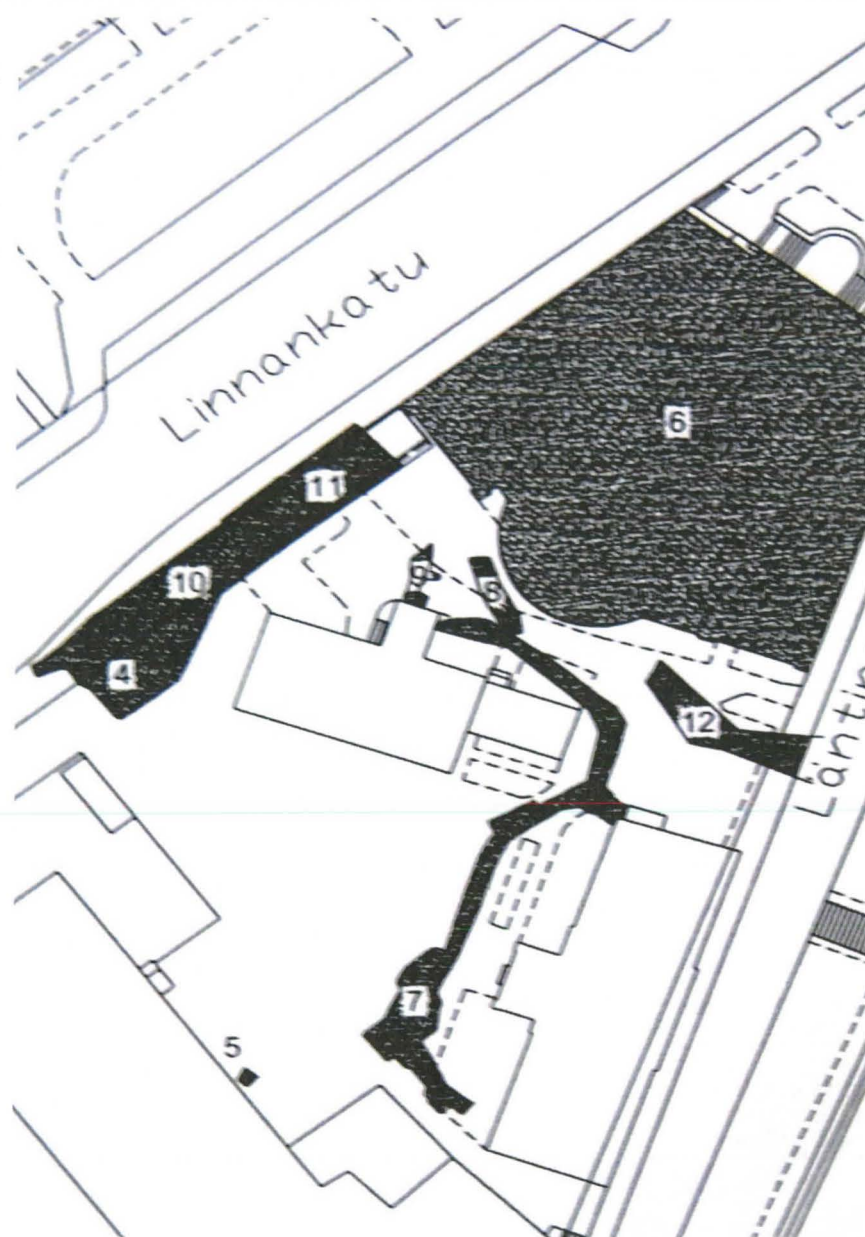
>>

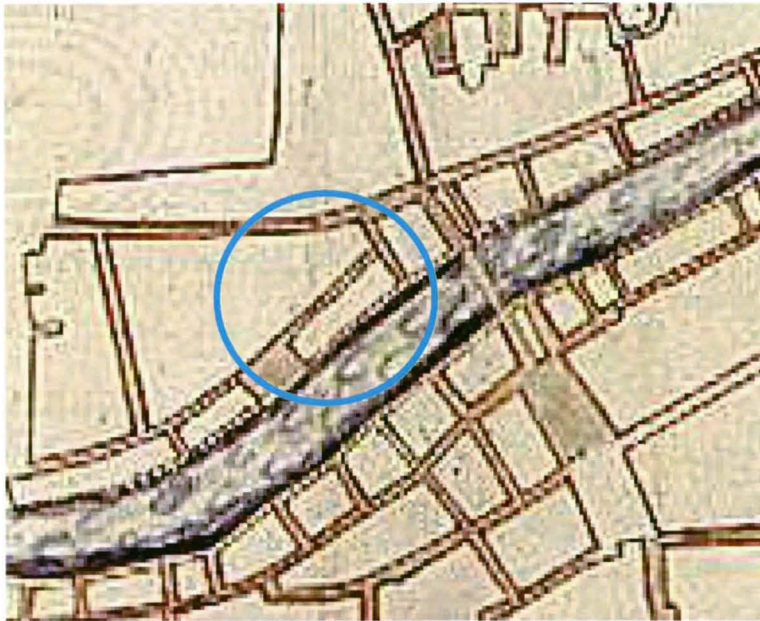
Viereisellä sivulla on esitetty tontin ja lähialueen kaavallinen kehitys 1600-luvulta 1800-luvun alkuun. Entisen musiikkikirjaston tontti on ympäröity sinisellä.

89 Kirjastotalon kaivausraportti, Tuovinen 2006.

90 Kirjastotalon kaivausraportti, Tuovinen 2006.

91 Kirjastotalon kaivausraportti, Tuovinen 2006.





< Olof Gangiuk-sen kartta vuodelta 1639. <http://www.vanhakartta.fi/historialliset-kartat>



> Maanmittari Gadolinin vuosina 1754-1756 piirtämä kartta. Alkuperäinen Riksarkivat, Tukholma, kopio TMM, julkaistu Aboa 1991-92 vuosikirjassa.



< Venäläisten sotilastopografien laattima kartta 1741-1743. TMM, julkaistu Aboa 1991-92 vuosikirjassa.



> Tillbergin kartta vuodelta 1808, TMM, kopio Turun museokeskus.

sekä perustus ja tulisijan jäännös rakennuksesta, joka saattaa olla 1695 hovioikeuden presidentille ostettu residenssi. Kyseistä rakennetta ei purettu kaivauksen yhteydessä, vaan se peitettiin suodatinkankaalla ennen kaukolämpökäivannon umpeenluomista. Näiden lisäksi löydettiin mm. tulisijan jäännökset 1500–1600-luvulta sekä 1600-luvulle ajoitettu pihakiveys ja kaalimaa 1500-luvulta sekä haudutuskuoppia, joka on ajoitettu keskiaikaiseksi tai 1500-luvulta olevaksi.

15.3 Koulutontin vaiheet

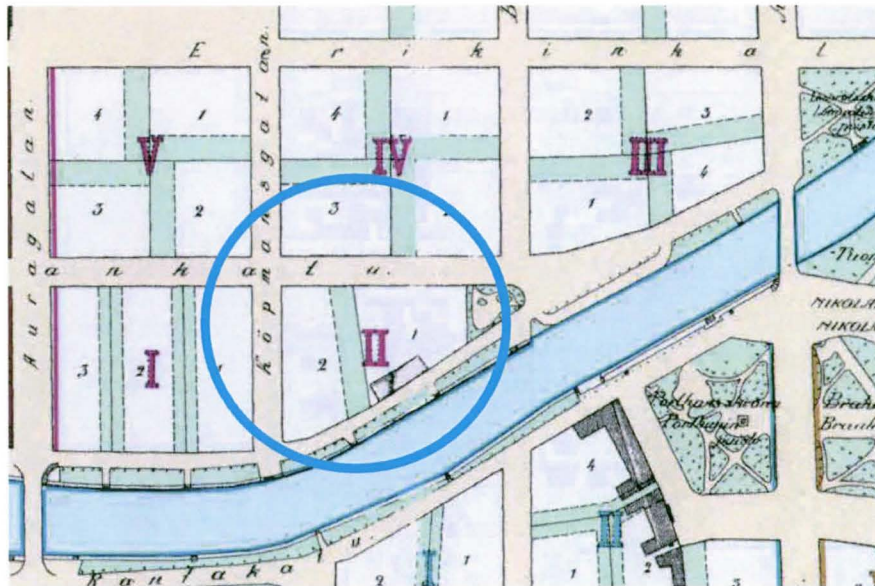
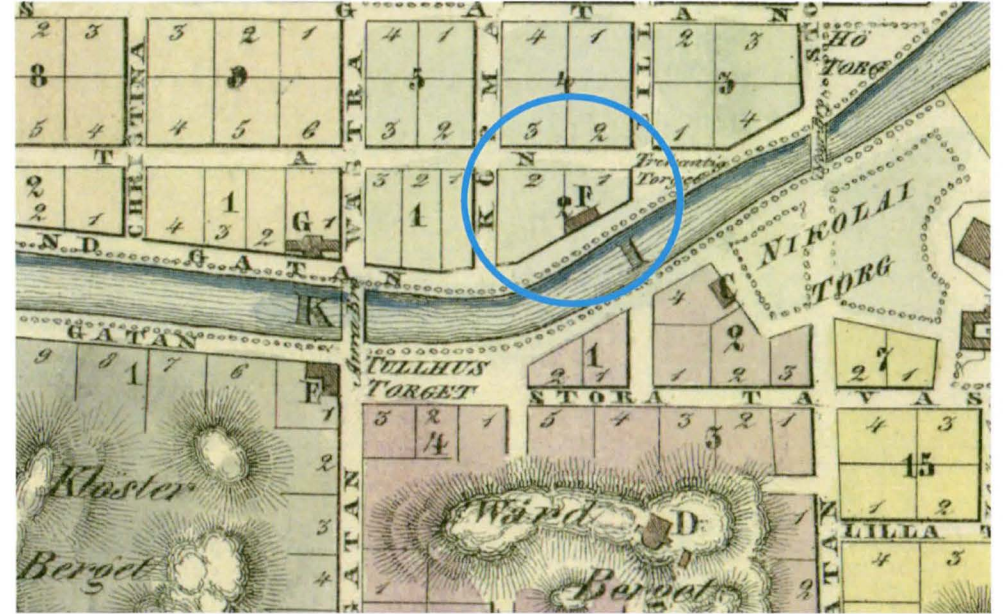
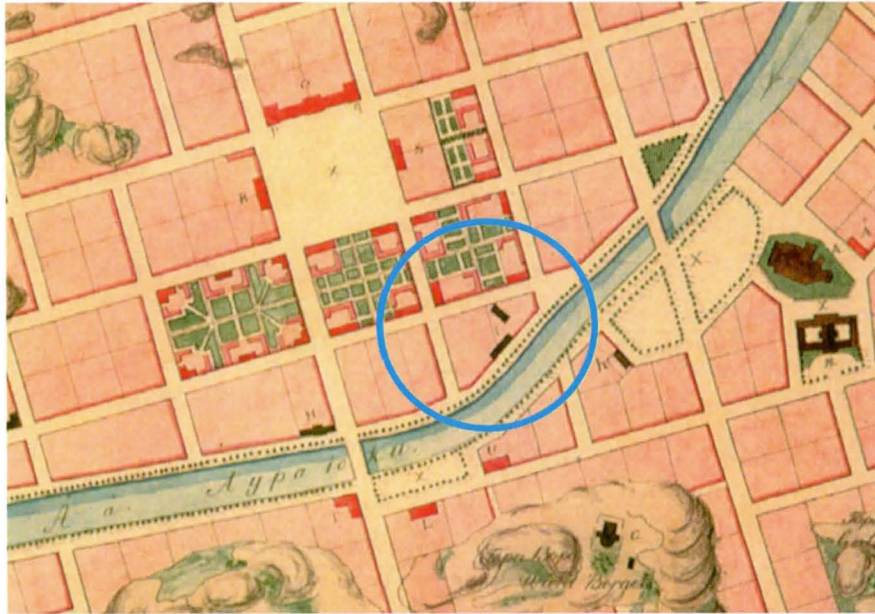
Maaherran talon osittainen säilyminen Turun palossa ja sen alakerran hyödyntäminen palon jälkeen on ollut talon säilymisen kannalta melkoista tuuria. Ennen paloa rakennusten kivijalkoja oli hyödynnetty Turussa paljonkin, mutta palon jälkeen vuonna 1828 C.L. Engel loi Turkuun ruutuasemakaavan, jossa lähtökohdaksi otettiin leveät kadut, joiden väliin muodostettiin enintään neljä tonttia. Tätä noudatettiin varsin tiukasti ja siitä johtuen kovinkaan montaa vanhaa kivijalkaa tai osittain palanutta taloa ei voitu hyödyntää, vaan useimmat oli rakennettava kokonaan uudestaan. Se että maaherran virkatalon runko voitiin käyttää uuden raken-

nuksen pohjana, johtui siitä että asemakaavan lähtökohdaksi Engel valitsi joen länsipuolelta Linnankadun. Myös Läntinen Rantakatu eli entinen Kuningattarenjokikatu säilyi ennallaan ja sitä levennettiin jokeen päin.⁹²

Vuonna 1831 joukko arvostettuja turkulaisia lähetti Turun kouluolojen puutteita koskevan kirjelmän keisarille. Palon jälkeen kouluhuoneistokysymyksiä ei ollut saatu ratkaistua, vaan ne olivat edelleen puutteelliset. Lisäksi tyttöjen opetus oli Turussa täysin laiminlyöty. Kirjelmän johdosta entisestä maaherran talon tontista tehtiin koulutontti: Maaherrantalon lisäksi sen entinen kansliarakennus otettiin koulukäyttöön ja tontille rakennettiin uusi puinen koulutalo, joka valmistui lokakuussa 1833 nykyisen kaupunginkirjaston vanhan osan paikalle. Kaupunginarkkitehti Gylichin suunnittelemassa puisessa koulutalossa oli yksi iso luokkahuone, länsipäässä porstua ja sen molemmin puolin pieni kamari. Rakennukseen sijoittui Bell Lancaster-koulu ja sunnuntai koulu. Tyttöjen alkeiskoulu aloitti vuonna 1834 toimintansa maaherran tontilla olevan kansliatalon yläkerrassa.⁹³ Saman rakennuksen alakerta toimi aluksi opettajain asuntona.⁹⁵ Myöhemmin kansliarakennuksessa

toimi kansakoulujen kanslia ja vuodesta 1908 siellä oli koululääkärin vastaanotto.⁹⁵

Syksyllä 1891 kouluhallituksen tarkastaja teki kansakouluille huomautuksen voimistelunopetuksen puutteesta, jonka jälkeen Bell Lancaster-koululle rakennettuun puutaloon järjestettiin kansakouluille yhteinen voimistelusalit ja voimistelunopetus määrättiin kaikille reaaliluokille pakolliseksi (kansakoulun kolmea alinta luokkaa nimitettiin alkeiskouluksi ja kolmea seuraavaa reaaliluokiksi).⁹⁶ Puinen koulutalo purettiin vuonna 1901, kun sen paikalle rakennettiin kaupunginkirjasto. Näin kansakoulut menettivät voimistelusalin. Sen korvasi kuitenkin entiseen maaherrantaloon rakennettu voimistelusalit, joka oli tuolloin ruotsalaisen klassillisen lyseon voimistelusalina, kun kaupunki sai sen maanvaihdoissa haltuunsa. Näin salista tuli kansakoulujen voimistelusalit. Kansakoulut saivat myös toisen salin, kun Lindhin, eli Koulukadun koulu rakennettiin ja sinne rakennettiin voimistelusalit.⁹⁷



∇ Engelin asemakaava vuodelta 1828. TMM, julkaistu kirjassa Laaksonen Hannu, Turun historiaa kahdeksalta vuosisadalta. Turku 2007.

∧ Gyldenin kaupunkikartta vuodelta 1837. www.vanhakartta.fi.

< Asemakaavakartta vuodelta 1897. <http://kaino.kotus.fi/www/verkojulkaisut/julk125/turku/>

92 Nikula 1809-1856, s. 53-58 ja 93

93 Nikula 1809-1856, s. 426-428

94 Viitanen s.65

95 Viitanen s.321

96 Jutikkala 1856-1917, s. 761-764

97 Jutikkala 1856-1917, s. 766-767, 769

ASEMAKAAVA

KAAVATUNNUS 853 7/2003, HYVÄKSYTTY 24.07.2004

ASEMAKAAVAMERKINNÄT JA MÄÄRÄYKSET:

Y-1/sm

Yleisten rakennusten korttelialue kirjastoa varten.
Korttelialueen kerrosalasta saadaan enintään yhtä viidesosaa käyttää asuin-, liike- ja toimistotilaksi.

Korttelialue on muinaismuistolain mukaista muinaismuistoaluetta, jolla maaperään kajoava rakentaminen edellyttää arkeologisia tutkimuksia. Tällaisista rakennustoista on ilmoitettava museoviranomaisille vähintään vuotta aikaisemmin.

3 m kaava-alueen rajan ulkopuolella oleva viiva.

Osa-alueen raja.

Ohjeellinen alueen tai osa-alueen raja.

006

Kaupunginosan numero.

VI

Kaupunginosan nimi.

2

Korttelin numero.

13

Sitovan tonttijaon mukaisen tontin raja ja numero.

Vähätori

Kadun tai katuaukion nimi.

2 ap

Piha-alueen osa, jolle saa sijoittaa enintään mainitun autopaikkamäärän.

pi

Yleiseen käyttöön varattava piha-alue, jota ei saa jakaa aidoilla.
Alueelle on istutettava vähintään 6 puuta.

s-1

Alueen osa, jolla sijaitsee säilytettävä suihkulähde.

sr 4

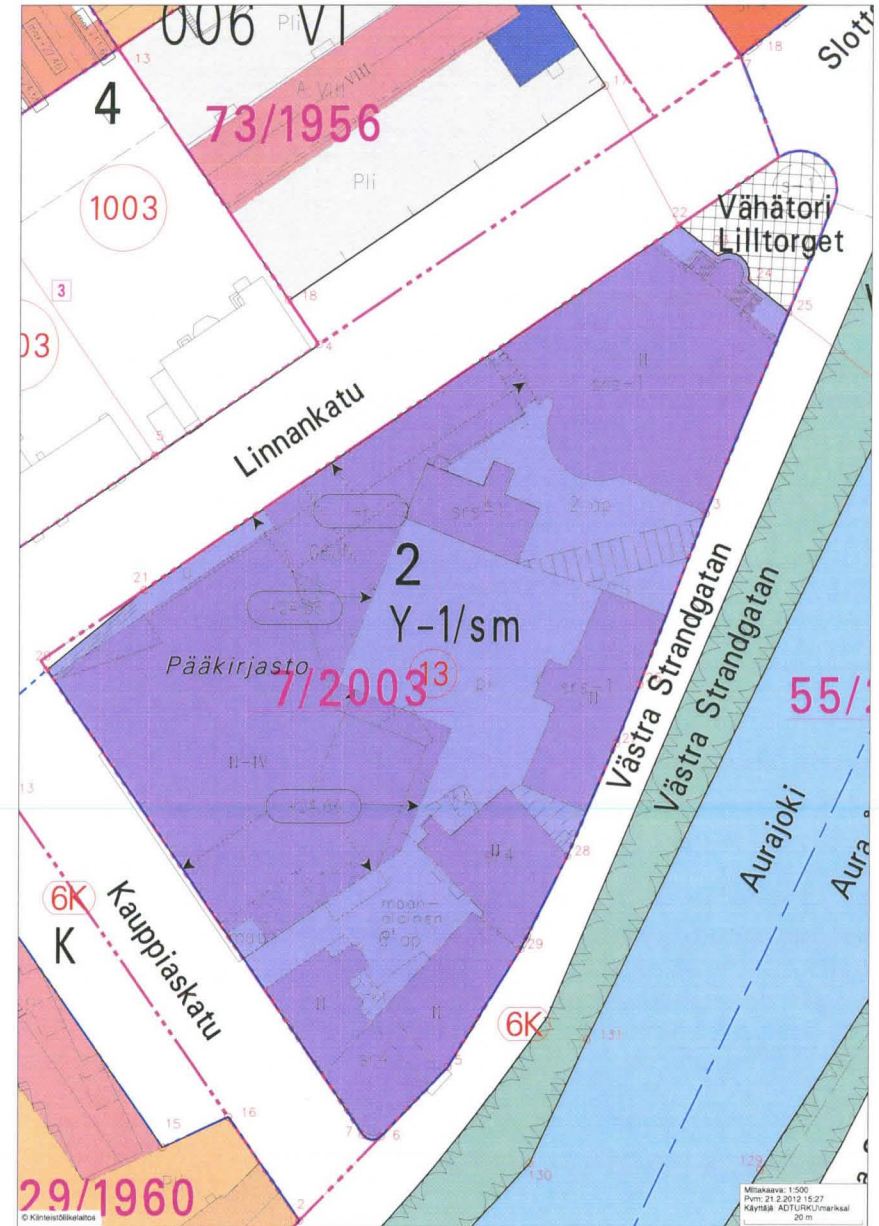
Rakennustaiteellisesti ja kulttuurihistoriallisesti erittäin arvokas rakennus. Rakennusta tai sen osaa ei saa purkaa eikä siinä saa suorittaa sellaisia lisärakentamis- tai muutostöitä, jotka tarvitsevat julkisivujen tai vesikaton rakennustaiteellista tai kulttuurihistoriallista arvoa tai tyyliä. Rakennuslupaa käsitellessään on rakennuslautakunnan kuultava asiassa museoviranomaisia.

srs-1

Rakennussuojelulain nojalla suojeltu rakennus. Korjaus- tai muutostöitä koskevat määräykset on annettu suojelupäätöksessä. Suojelupäätös koskee myös rakennusten lähiympäristöä. Muutoksista on pyydettävä lausunto Museovirastolta.

Ilmastointikonehuoneetiloja saadaan rakentaa suurin sallittu rakennusoikeus ylittäen.

Rakennuksen kellarin saadaan sijoittaa pääkäyttötarkoituksen mukaisia tiloja suurin sallittu rakennusoikeus ylittäen.



16. Suojelutilanne

Turun yleiskaavassa 2020 alue on kulttuurihistoriallisesti, kaupunkikuvallisesti, maisemallisesti tai luonnonoloiltaan arvokas alueen osa keskustatoimintojen alueella. Alueella tapahtuvat muutokset tulee tehdä niin, että alueen ominaispiirteitä ei turmella.

Asemakaava 853 7/2003 on hyväksytty vuonna 2004. Siinä kortteli on merkitty tunnuksella Y-1/sm ja rakennus tunnuksella srs-1 (ks. kaavamerkintöjen selitykset viereisellä sivulla). Korttelialue on muinaismuistolain (17.6.1963/295) tarkoittamaa muinaismuistoaluetta, mikä tarkoittaa sitä, että maaperään kajoava rakentaminen edellyttää arkeologisia tutkimuksia. Tällaisista rakennustöistä on ilmoitettava museoviranomaisille vähintään vuotta ennen rakennustöitä.

Museovirasto on luokitellut alueen valtakunnallisesti merkittäväksi rakennetuksi kulttuuriympäristöksi (RKY) ja kuvailee aluetta seuraavas-

ti: ”Suurtorin ympäristö sekä 1700-1800-luvun asuin- ja julkisen rakentamisen korttelit Aurasillan ja Aurasillan välillä Tuomiokirkkosillalta Aurasillalle, muodostaa monikerroksisen miljöön. Se on määritelty kivikaupungiksi Engelin 1828 laatimassa maan ensimmäisessä empireasemakaavassa, joka on ollut esimerkkinä Suomen kaupunkien kaavoituksessa aina 1850-luvulle. Jokivarren lehmukset ja laiturikiveykset ovat vanhimpia palon jälkeen toteutettuja kaupunkiuudistuksen rakenteita. ... Turun kaupunginkirjasto on rakennettu 1901–1903, uudisrakennus Linnankadulle 2007. Läntinen Rantakatu 1-17 on edustava, pääosin 1800-luvun alkupuolella rakentunut kokonaisuus. Osa rakennusrivistöstä on rakennettu jo 1700-luvulla, mutta rakennuksia on muutettu 1800-luvun alussa.”⁹⁸

Turun ja Porin lääninhallitus määräsi vuonna 1990 kirjaston päärakennuksen, musiikkikirjaston ja kansliarakennuksen suojeltavaksi rakennussuojelulain nojalla. Suojelualoitteen

teki Turun miljööpoliittinen yhdistys Enemmistö ry:n vuonna 1986. Valtioneuvosto vahvisti suojelupäätöksen 7.2.1991. Päätöksen mukaan ”rakennukset lähiympäristöineen muodostavat sellaisen rakennetun alueen, jolla on kulttuurihistoriallista merkitystä rakennushistorian, rakennustaiteen ja käytön kannalta.” Lääninhallitus on antanut seuraavat suojelumääräykset:

”1) Rakennusten ulkoasussa sallitaan vain käytön vaatimia tai kulttuurihistoriallisen arvon säilymistä varten välttämättömiä korjauksia ja muutoksia. Sisätiloissa tulee myös alkuperäinen tai sellaiseksi katsottava historiallinen huonejako ja kiinteä sisustus säilyttää.

2) Vähäistä laajemmista korjauksista tai muutoksista on pyydettävä museoviraston lausunto.

⁹⁸ http://www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=4620

3) Rakennuksia pihapiireineen ja ympäristöineen tulee hoitaa ja käyttää siten, että niiden kulttuurihistoriallinen arvo säilyy.

4) Pihapiirin kasvillisuutta hoidettaessa on sen perinteinen luonne pyrittävä säilyttämään.

5) Alueella voidaan sallia museoviraston luvalla uudisrakentaminen, joka on sopusoinnussa ympäristön kulttuurihistoriallisen arvon kanssa.

6) Museovirastolla on oikeus antaa tarkempia ohjeita suojelumääräysten soveltamisessa sekä myöntää niistä vähäisiä poikkeuksia.

7) Luovuttaessaan suojeltavaksi määrätyn rakennuksen tai kysymyksessä olevan kiinteistön kokonaan tai osittain, luovuttajan on luovutuskirjaan otettavalla maininnalla tai muutoin todistettavasti ilmoitettava saajalle tästä päätöksestä.

8) Jos suojeltavaksi määrätty rakennus on vahingoittunut tai tuhoutunut, rakennuksen omistajan on ilmoitettava siitä viipymättä lääninhallitukselle.

9) Lisäksi on noudatettava mitä rakennussuojelulaissa on vielä säädetty.”⁹⁹



Rakennuksen katujulkisivu on lähes täysin samannäköinen kuin se oli 1830-luvulla.

99 Valtioneuvoston päätös 7.2.1991 N:o 2097/561/90

17. Rakennuksen säilyneisyys

Nykyasussaan rakennus on ulkoasultaan palon jälkeisen C. L. Engelin suunnitteleman yksikerroksisen koulurakennuksen näköinen. Sen tiilinen runko ulkoseinien osalta, aukotus sekä kellaritilat ovat peräisin 1700-luvulta. Sisätilojen osalta alakatto on 1920-luvulta, kuten myös ovet ja listat. Ullakolla olevat veistetyt kattorakenteet on peräisin 1830-luvulta.

1980-luvulla tehdyn perustusten vahvistustyön perusteella tiedetään, että rakennus on perustettu alunperin pehmeälle rantasavikolle ja sen perustuskaivannot ovat yltäneet lähes vedenpinnan tasoon. Noin 1,5 metriä korkea kivimuurin rakennettu hirsjarinan päälle. Hirsjarinaa kannattelemaan on maahan upotettu puiset halkaisijaltaan noin 5 tuuman paalut.

Tämän selvityksen on toivottu antavan vastauksen erityisesti kysymykseen, onko 1. kerroksen ja ullakon välinen välipohjarakenne 1850-luvulta vai uudempi. Selvityksen pohjalta saamien

tietojen perusteella välipohjarakenne ja sen nykyisen korkeus on 1920-luvulta, tosin siinä käytetyt eristeet ja rakenteet ovat todennäköisesti joko 1860- tai jopa 1830-luvulta.

Rakennuksen säilyneisyyttä on kuvattu hyvin perusteellisesti marraskuussa 2008 Marjukka Saarivuoren tekemässä dokumentointikertomuksessa. Siinä rakennusosat on kuvailtu ja ajoitettu huonekohtaisesti ja rakennusosa kerrollaan. Tässä yhteydessä säilyneisyys käydään rakennusosaryhmittäin.

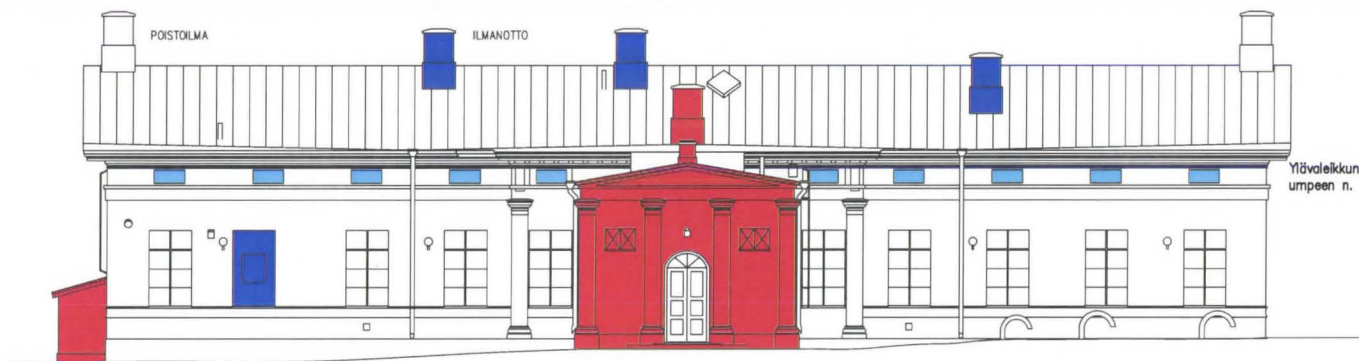
Saarivuoren ja tässä yhteydessä tehdyt ajoitukset on koottu kuvalliseen muotoon. Eri rakennusosien säilyneisyys on esitetty tässä luvussa olevilla säilyneisyyskaavioilla, joista käy ilmi, miltä ajalta mikäkin rakennusosa on.

17.1 Julkisivujen ja rungon säilyneisyys

Julkisivujen nykyinen ulkoasu on peräisin Engelin kynästä, vaikka tiilirunko ja aukotus ovatkin peräisin 1730-luvulta. Koristeet ja detaljit ovat Engelin suunnitelman aikaisia, mutta rappaus- ja maalauspinnoja on useaan otteeseen uusittu. Julkisivun korsiteaiheita on käyty tarkemmin läpi luvussa 8.7.

Joenpuolen risaliitin päällä olevassa poikkipäädyssä on rengaskoristeluita. Nämä eivät ole triviaalikoulunaikaisia, vaan luultavasti 1980-luvulla toteutettuja. Koristeita ei näy 1914–1970-luvulla otetuissa valokuvissa.

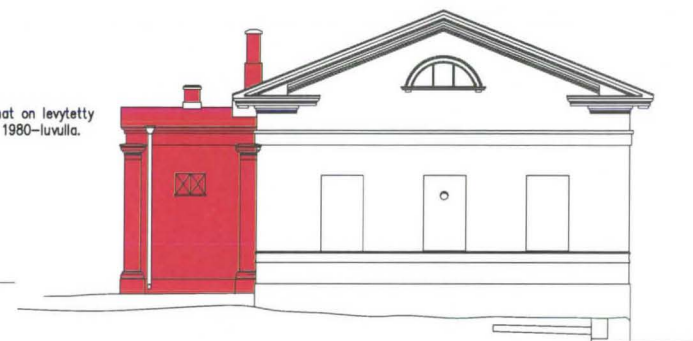
Kuisti ja kellarin porrashalssi ovat vuonna 1937 rakennetut. Kuisti on istutettu paikalleen Engelin arkkitehtuuria kunnioittavasti.



LUOTEeseen

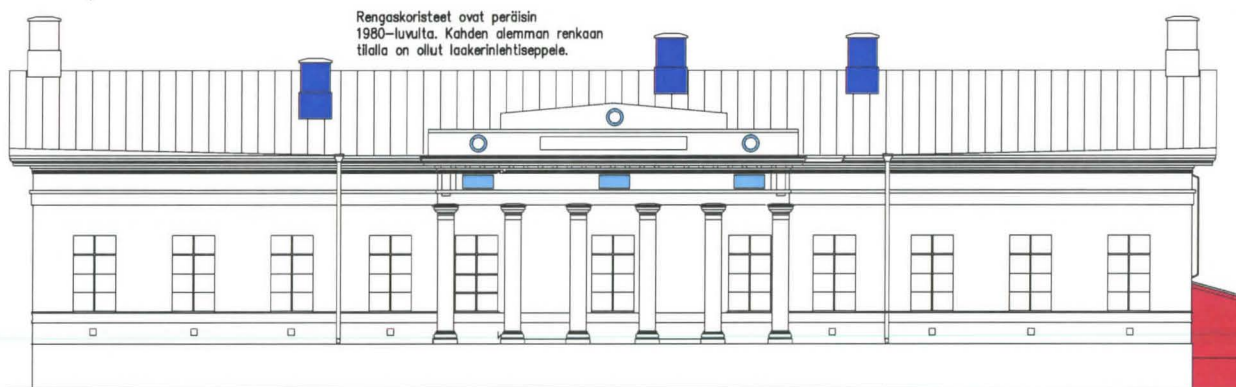
Ulko-ovi ja sen yläikkuna on siirretty 1920-luvun kulistista vuonna 1937 rakennetun laajennuksen ulko-oveksi.

Ikkunat saattavat olla 1800-luvulta, ehkä jopa 1830-luvulta, mutta niitä on korjattu useaan otteeseen.



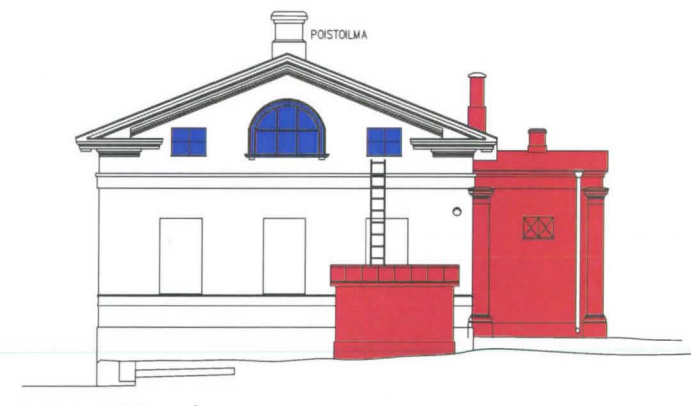
LOUNAASEEN

Ylävalkeikkunat on levytetty umpeen n. 1980-luvulla.



KAARKOON

Rengaskoristeet ovat peräisin 1980-luvulta. Kahden alemman renkaan tilalla on ollut laakerinlehtiseppäle.



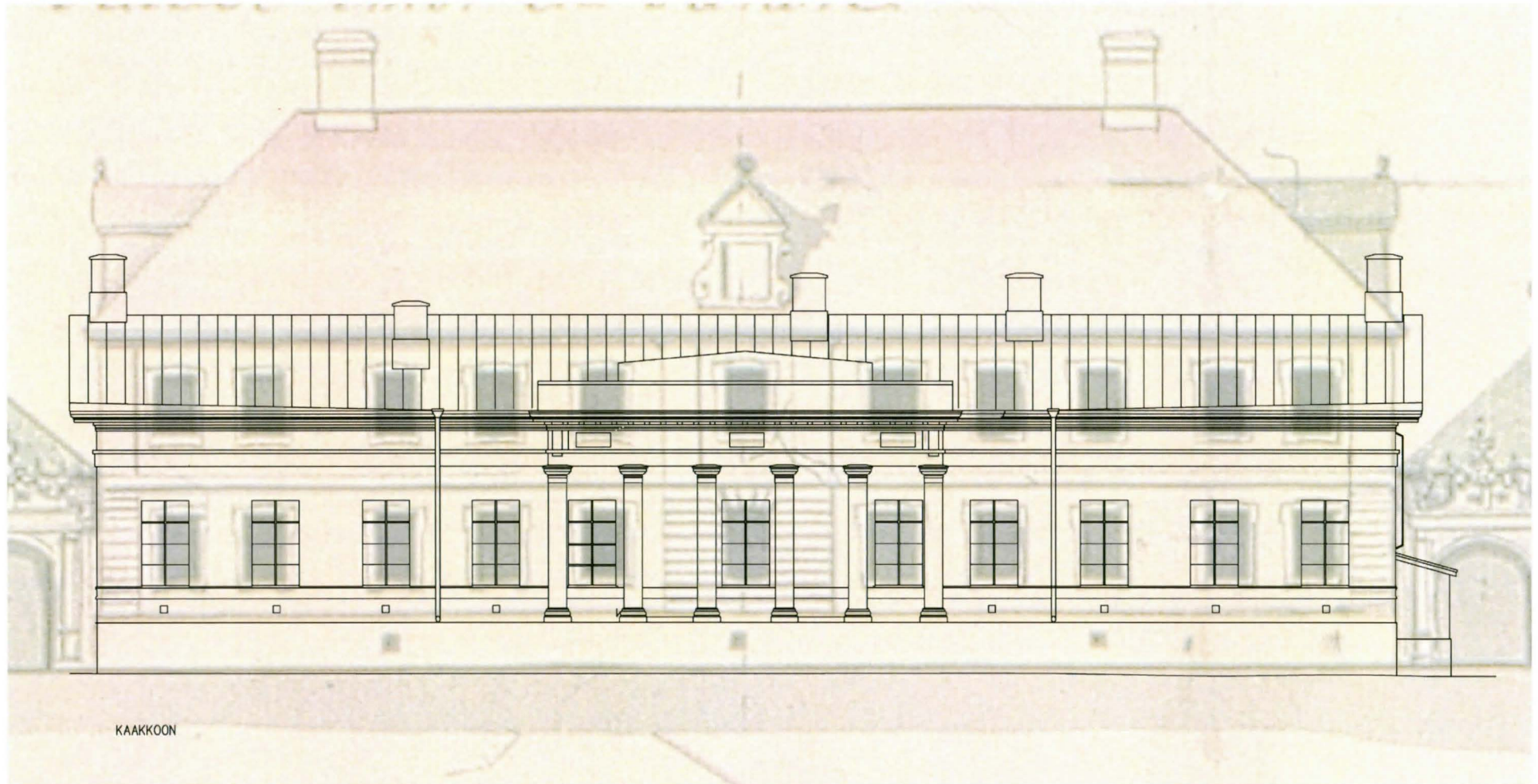
KOILLISEEN

- 1921
- 1937
- 1980-luku

Rakennusrunko ja aukotus on 1730-luvulta. Rappaus, kattomuoto ja julkisivun koristeet ovat Engelin vuonna 1831 toteutettujen suunnitelmien mukaiset. Väritetyt rakennusosat ovat myöhempiä lisäyksiä. Kattopellin iästä ei ole löytynyt tietoa.

*Kuvassa on esitetty päällekkäin hovioukuden-
taloa ja nykytilannetta kuvaava joenpuolen julkisivu.
Engel siis hyödynsi julkisivun aukoituksi-
neen, mutta teki rakennuksesta empire-tyylisen*

*madaltamalla sen yksikerroksiseksi ja lisäämäl-
lä tyyliin sopivat koristeet. Luultavasti ikkuna-
aukkoja tehtiin myös hieman korkeammiksi.*



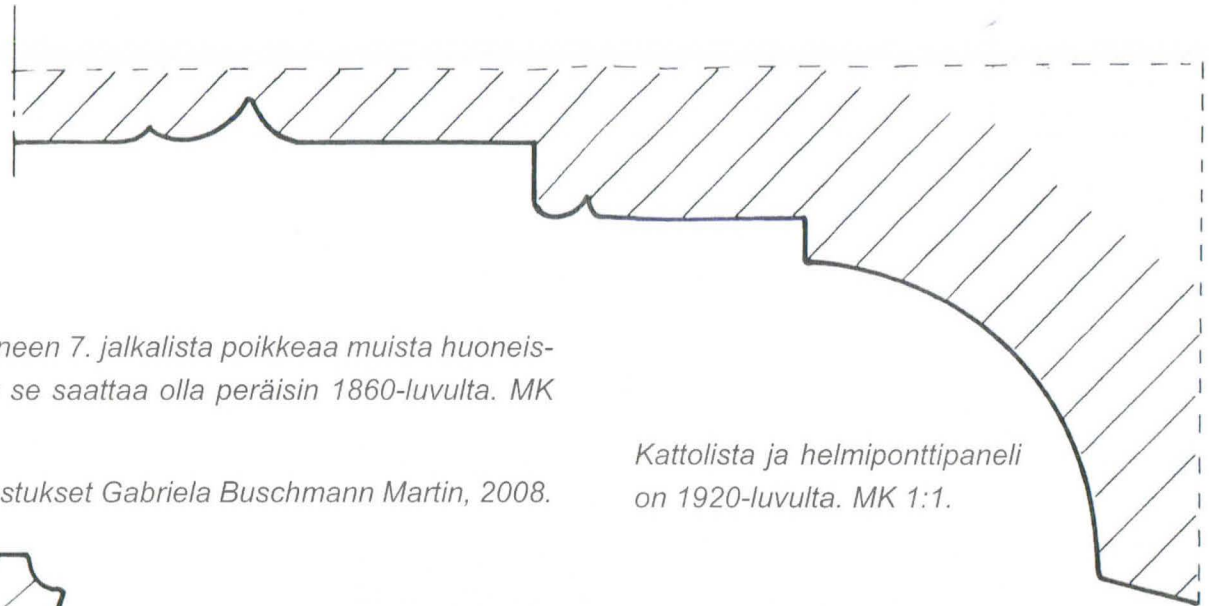
17.2 Pohjaratkaisun ja sisätilojen säilyneisyys

Nykyinen pohjaratkaisu edustaa lähinnä vuonna 1921 kauppakoulua varten tehtyä muutostyötä. Välikatkon helmiponttipanelointi listoineen on myös 1920-luvulta.

Lattia on ilmeisesti 1980–90-luvulla rakennettu, jättäen 1920-luvun laotalattia lattialistoineen sen alle. Vanha laotalattia on koolattu ja sen päällä on kaksinkertainen lastulevy, jonka päällä on muovimatto. Levytyksen ja laotalattian väli on täytetty hiekalla. 1920-luvun lattialistat näkyvät osittain ja niiden eteen on lyöty pienempi lista muovimattoa varten.

Hormit ovat myös pääosin 1920-luvulta. Koillis-päädyssä oleva uunisivyennys on 1830-luvulta, lounaispäädyssä olevat uunisivyennykset taas 1860-luvulta kuten myös huoneen nro 7 väliseinät jalkalistoineen.

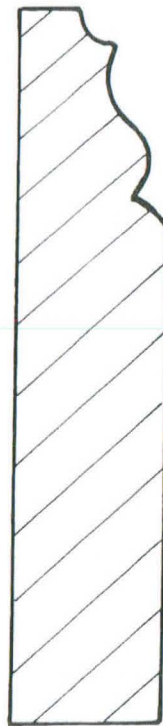
Laajennusosaan rakennetut eteis- ja wc-tilat ovat pohjaratkaisultaan ja pintamateriaaleiltaan pääosin vuoden 1937 mukaiset.



Huoneen 7. jalkalista poikkeava muista huoneista ja se saattaa olla peräisin 1860-luvulta. MK 1:1.

Piirustukset Gabriela Buschmann Martin, 2008.

Kattolista ja helmiponttipaneli on 1920-luvulta. MK 1:1.





1. KERROS
1:150

Katon helmiponttipanelointi listoineen on peräisin 1920-luvulta.

< Nykyisessä siivouskomerossa, kauppakoulunaikaisessa uunin syvennyksessä, näkyy katon kuultokäsittely. Katto on 1920-luvulla ollut ainakin eteistilassa puunvärinen.

Huoneissa 2-6 lattia on 1980 tai 1990-luvulta ja sen alla on 1920-luvun lautalattia sen ajan jalkalistoineen, lukuunottamatta 2000-luvulla rakennettuja seiniä, joiden jalkalistat ovat samalta ajalta kuin seinät. 1920-luvun jalkalistat ovat osittain piilossa korotetun lattian vuoksi, joten jalkalistojen ajoitus on siksi hieman epävarma.

Kuistilaajennuksen jalkalistat ovat vuodelta 1937.

RAKENNUSOSIEN AJOITUKSET

	1733
	1766
	1831
	1850-60-luku
	1921
	1937
	2005

17.3 Kellarin säilyneisyys

Kellarissa on neljä holvattua tilaa ja purettu portaikko, joka oli käytössä 1860-luvulle saakka, jolloin rakennus muutettiin voimistelusaliksi ja sen ullakolle ja kellariin johtava porras siirrettiin talon pohjoiskulmaan. 1920-luvulla porras siirrettiin taas ja kulku kellariin järjestettiin ulkokautta, koillispäätyyn rakennetun halssin avulla.

Kolme kellarin huoneista on holvattu tiilellä ja yksi luonnonkivellä. Tiiliholvatut tilat on rakennettu 1730-luvulla hovioikeudenpresidentin asuintalon kellaritiloiksi.

Luonnonkivellä holvattu tila ei ulotu rakennuksen päätyyn saakka, vaan tila loppuu yli kolme metriä ennen ulkoseinää. Holvausta on myöhemmin vahvistettu laastitseamalla. Luultavasti tämä tila on peräisin jostain vielä aiemmasta, ehkä 1600-luvulta peräisin olevasta rakennuksesta.

Huoneiden oviaukoissa ei ole ovia, mutta niissä on alun perin ollut ovet, mistä viitteinä ovat 1700-luvun valurautaiset saranatappit.

Kiviholvattu tila, joka saattaa olla rakennuksen vanhin huone. Kiviholvi näkyy myöhemmän laastikorjauksen alta.

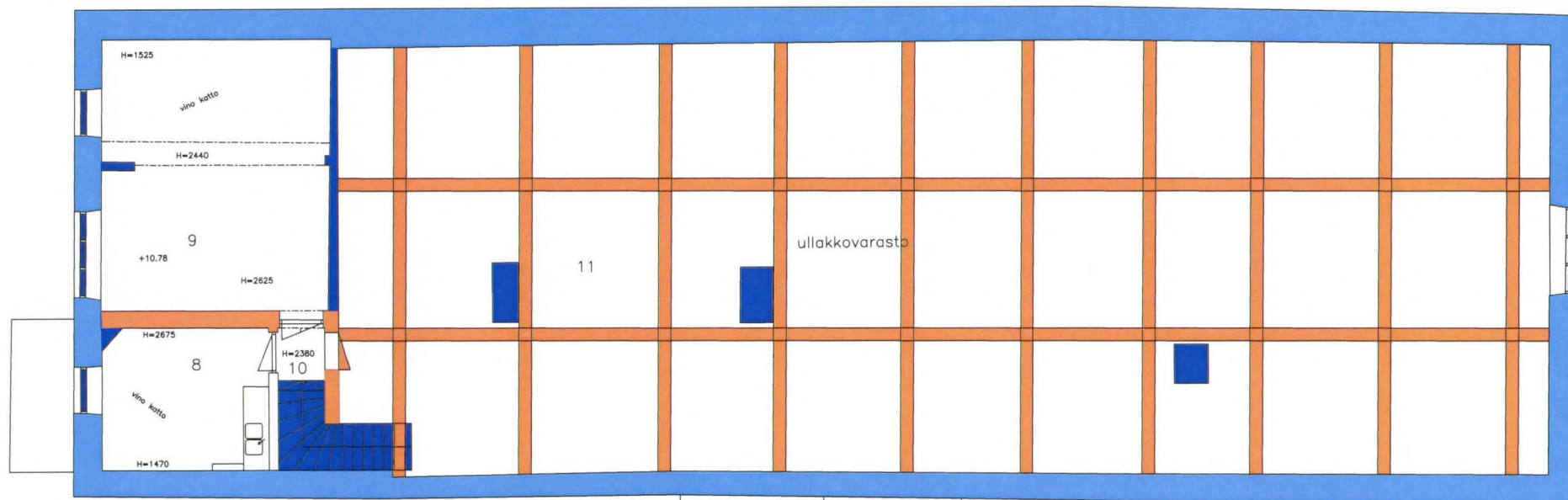


Tiiliholvattu kellaritila ja 1860-luvulla purettu porras.

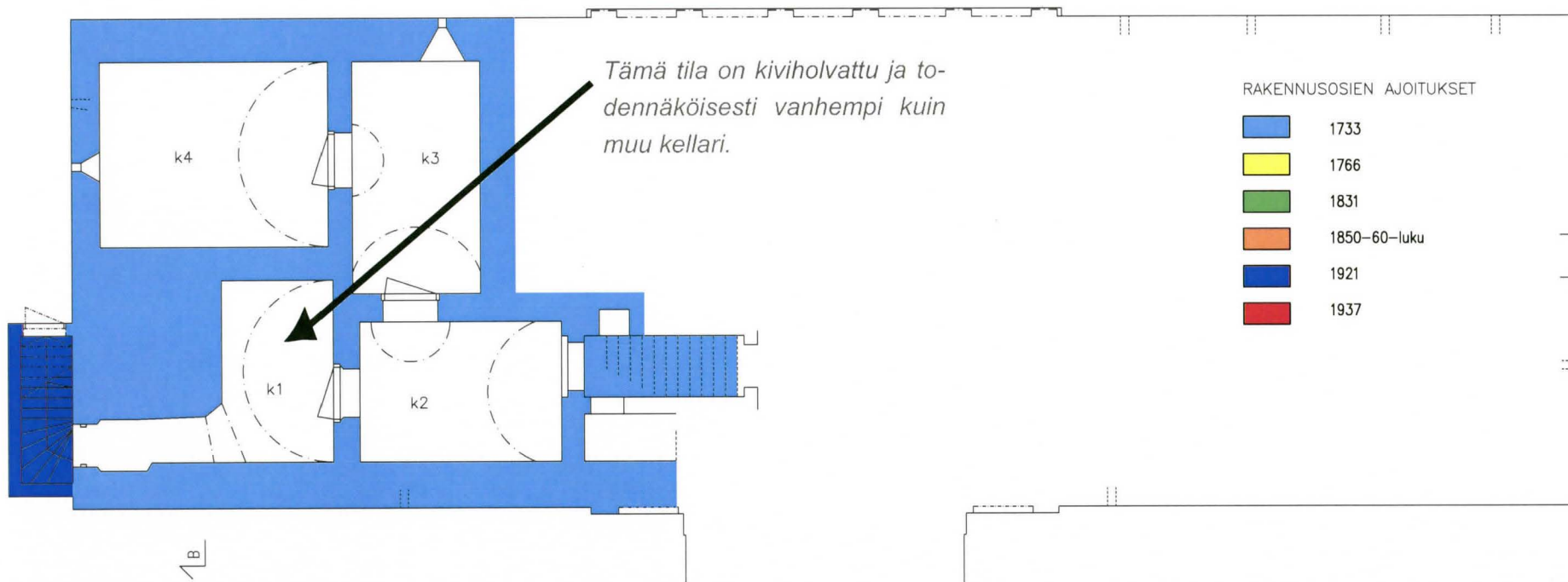


1700-luvun saranatappi.





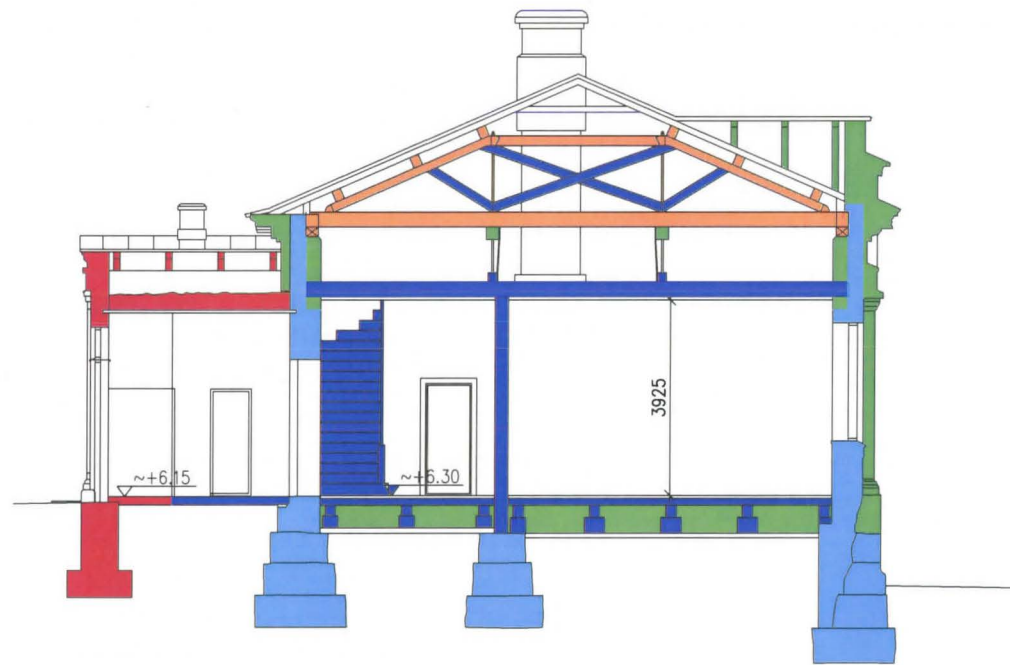
2. KERROS



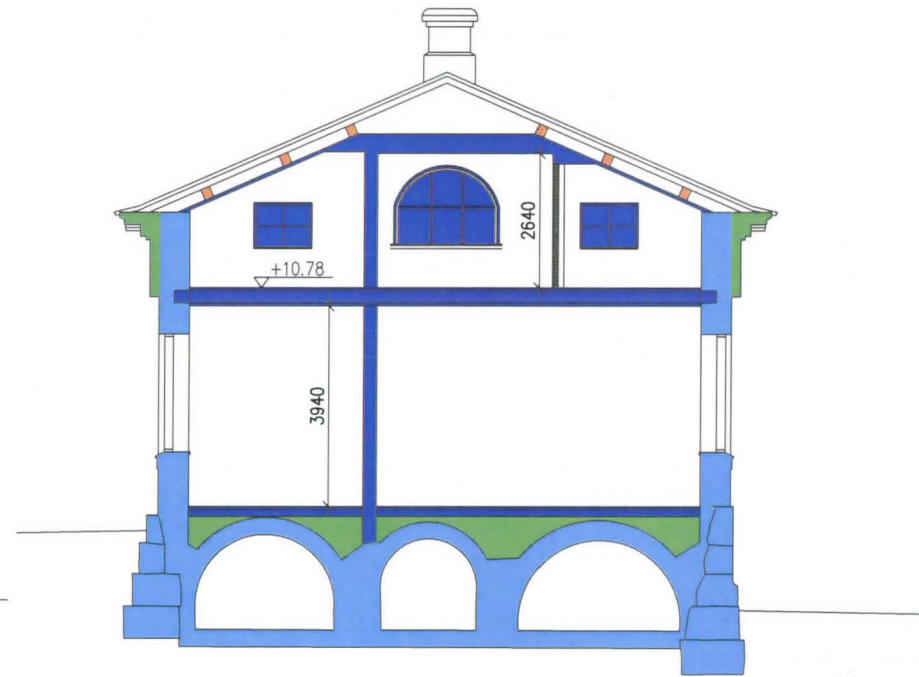
Tämä tila on kivihoivattu ja todennäköisesti vanhempi kuin muu kellari.

RAKENNUSOSIEN AJOITUKSET

- 1733
- 1766
- 1831
- 1850-60-luku
- 1921
- 1937



LEIKKAUS A-A



LEIKKAUS B-B



RAKENNUSOSIEN AJOITUKSET

- 1733
- 1766
- 1831
- 1850-60-luku
- 1921
- 1937

17.4 Välipohjarakenteen ajoitus

Tämän rakennushistoriaselvityksen yhteydessä on pyydetty erityisesti tutkimaan onko nykyisen 1. kerroksen ja ullakon välinen välipohja voimistelusalivaiheen aikainen, eli 1850-luvulta vai kauppakoulun muutoksien aikainen eli 1920-luvulta.

Chiewitz suunnitteli vuonna 1857 voimistelusalia varten uuden kattorakenteen, jonka tehtävänä oli hoitaa 10 metrin jänneväliillä olevan tilan kattaminen ilman saliin tulevia pystykannattimia. Chiewitz ratkaisi ongelman suunnitelmalla kaksinkertaisen riippuansarakenteen, jossa vaakapalkki riiputetaan vesikaton muotoa myötäilevältä hirsikehältä metallitangoihin. Tämä rakenne on edelleen nähtävissä ullakolla. Chiewitzin ansarakenteen lujutta on lisätty vuonna 1921 kaupunginarkkitehti Harald Smedbergin suunnitelman mukaisilla ristikkorakenteilla. Ullakolla on selkeästi nähtävissä, että kaksioisansarakenne on veistetty puurakenne ja ristikot ovat uudempaa sahatavaraa.

Sitä, että kaksioisansarakenteesta roikotettu välipohja olisi 1850-luvulta, puoltaa se, että roi-

kotettu palkki on samannäköistä veistettyä puutavaraa, kuin muut 1850-luvun rakenteet ovat. Lisäksi siinä käytetyt metalliansaat ovat olleet varsin tyypillisiä Chiewitzille.

Mikäli välipohja olisi 1850-luvulta, puuttuisi Chiewitzin leikkauskuvasta alempi vaakapalkki. Se voisi olla siinä mielessä mahdollista, että palkki ei ole varsinainen katon kannatusrakenne, vaan ikään kuin roikotettu alakatto, jossa tosin myös on eristys.

Kuitenkin sitä, että Chiewitzin suunnittelema välipohja olisi toteutettu juuri Chiewitzin kuvan mukaisesti ja se olisi ollut nykytasoa ylempänä ja 1920-luvulla laskettu alaspäin, tukee useampi seikka. Chiewitzin suunnittelema voimistelusali on ollut yli 5 metriä korkea tila (nykymittapiirustuksista mitattuna). Tuo korkeus on hyvä suurelle voimistelusalille, mutta pienemmiksi luokkatiloiksi jaettuna se on liian korkea. Sellaiset tilat olisivat olleet hankalia mittasuhteiltaan sekä rakennuksen lämmitystä ajatellen. On siis perusteltua olettaa, että kauppakoulua varten tiloja haluttiin madaltaa.

Alakaton madaltaminen on lisännyt kaksioisansarakenteen kuormitusta, minkä takia Smedberg on lisännyt siihen vuoden 1921 suunnitelmassa esitetyn ristikkorakenteen. Lisäksi Smedbergin suunnitelmissa näkyy, tosin hyvin himmeällä, purkuviiva Chiewitzin vaakapalkin kohdalla. Tämä purkuviiva tarkoittanee voimistelusalin kattopanelointia.

Chiewitzin suunnittelemassa portaassa, joka oli sijoitettu ihan rakennuksen koilliskulmaan, oli suunnitelmien mukaan piirretty 26 askelmaa, mikä tarkoittaisi 5 metrin huonekorkeudella 20 cm nousua, nykyinen huonekorkeus tekisi noilla askelmilla 16 cm nousun, mikä olisi satunnaisesti käytetyksi ullakonportaaksi aika loiva. Myös Hj. Renvallin vuonna 1914 ottamasta valokuvasta (Turun Museokeskuksen valokuvaarkisto) näkyy ikkunasta kyseinen porras, joka näyttää Chiewitzin kuvan mukaiselta jyrkältä, lepotasottomalta portaalta.

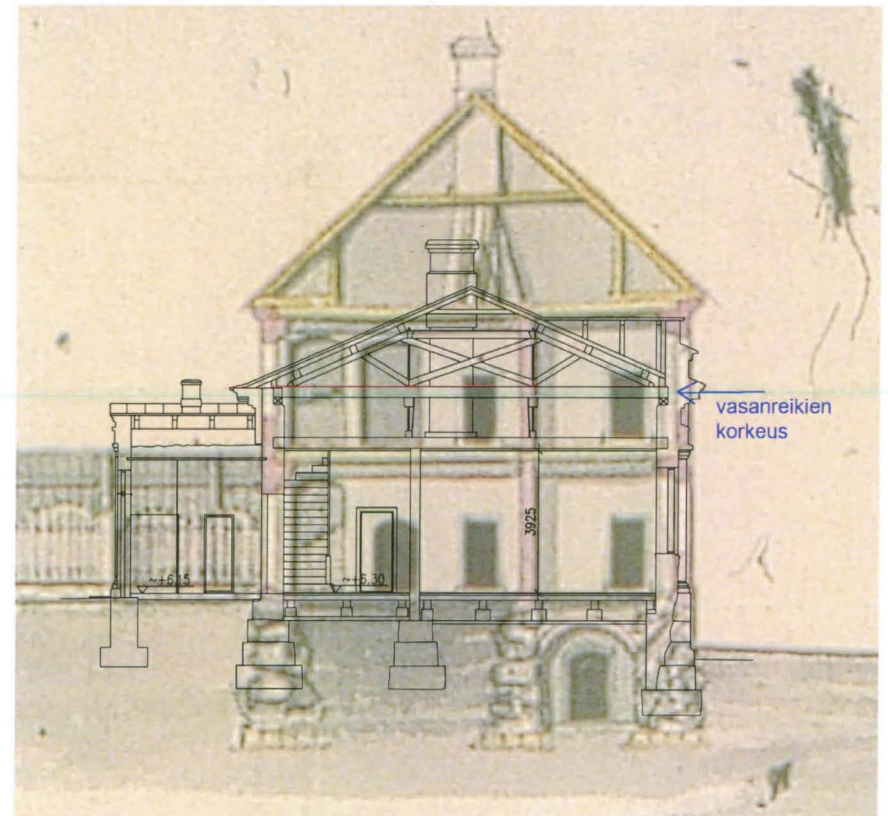
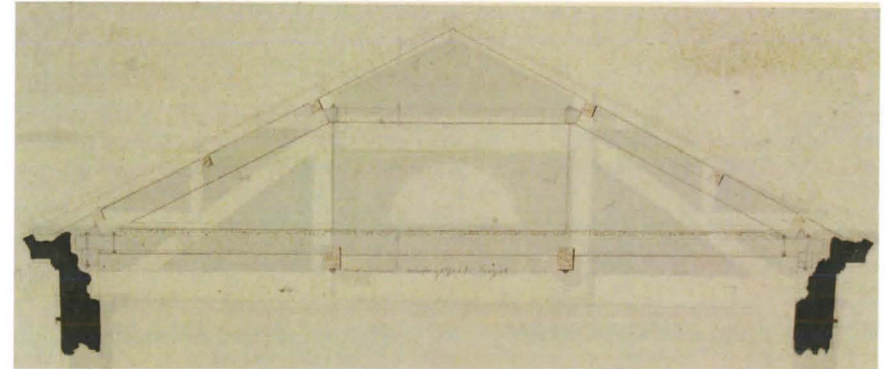
Ullakolla näkyy rappauksen rajapinta. Rappauksessa on näkyvissä useampia maalikerroksia. Tämä viittaa myös siihen, että ensimmäinen kerros on ollut korkeampi kuin nykyisin.

Veistettyjen palkkien ja vanhan yläpohjaeristeen käyttö alaslasketussa välipohjarakenteessa lienee johtunut käytännön syistä. On ollut helpompaa tipauttaa vanha eriste alempaan kattoon, kuin karrätä sitä ulos. Samoin on menetelty ullakolle rakennettujen tilojen yhteydessä tarpeettomiksi jääneiden palkkien kanssa. Ne on hyödynnetty alaslasketussa välipohjassa. Myös samaan aikaan purettuja alapohjapalkkeja on saatettu hyödyntää. Kansalaissodan jälkeisenä aikana on ollut pulaa rakennustarvikkeista ja siksi vanhoja materiaaleja on pyritty hyödyntämään.

> Engelin kattomuodon muutos Chiewitzin kaksois-ansarakenteeksi.

↘ Nykytilannetta kuvaavan leikkauksen vertaaminen 1760-luvun mittapiirustukseen.

✓ Nykytilannetta kuvaavan leikkauksen vertaaminen Engelin vuoden 1928 suunnitelmaan.



17.5 Ullakolla olevien vasanreikien ajoitus

Toinen mielenkiintoinen kohta rakennuksen ullakolla on se, että siellä näkyy tasaisin välein, samalla korkeudella kuin Chiewitzin vaakasuuntainen kattopalkki, noin 15 cm x 28 cm kokoisia, noin 60 cm jaolla olevia reikiä, jotka näyttävät välipohjavirusojen reiltä, koska ne ovat symmetrisesti molemmilla ulkoseinillä.

Ensin tulee mieleen, voisiko nämä reiät olla siltä ajalta, kun rakennus oli kaksikerroksinen ja olisivat sen välipohjan kannatuspalkkeja. Kuitenkin vuonna 1756 laaditun katselmusasiakirjan mukaan rakennuksen huonekorkeus oli 5 kynnärää, eli 3 metriä. Nämä reiät ovat nykyisestä lattiatasosta mitattuna (mittapiirustuksen mukaan) 5,3 metrin korkeudessa, eli alkuperäinen lattiataso on ollut ehkä 10 cm matalampana, eli silloin ne olisivat olleet 5,4 metrin korkeudessa. Tämä tarkoittaa sitä, että ne olisivat olleet toisen kerroksen keskivaiheilla. Samaa kertoo myös nykymittapohjan ja noin vuonna 1760 laaditun mittapiirustuksen vertailu päällekkäin. Lisäksi mittapiirustuksen ja katselmusasiakirjan perusteella tiedetään, että yläkerran ulkoseinät olivat kapeammat kuin alemman kerroksen. Nykyisin ulkoseinä on kauttaaltaan yhtä paksu.

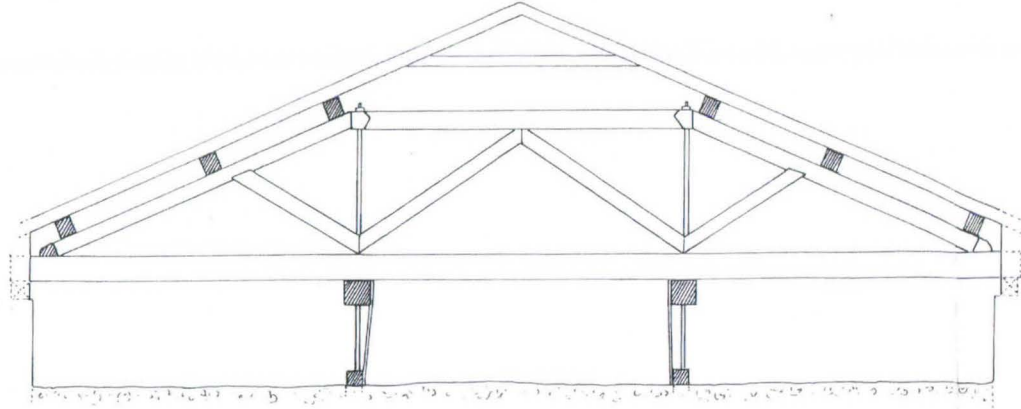
Reiät täytyy liittyä 1830-luvulla tehtyyn rakennustyöhön. Koska reiät eivät tunnu mitenkään liittyvän Engelin suunnittelemaan kattorakenteeseen, oletan, että niiden täytyy olla työmaakaisten rakennustelineiden palkkien reiät. Telineitä on tarvittu palossa vaurioituneiden kattorakenteiden sekä toisen kerroksen yläosan purkuun sekä uusien rakenteiden muuraamiseen ja kattorakenteiden rakentamiseen. Reiät ovat jääneet, kun telineet ovat olleet paikallaan, kun ulkoseinä on muurattu tasapaksuksi. Reikien mitoitus on myös niukka ajatellen, että niissä olisi välipohjaa kannattelevat palkit.

17.6 Alapohjarakenteen ajoitus

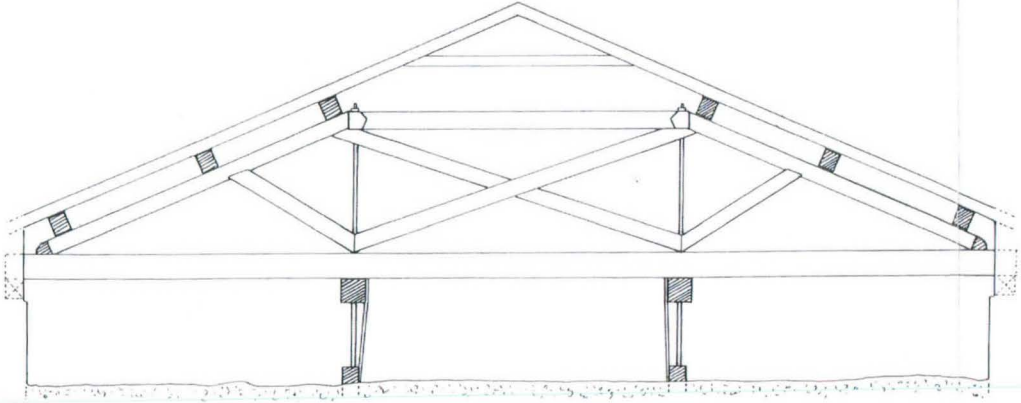
Katselmusasiakirjan 6.6.1828 (TMA) perusteella tiedetään, että alapohjan kannatusparrut, täytteet ja lattialankut paloivat Turun palossa. Ne on siis uusittu palon jälkeen. Chiewitzin leikkauspiirustus ei näytä alapohjarakennetta lainkaan, mutta lattialankut on täytynyt ainakin osittain uusiksi, kun rakennukseen on tehty voimistelusaliksi ja lähes kaikki sen väliseinät on purettu. Koska leikkauspiirustusta ei ole ulotettu käsittelemään alapohjaa, on todennäköistä, että Engelin alapohjakannatus on säilytetty.

Vuonna 1921 tehdyissä muutospiirustuksissa on alapohja ja sen kannatus esitetty toisenlaisena kuin Engelin kuvissa. Lattian kannatus on esitetty huomattavasti tiheämmällä jaolla ja ohuemmilla rakenteilla toteutettavaksi. Ehkäpä alapohjapalkkeja on hyödynnetty välipohjan alaslaskun ripustetussa kannatinpalkeissa. Luultavasti alapohjaan on jouduttu tekemään paljonkin muutoksia, kun rakennukseen on tehty uusi porras ja uusia tulisijoja hormeineen.

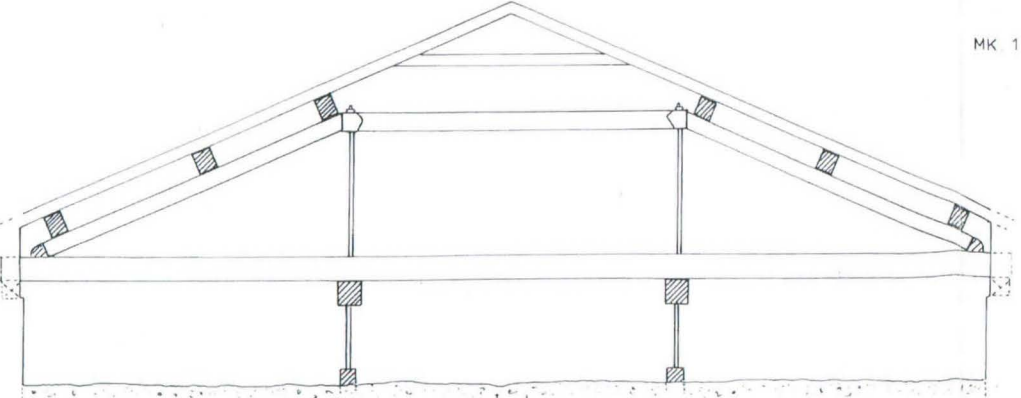
Vuoden 1921 muutoksissa vanhoja hormeja ja tulisijojen perustuksia on hyödynnetty talon päädyissä. Myös maaherran- ja hovioikeudenpresidentin talon keittiön tulisijaryhmän perustusta on mitä ilmeisimmin pystytty ainakin osittain hyödyntämään. Kaksi muuta tulisijaryhmää hormeineen ovat kuitenkin tarvinneet järeät perustustyöt. Lisäksi vuoden 1921 muutostöissä lähes koko talon läpi pitkittäissuunnassa kulkeva seinä on suunniteltu kantavaksi, minkä toteuttaminen on vaatinut perustustöitä. Seinä on tehty kantavaksi koska sen on pitänyt kantaa 2. kerrokseen tehtäviä huoneita sekä kääntyvän portaan rakenteiden kannattamista. Todennäköisesti pitkällä kantavalla seinällä on myös varauduttu siihen, että ullakolle voitaisiin tulevaisuudessa rakentaa lisää huonetiloja samalla



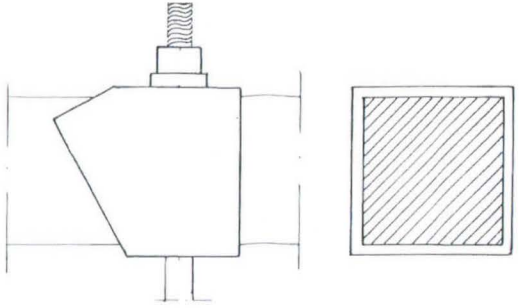
2 kpl. koillispäät



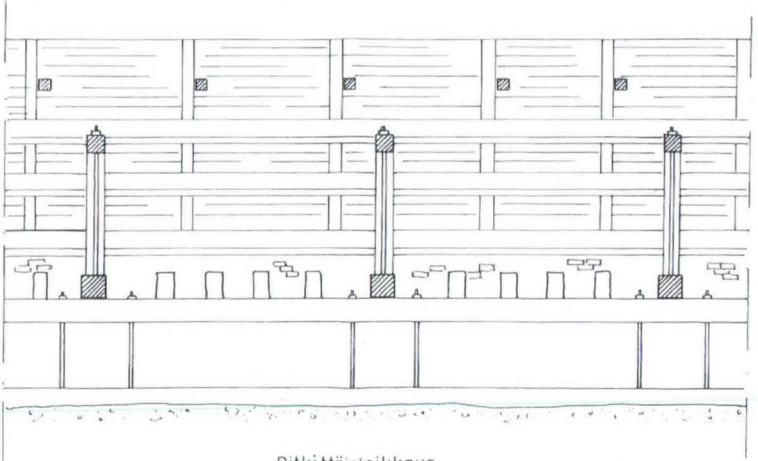
6 kpl. keskiosat



MK 1 : 50



Tukirauta
MK 1 : 5



Pitkittäisleikkaus

T M M	
TURKU VII / 2 / 9	
L.Rantakatu 1 Rak. 2	
Musiikkikirjasto	
Ullakon kattotuolit	
Luonnos	
PVM. 11. 2008	MK 1 50, 1 : 5
PIIRT. G.Buschmann	NO. 5

>

Ullakolla, ulkoseinässä on näkyvillä vasanreikiä, jotka ovat ilmeisesti peräisin rakennustelineiden kannatuksesta 1830-luvulta, kun rakennus palon jälkeen muutettiin 2. kerroksisesta palaneesta maaherrantalosta 1. kerroksiseksi koulurakennukseksi.

Reikien alapuolella näkyy rappauspinta, joka kertoo voimistelusalinaikaisesta huonekorkeudesta.

<

Dokumentointipiirustus kattorakenteista. Turun museokeskus.



periaatteella, kuin 1920-luvulla rakennetut kolme huonetilaa on tehty.

Nykyisin lattiassa on vanhan lankkulattian päällä hiekka ja sen päällä muovi ja kaksinkertainen lastulevy sekä muovimatto. Lattiaan on avattu muutamia tarkistusreikiä, joiden perusteella nähdään, että vanhan lattialankun leveys on n. 17 cm. Samaa kokoluokkaa oleva lautalattia, varsin kuluneella maalipinnalla, näyttäisi olevan vuonna 1959 oppilaslehti Piirtäjässä julkaistussa valokuvassa. Nyt levytyksen alla näkyvä lattialankku on vihreäksi maalattu ja maalipinta on melko hyväkuntoinen. Maalipinta on todennäköisesti peräisin piirustuskouluun lukuvuonna 1964-65 tehdyistä kunnostustöistä.¹⁰⁰

Näiden tietojen perusteella voidaan olettaa, että alapohjaa on rakennettu uudelleen vuonna 1921, mutta siinä on purettu ainakin tulisijojen ja kantavan seinän perustusten osalta. Lastulevyt ja muovimatot liittyvät musiikkikirjastovaiheeseen.

Alapohjan ryömintätila kuvattuna alapohjaan menevän luukun kohdalta. Ryömintätila on vain noin 30 cm korkea, joten alapohjarakennetta ei pääse tutkimaan pidemmältä. Luukun kohdalta näkyvät kannatuspalkit ovat veistettyä puuta.



Kannatuspalkkien päällä on n. 34x240mm:n laudoitus, tuohieriste ja sammaltäytepohja. Rakenne on peräisin 1830-luvulta.



¹⁰⁰ Willner-Rönholm s. 189 ja 207

17.7 Ulko-oven ja ikkunoiden säilyneisyys

Ikkunat saattavat olla 1830-luvulta peräisin. Mikäli ne ovat näin vanhat, niitä on korjattu useaan otteeseen. Paikoin ikkunapokissa näkyy puutapituksia. Ikkunoissa olevat kulmaraudat ovat uudemmat, joten ne on lisätty jonkun myöhemmän korjausvaiheen yhteydessä, kuitenkin ennen vuotta 1914, sillä ne näkyvät tuolloin otetuissa valokuvissa. Valokuvien perusteella voidaan päätellä, että ikkunoita on kunnostettu vuosien 1921 ja 1938 välissä, jolloin alapuitteisiin on lisätty tippalistat.

Osa ikkunaruuuissa käytetyistä lasista on puhallettua lasia, jonka valmistus on lopetettu vuonna 1937. Osa taas on vedettyä lasia, jonka valmistus on lopetettu 1970-luvulla. Osa ikkunaruuuista on uudempaa, koneellisesti valmistettua lasia.

Ikkunaheloja on hyvin monenlaisia. Tuuletussikkunoissa on espanjoletit, jotka Saarivuori on ajoittanut 1960-luvulle, muissa ikkunoissa on erilaisia salpakiinnityksiä. Ulkoikkunoissa on sormihaat. Näitä heloja on vaikea ajoittaa,

koska niitä on valmistettu niin pitkänä aikavälinä. Sisäikkunoiden saranoina ovat irtonuppiiset tolppasaranat, jotka saattavat olla peräisin 1830-luvulta. Ulkopuolen ikkunoissa on pienet nuolipäiset saranat ja kahta eri kokoa olevat kulmaraudat.

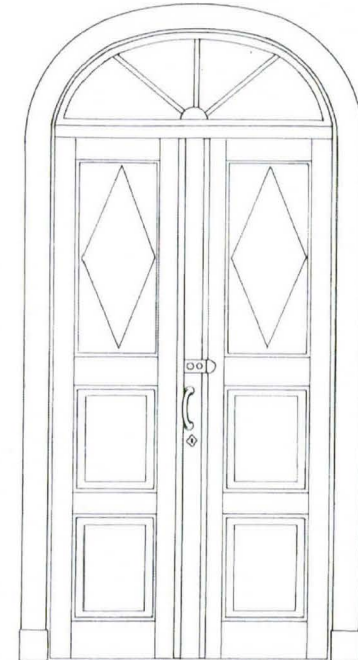
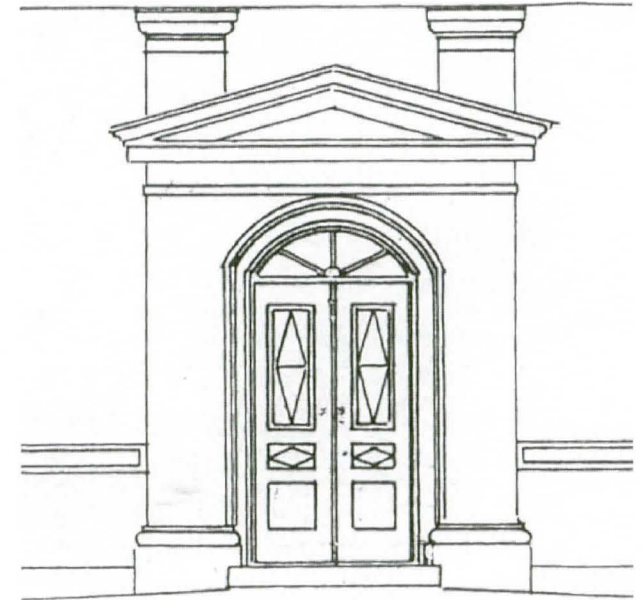
Laajennusosassa olevat ikkunat heloineen on vuodelta 1937.

Pienet yläikkunat on peitetty 1970-luvun jälkeen, luultavasti 1980-luvulla.

Lounaispäädyssä on ryömintätilaan johtava pystyaukko, jossa on pitkät nuolipäisärsaranat.

Kuistin ulko-ovi on luultavasti siirretty nykyiseen kuistiin 1920-luvun kuistista, sillä se on samannäköinen kuin vuonna 1921 suunniteltu ovi, joka on esitetty yläkuvassa.

Alakuvassa on rakennusdokumentointipiirustus ovesta, Gabriela Buschmann Martin, 2008.

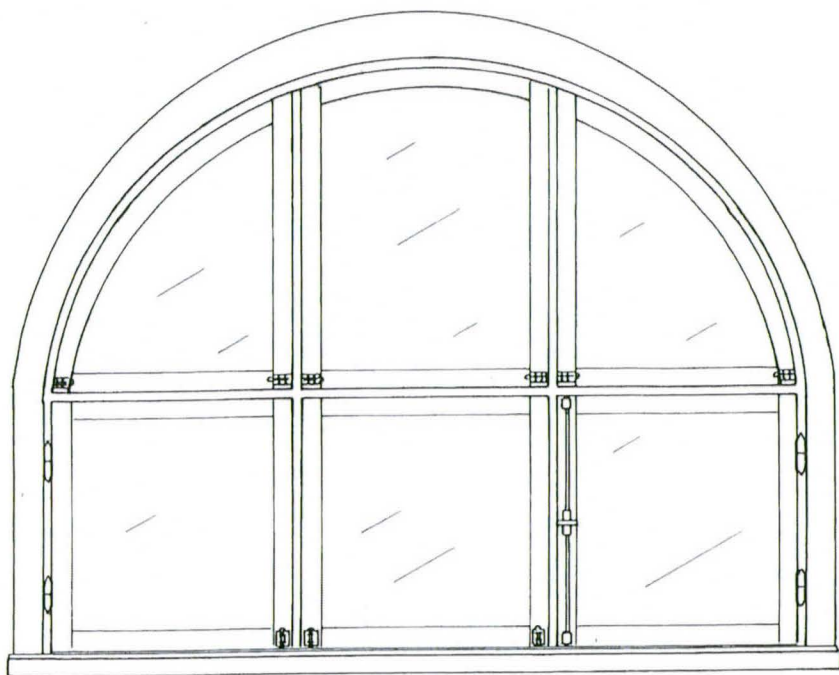




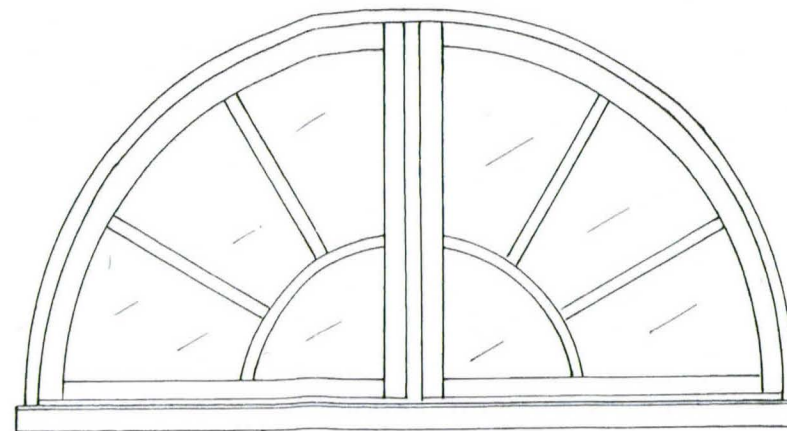
Rakennuksen ikkunat ovat keskenään toistensa kaltaisia, lukuunottamatta kahta poikkeavaa ikkunaa. Ikkunoiden sijainnit on merkitty sivun 83 inventointipohjassa. Vasemmalla on toistuva ikkunatyyppe ja oikealla näkyy poikkeava ikkuna, joka sijaitsee portaan kohdalla. Tästä ikkunasta puuttuu sisäpuolen ristikarmi ja ulkopuolelta puuttuu vesilista. Sisäpuolen puite on myös tässä ikkunassa erilainen, kuin muissa ikkunoissa.

Toinen erilainen ikkuna on keskuskeittiön aikaisen oviaukon kohdalla.

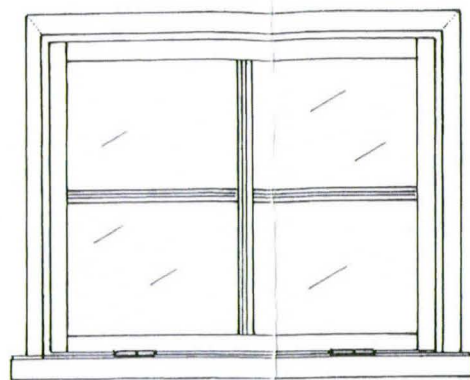




H9 Ullakon koillispäädyn ikkuna



H9 Ullakon lounaispäädyn ikkuna
sarana

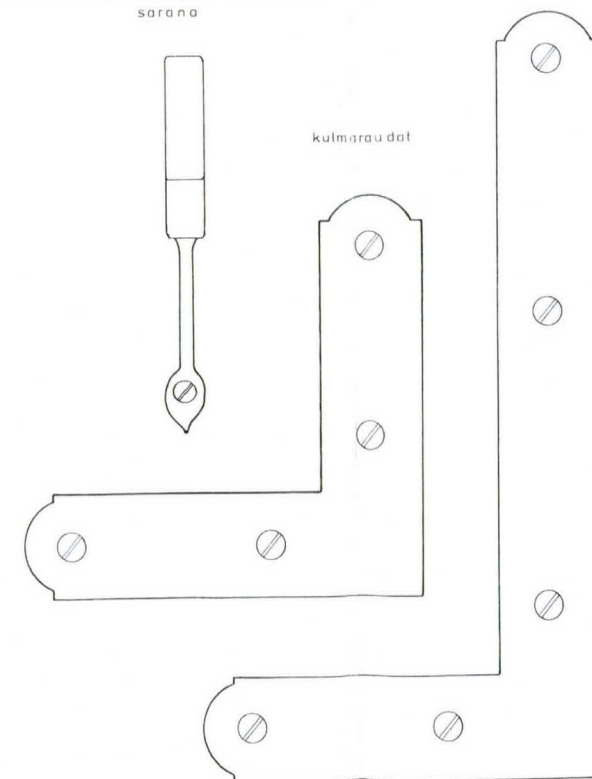


H8 ja H9 Ullakon koillispäädyn ikk.

Vasemmalla 1920-luvulla koillispäätyyn tehdyt uudet ullakon ikkunat. Oikealla lounaispäädyn 1830-luvun ikkuna, MK 1:20.

Oikealla ikkunaheloja MK 1:2.

Piirustukset Gabriela Buschmann Martin, 2008.



17.8 Sisäovien säilyneisyys

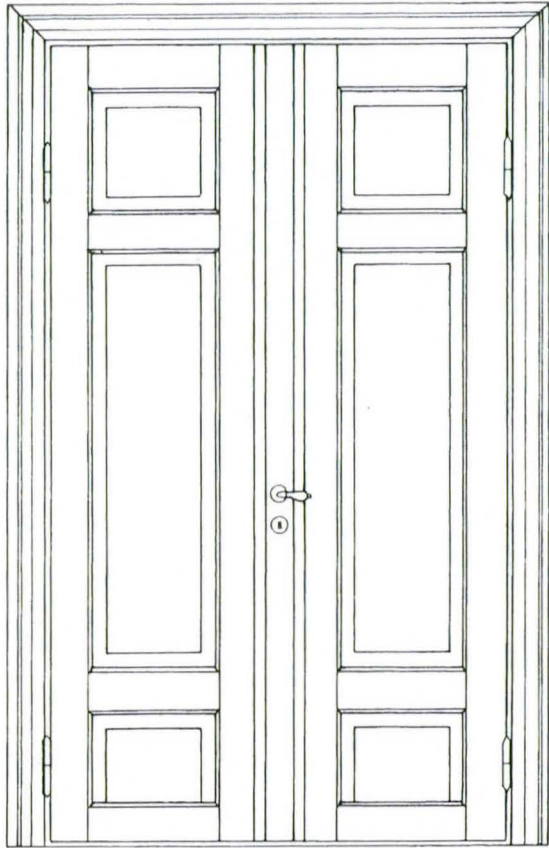
Rakennuksen sisäovet vuorilistoineen ovat pääosin sekä 1920-luvun peiliovia ja kirjasto-käyttöön liittyviä laakaovia. 1920-luvun ovissa on suippopäiset tolppasaranat. Osassa ovista on 1920-luvun avainkilvet ja painikkeet.

Ullakolle johtava ovi on peltivuorattuovi, jossa ullakonpuolella on vaakasuuntaiset tukiraudat näkyvissä. Ovessa on nuolipäiset pitkät sarnat. Samassa karmissa näkyy toisen oven paikka ja siinä ollut peltinen tuplaovi on irrallisena ullakolla. Ovet ovat luultavasti peräisin 1860-luvulta, jolloin ullakolle johti portaat.

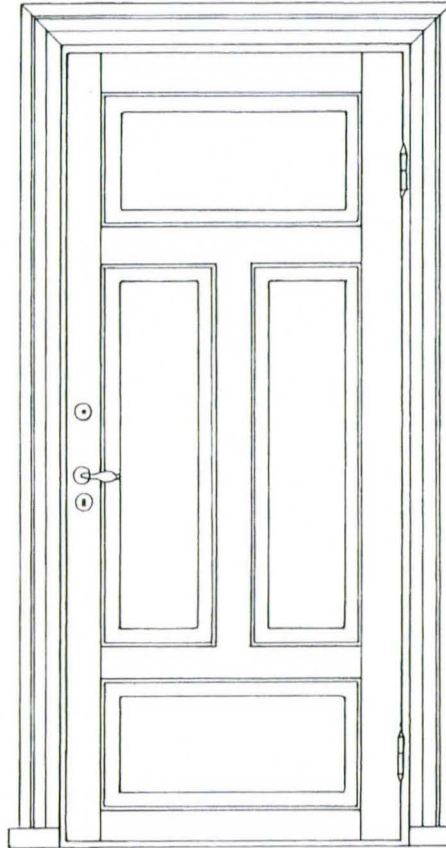
Ullakolle johtava palo-ovi ja toinen käyttämättömänä oleva palo-ovi, ovat luultavasti peräisin 1860-luvun voimistelusalivaiheesta.



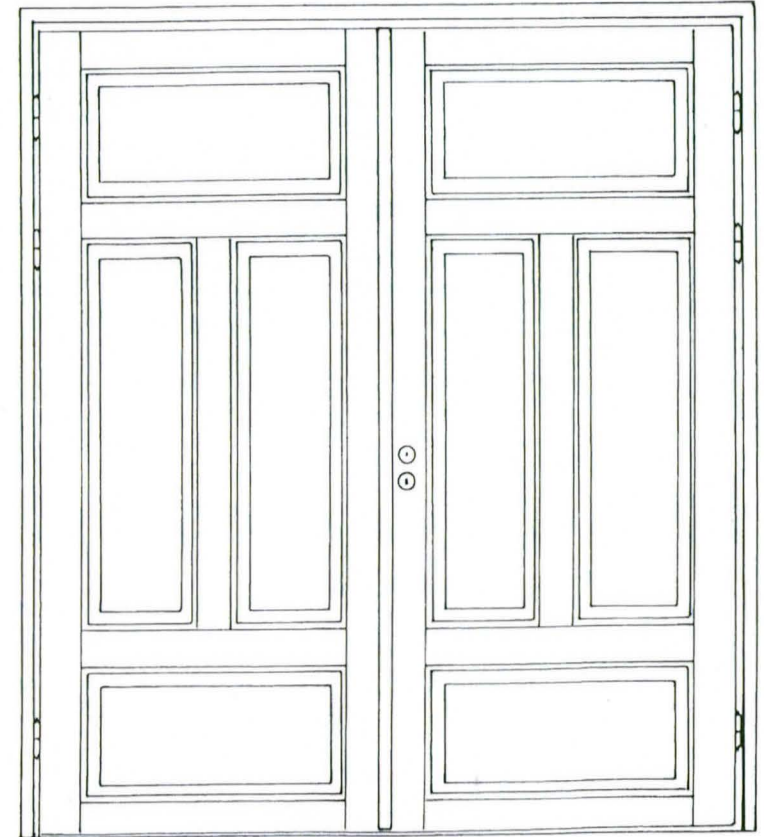
1920-luvun ovia.



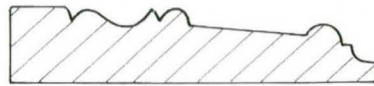
H 2 - H3, H2 - H4, H1a - H1b
H2 - H6



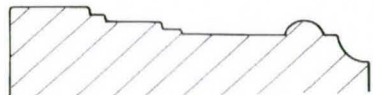
H 2 H7



H3/H4 pari ovi



ovien vuorilista

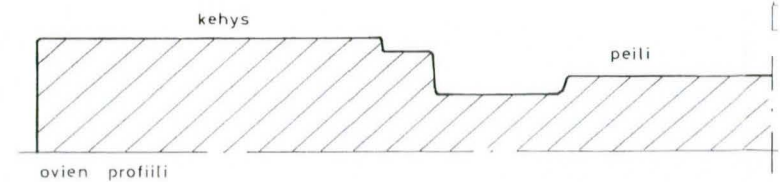


H1 WC ovien vuorilista, H1a-H1b pari ovi

--- 1920-luvun ovia (MK 1:20) ja vuorilista (MK1:2) sekä WC-oven vuorilista vuodelta 1937 (MK 1:2).

Oikealla oven profiili, MK 1:2.

Piirustukset Gabriela Buschmann Martin, 2008.



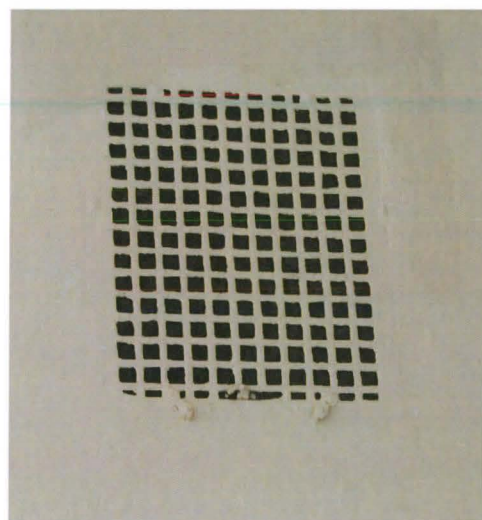
ovien profiili



17.9 Teknisten järjestelmien säilyneisyys

Rakennuksen lämpöpatterit ovat peräisin vuodelta 1937, kun rakennukseen asennettiin keskuslämmitysjärjestelmä. Vesikalusteet ovat pääosin 1970-luvulta. Metalliset iv-säleiköt ovat 1920-luvulta.

Sähköjärjestelmiä on uusittu laajemmin vuonna 1975. Suurin osa sähkövedoista on tuolta ajalta tai uudempia. Valaisimet ovat pääosin 2000-luvun tienoilta.



18. Yhteenveto

Tämän rakennuksen erityisarvo on sen historiallinen kerroksisuus, joka verhoutuu sen toisen erityisarvon, arkkitehti C.L. Engelin 1830-luvun empireä edustavan ulkokuoren sisään.

Talon loistokautta oli aika ennen paloa, jolloin se sijaitsi keskeisellä paikalla, ylemmän väen asuttamassa kaupunginosassa. Sen vierestä kulki yhteys linnaan ja siltayhteys vanhalle puolelle kaupunkia.

Paloa edeltäneen sadan vuoden aikana siinä asuivat korkeimmat Suomessa olevat virkamiehet. Nykyisten ulkoseinien sisällä käytiin useita tärkeitä tapaamisia ja neuvotteluita, jotka ovat merkittävästi vaikuttaneet Suomen ja Turun tulevaisuuteen. Rakennus on siis merkittävä myös sen käyttöhistorialtaan.

Palon jälkeen rakennuksen sijainti uudessa Engelin luomassa asemakaavassa ei ollut enää kovin keskeisellä paikalla. Siltayhteyskin siir-

rettiin toiseen paikkaan ja talon käyttötarkoitus oli huomattavasti arkisempi, kuin aiempi käyttö. On kuitenkin varsin poikkeuksellista, että Engel päätyi hyödyntämään palaneen rakennuksen ulkokuoren, ja muutti sen taitavasti ajan muodin eli empiretyylin mukaiseksi rakennukseksi.

Palon jälkeen rakennus toimi valtion oppilaitoksena, jossa luotiin kasvatuksellista pohjaa tuleville virkamiehille ja papeille. Sen lisäksi se toimi eräänlaisena koekouluna, jossa kokeiltiin Bell Lancaster-menetelmän soveltuvuutta suomalaisiksi opetusmenetelmäksi.

Koulu-uudistuksen jälkeen rakennus sai palvel-la uusinta oppiainetta eli liikuntaa. Tuolta ajalta rakennuksessa näkyy edelleen toisen merkittävän arkkitehdin, Chiewitzin kädenjälki – tosin vain ullakolla olevissa riippuansarakenteissa. Kaupungin omistukseen talo siirtyi vuonna 1903, jonka jälkeen se toimi pitkään vielä voimistelusalina.

Kansalaissodassa talo palveli lyhyen aikaa muonituskäyttöä, minkä jälkeen se toimi opetuskäytössä vielä yli 50 vuotta.

Rakennuksen ulkohahmon lisäksi, korttelin sisälle muodostuva piha ja joen puolella kulkeva Läntinen Rantakatu ovat asemakaavallisesti merkittäviä arvoja, joiden säilyminen tulee taata. 1920–30-luvuilla kaupunginarkkitehti Smedbergin suunnittelemat julkisivun laajennusosat on tehty Engelin arkkitehtuuria kunnioittavasti. Sisätilojen kauppakouluaikaista tilajärjestelyä ja rakennusosia ei pidä myöskään väheksyä. Ovathan nekin jo yli 90-vuotiaita ja kertovat rakennuksen 150-vuotisesta koulukäytöstä.

19. Käytetyt lähteet

19.1 Kirjalliset lähteet

Lehtonen, Kaarin: Turun hovioikeudenpresidentin ja maaherran virkatalo 1730-1827. Aboa, Turun maakuntamuseo, vuosikirja, 55-56 / 1991-1992. Jyväskylä 1996.

Willner-Rönholm, Margareta: Taidekoulun arkea ja unelmia, Turun piirustuskoulu 1830-1981. Turun maakuntamuseo – Turun taidemuseo 1996. Vammala 1996.

Nikula Oscar, Turun kaupungin historia 1721-1809. Julkaisuvuosi 1970.

Nikula Oscar, Turun kaupungin historia 1721-1809. Julkaisuvuosi 1971.

Nikula Oscar, Turun kaupungin historia 1809-1856. Julkaisuvuosi 1972.

Jutikkala Eino, Turun kaupungin historia 1856-1917. Julkaisuvuosi 1957.

Jutikkala Eino, Turun kaupungin historia 1856-1917. Julkaisuvuosi 1957

Kalpa Harri, Muuttuva kaupunki : Turku eilen ja tänään. Julkaisuvuosi 1980.

Laakso Veikko, Turun kaupungin historia 1918-1970. Julkaisuvuosi 1980.

Lilius Henrik, Suomalaisen koulutalon arkkitehtuurihistoria, SMYA 83, Vammala 1982.

Olavi Solin ja Matti Haapanen, Tietoa, taitoa Turun kautta koko maahan... Turun kaupungin ammatilliset oppilaitokset ja niiden edeltäjät vuoteen 2009. Julkaisuvuosi 2011

Pekkala-Koskela Eea (toim.), Yliopiston Helsinki, Helsingin yliopisto 1989.

Uusitalo Sinikka, Turun kaupungin historia 1918-1970. Julkaisuvuosi 1982.

19.2 Muut kirjalliset lähteet

Yhteenveto rakennus- ja muutosvaiheista sekä dokumentointipiirustukset. TMK Kaarin Kurri 18.10.2011

Turun Maakuntamuseo, Tutkimus- ja kokoelmaosasto/ Rakennushistoriallinen tutkimus, Rakennusdokumentointikertomus, Entinen musiikkikirjastorakennus, Läntinen Rantakatu 1.

Kaupunkiarkeologinen kaivaus I-vaihe: uudisosa 2003 Tapani Tuovinen & Työryhmä, Turun maakuntamuseo 2006 ja II-vaihe kirjastotalon kellarikerros ja uudisrakennusosa 2004-2005. Tapani Tuovinen & Työryhmä, Turun maakuntamuseo 2006.

19.3 Sähköiset lähteet

www.oikeus.fi Turun hovioikeus, hovioikeuden historiaa

<http://wiki.narc.fi/portti/index.php/L%C3%A4%C3%A4ninhallitukset>

http://materiaalit.internetix.fi/fi/opintojaksot/9historia/kouluhistoria/oppikoulu_1800luvun_alkupuolella

http://www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=4620

<http://www.kansallisbiografia.fi/kb/artikkeli/383/>

<http://www.kansallisbiografia.fi/kb/artikkeli/3213/>

19.4 Käytetyt arkistot

Kansallisarkisto (KA)

Turun kaupunginarkisto

Turun maakunta-arkisto (TMA)

Turun museokeskuksen arkisto (TMK)

Turun tilaliikelaitoksen arkisto

19.5 Historiallinen piirustusaineisto

Piirustukset presidentintalosta ja sen kellarista noin vuodelta 1760, laatinut todennäköisesti kaupunginarkkitehti C. F. Schröder. Riksarkivet, Tukholma

Nedra Wåningen af Presidents Huset i Åbo inrädas till Landshöfdringe Residence ja Öfre Wåningen af Presidents Huset i Åbo inrädas till Landshöfdringe Residence.” Piirustukset on laatinut oletettavasti yli-intendentti Carl Fredrik Adelcrantz vuonna 1766. Riksarkivet, Tukholma

Ritning till en Trivial Skola byggnad, att inredas uti förra Landshöfdinge Residence huset i Åbo Stad. Helsingfors, af Intendents Contoret den 15 Mars 1829. C. L. Engel, Arppe. KA, RakH II, Idd 72:1

Concept Ritning till en Trivial Skola byggnad, att inredas uti förra Landshöfdinge Residence huset i Åbo stad. Hfors af Kejs: Int: Cont: den 15 Mars 1829. C. L. Engel/ AWA (=A. W. Arppe). KA, RakH II, Idd 72:2

Concept Ritning till Uthus byggnader för Gymnasium och Trivial Skola i Åbo Stad. Hfors af Kejs: Int: Cont: den 15 Mars 1829. C. L. Engel/ AWA (=A. W. Arppe). KA, RakH II, Idd 72:4

Ritning till det gamla Elementar-Skolae-husets i Åbo inredning tili Gymnastikal och Waktmästare-boning. Helsingfors, af Intendents Kontoret för Allmänna Byggnaderne, den 30 Juli 1851. E. Lohrmann. KA, RakH II, Idd 71:3) (Ei ilmeisesti toteutettu)

Ritning till inredning af Gymnastik-lokal i nuvarande Högre Elementar Skolan i Åbo. Åbo den 20 April 1857. Chiewitz. KA, RakH 111dd 71 :4)

Ritning till eldstadsförändringar för provisoriska centralköket i folkskolegården å nyreglerade tomt no 7 kvarteret no 2 i 6te stadsdelen i Åbo. Åbo stads byggnadskontor i Januari 1918. Eskil Hindersson. Turun kaupunginarkisto

Piirustus muutoksia varten vanhassa kivirakennuksessa no 1 tontilla no 7 korttelissa no 2 6ssa kaupunginosassa kuuluva Turun kaupun-

gille. Turun kaupungin rakennuskonttorissa Kesäkuun 27 p:nä 1921. Harald Smedberg. Turun kaupunginarkisto

Erillinen kuistin pohja- ja fasadiinpiirros vuodelta 1921 (lyijykynä): Turun Kauppakoulu, sisäänkäytävä. 1 :66. Ei signeerausta (tekijä oletettavasti Smedberg). Turun tilalaitoksen arkisto

Piirustus wc ja keskuslämmitystä varten Turun kaupungin kauppakouluun Linnankatu no 3. Turun kaupungin talorakennustoimisto 5/6 1937. H. Smedberg. Turun kaupunginarkisto

Erillinen kuistin pohjapiirros vuodelta 1937 (lyijykynä): Turun kaupungin kauppakoulu, lisärakennus, kaava 1 / -50. Ei signeerausta (tekijä oletettavasti Smedberg). Turun tilalaitoksen arkisto

Muutospiirustus. Entinen piirustuskoulu, Linnankatu 2. Turun kaupungin talorakennusosasto. Anja-Inkeri Sutinen, 2.1.1975. Turun kaupunginarkisto

Muutospiirustus. Musiikkikirjasto / pääkirjasto, Linnankatu 2. Turun kaupungin talorakennusosasto. Esko Hillilä, 24.2.1986. Turun tilalaitoksen arkisto.

Maaherran talo, julkisivun vahvistaminen. Maaherran talon perustusten vahvistus. IPT, Insinööritoimisto Pohjatutkimus Oy. 6.2.1981. Turun tilalaitoksen arkisto

Musiikkikirjaston perustuksista. Turun kaupungin omistamien Aurajokivarren rakennusten perustamistapaselvitys / Rauno Heikinheimo, 9.1.2002, Turun Viatek Oy. Turun tilalaitoksen arkisto

19.6 Mittapiirustukset

Piirustus 1: Pohjapiirros 1. kerroksesta (a), ullakkokerroksesta (b) ja kellarista (c) (1. kerros ja ullakkokerros, merkitty myös ilmanvaihto). Piirtäjä Gabriela Buschmann Martin, 7.4.1992. TMM

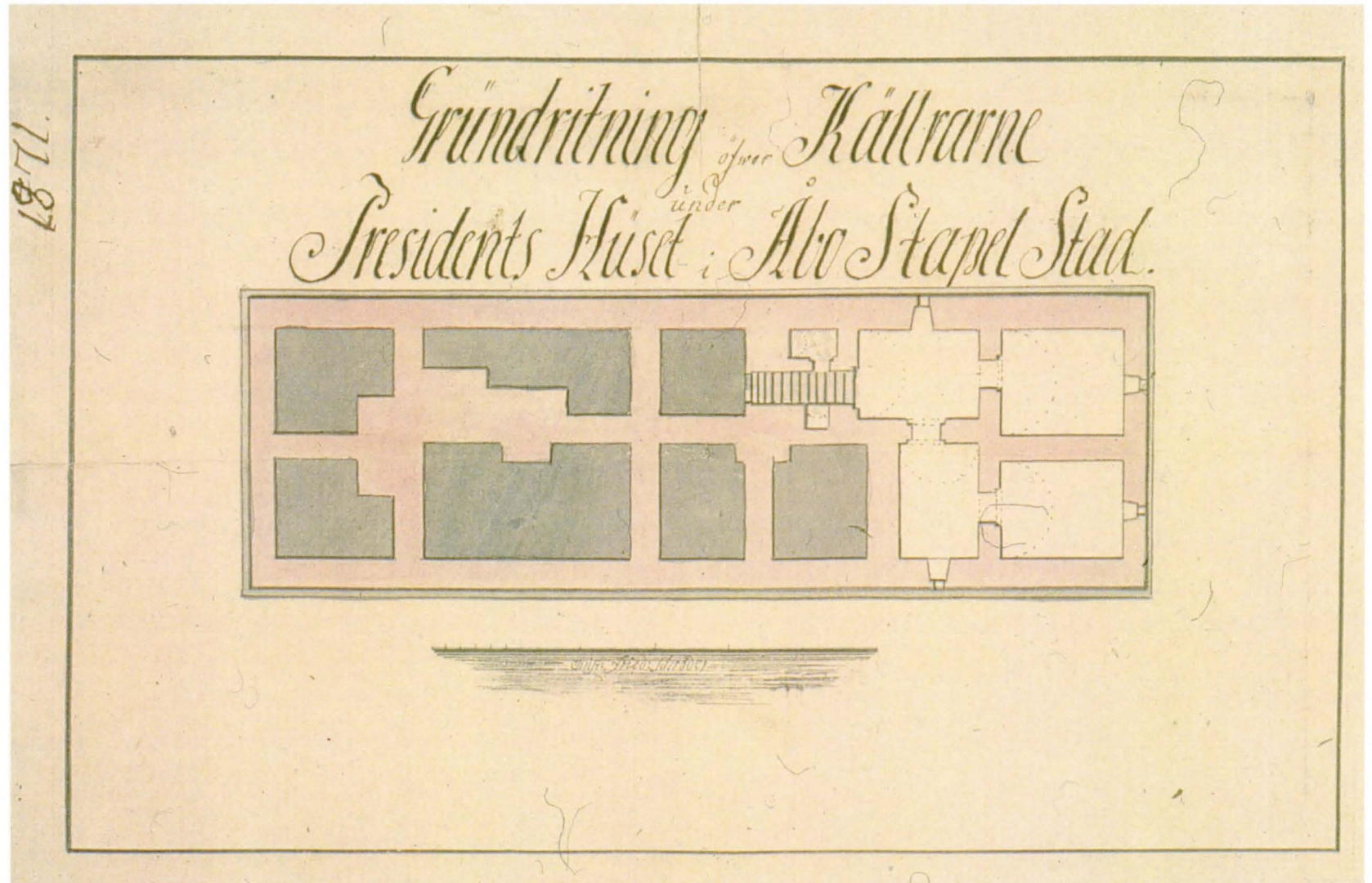
Piirustus 2: Ulko-ovi; 1. kerroksen sisäovet; 1. kerroksen ikkunatyypit sisältä; 1. kerroksen ovien profiili ja vuorilistat; 1. kerroksen ja ullakkokerroksen lattialistat. Piirtäjä Gabriela Buschmann Martin, 14.4.1992. TMM

Piirustus 3: 1. kerroksen ikkunatyypit ulkoa; 1. kerroksen ikkunat ulkoa: saranat ja kulma-raudat; huoneen 2 (nykyään h. 2a ja 2b) kattolistat; ikkunan karmilistan profiili. Piirtäjä Gabriela Buschmann Martin, 14.4.1992. TMM

Piirustus 4: Ullakkokerroksen ikkunat; 1. kerros: huoneen 3 ja 4 välinen pariovi; portaat ullakkokerrokseen; portaiden profiili. Piirtäjä Gabriela Buschmann Martin, marraskuu 2008.

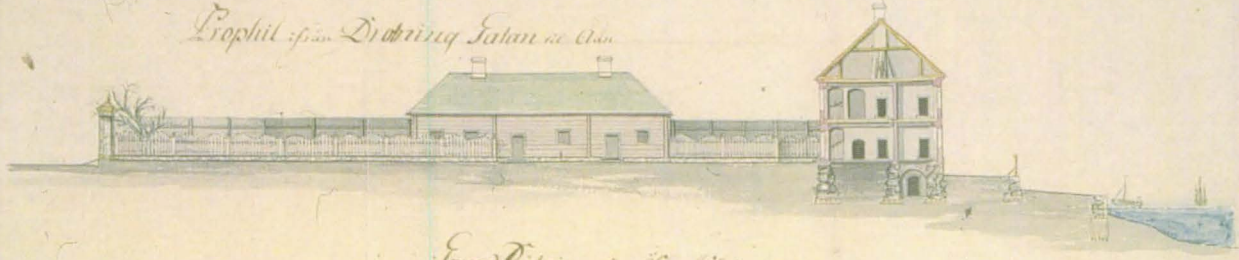
Piirustus 5: Luonnospiirros ullakon kattotuoleista (koillispääty = tyyppi 1, keskiosa = tyyppi 2, lounaspääty = tyyppi 3); kattotuolien tukirautat; ullakon pitkittäisleikkaus (luonnos). Piirtäjä Gabriela Buschmann Martin, marraskuu 2008. TMM

20. Piirustus- ja asiakirjaliitteet

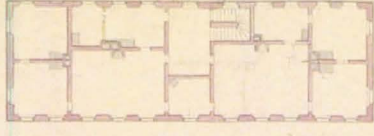


Piirustukset presidentitalosta ja sen kellarista noin vuodelta 1760, laatinut todennäköisesti kaupunginarkkitehti C. F. Schröder. Riksar-kivet, Tukholma

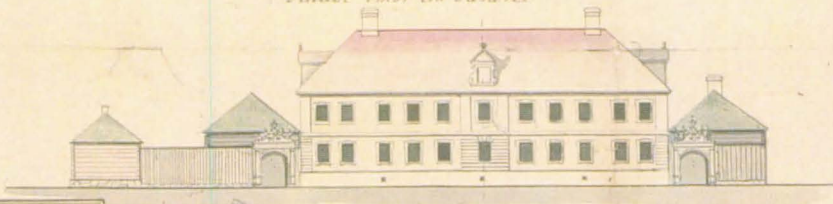
Profil från Österning Salen ut Östern



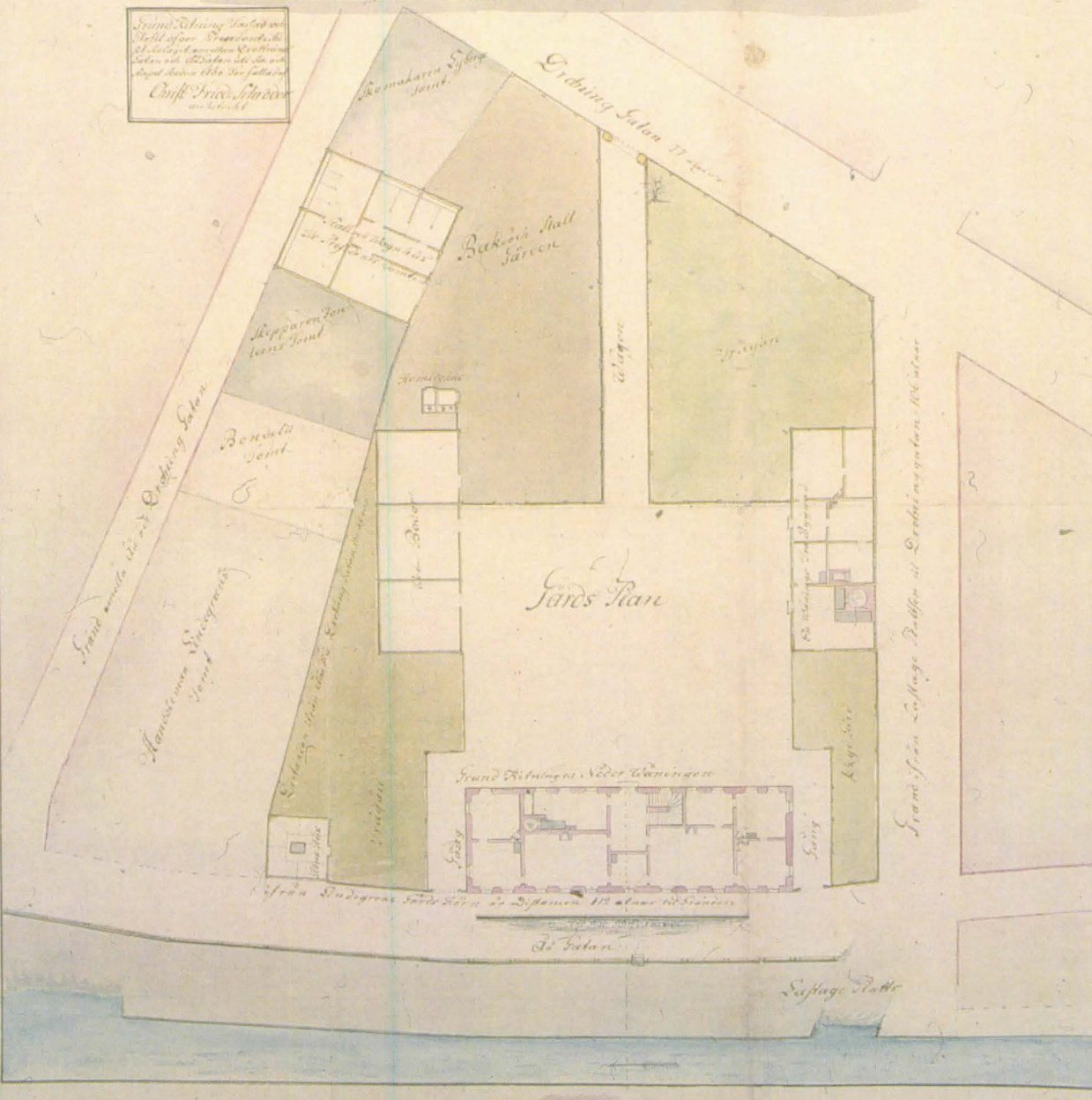
Grundritning för Östra läningarna



Fasad mot Ån Salarna



Grundritning för den som
skall öfver Österning Salen
öfverlåtelse och öfverlåta
Österning Salen och öfverlåta
öfver Österning Salen och öfverlåta
Österning Salen och öfverlåta
Österning Salen och öfverlåta
Österning Salen och öfverlåta
Österning Salen och öfverlåta



Salens Plan

Grundritning för Östra läningarna ut Österning Salen

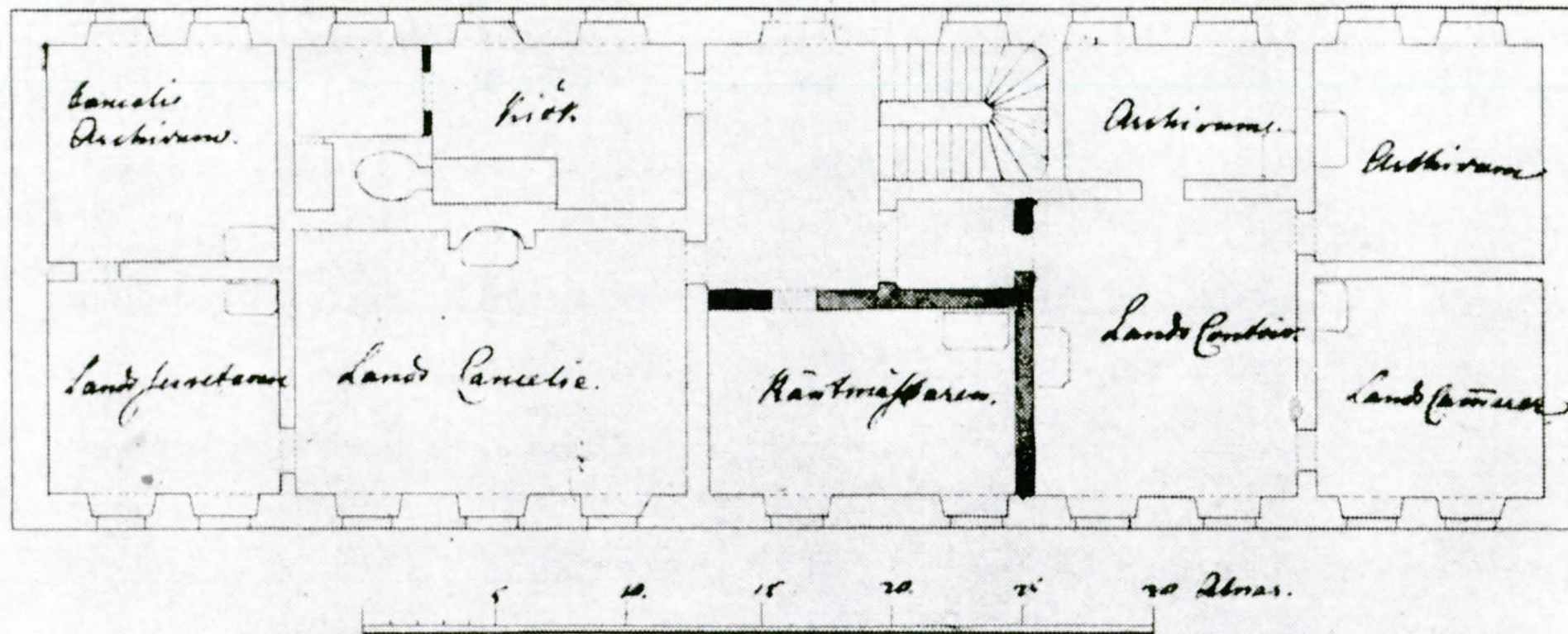
Grundritning för Östra läningarna

Österning Salen och öfverlåta Österning Salen och öfverlåta Österning Salen och öfverlåta Österning Salen och öfverlåta Österning Salen och öfverlåta Österning Salen och öfverlåta Österning Salen och öfverlåta Österning Salen och öfverlåta Österning Salen och öfverlåta Österning Salen och öfverlåta

Österning Salen

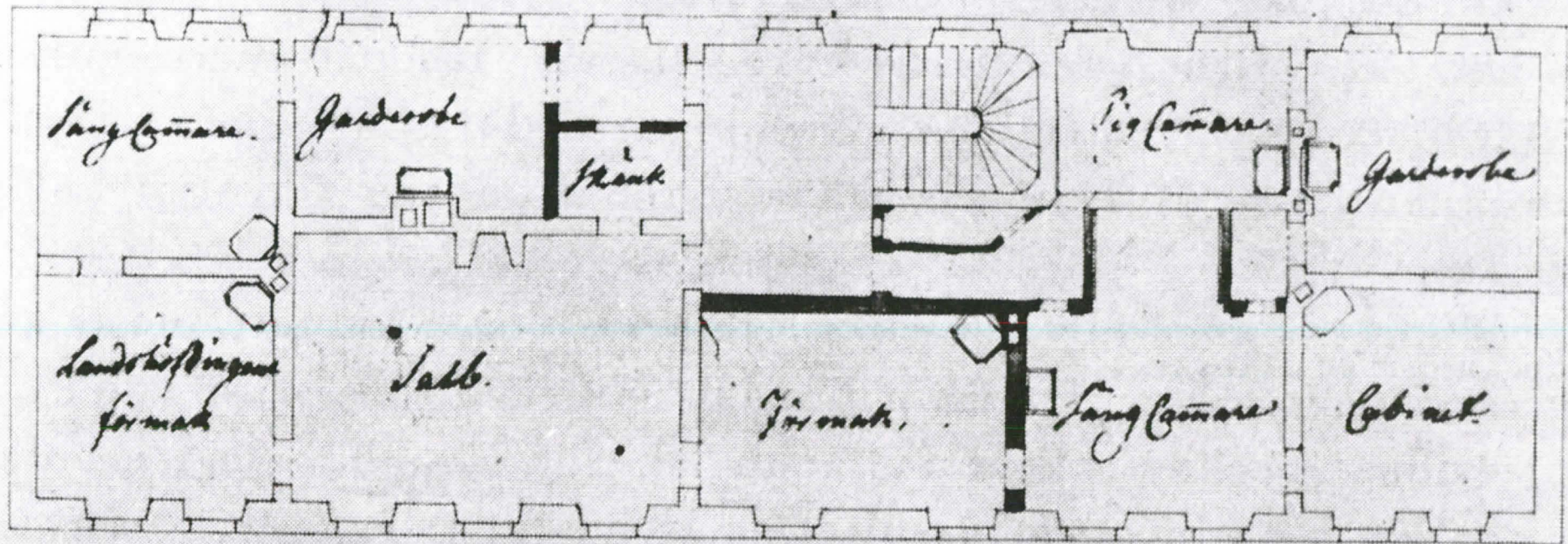
Sjö Salen

Nedra Wåningen af Presidents Huset i Åbo inrättad till
Landshöfdinge Residence.

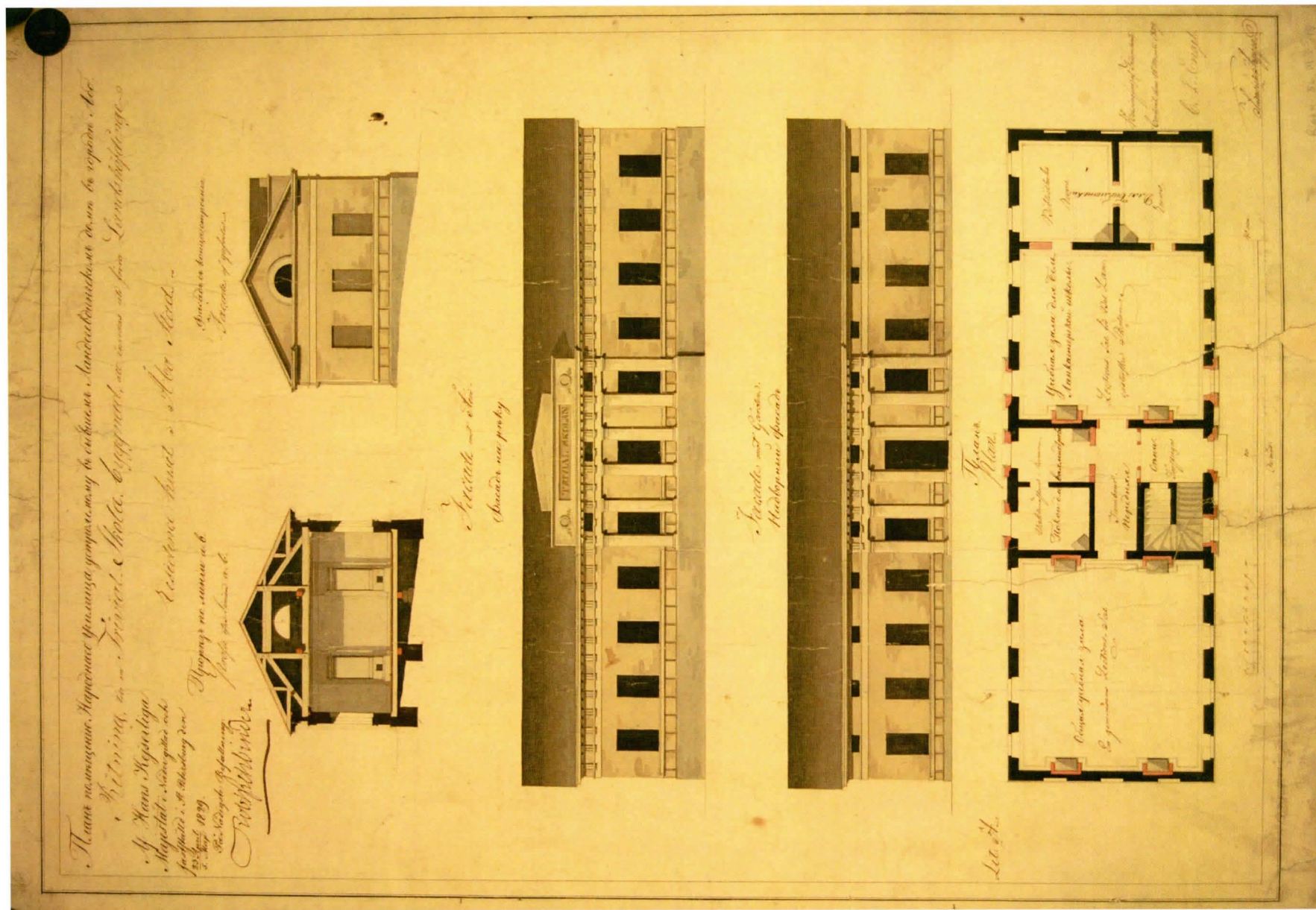


"Nedra Wåningen af Presidents Huset i Åbo inrättad till Landshöfdinge Residence", yli-intendentti Carl Fredrik Adelcrantz, 1766. Riksarkivet, Tukholma

Öfre Wåningen af Presidents huset i Åbo uphållet till
Landshöfdingens Residence.



Öfre Wåningen af Presidents Huset i Åbo inrädas till Landshöfdingens Residence", yli-intendentti Carl Fredrik Adelcrantz, 1766. Riksarkivet, Tukholma



Ritning till en Trivial Skola byggnad, att inredas uti förra Landshöfdinge Residence huset i Åbo Stad. Helsingfors, af Intendents Contoret den 15 Mars 1829. C. L. Engel, Arppe. Kansallisarkisto

Material och Redskapsförstå till en

Skolhus Byggnad, som uppföras enligt skolförord-
 ningens utvisning, i den Platts, som i General-Planen
 af den Tomten n:o 1 till 2^{de} Quart. och till
 Högskolan, är med hvarsin följ. utmärkt.

60 Dagverken till Plattsens rensering och grunda-
 grafning - - - - - 40 / Rörp. 50.

700 cubic alnar Jerns Skar, till Grundmurar,
 Eldstads- och Stoppols-Plattor, vid byggel. 24. - 350.

100 Tommarnas Dagverken till grundmurars bygg-
 ning - - - - - 1 - 100.

Klaret uppföras af Gjelkar och mögen Färcyklor,
 hvilka köpfogor jämnas: så en Bjälke,
 laggs på grundvalven, utgör väggarne
 Gade, hvarii intappas 28 hvarii bjälkar,
 hvilka Skrakarne infalles, på fast de till-
 sätningen utsträcker, skärts utföras.

71 gamm. Bjälkar 11 och 11 till till följte hvarii
 cost af väggarne - - - - - 1. 8. 82. 40

28 St. Bjälkar af lika dimensioner, 10 alnar län-
 ga, som vertikalt anbringas - - - - - 40 112

71 gamm. Bjälkar 10. 10 till till utgör följte
 hvarii af Wäggarne, och hvarii de jämnas
 Gjelkarnas intappas - - - - - 1. 71.

1200 gamm. Färcyklor, 9 tum i toppen och
 till väggar och gylte trappor - - - - - 20 / 500

af Transport. Rörp. 1205. 40

Kustannuslaskelma kuluista ja materiaaleista Bell Lancaster-koulua varten tehdyistä muutoksista, 1832. Turun kaupunginarkisto.

Transport Rpt Rs 1255. 40

250 Gamma Sanyok 9 tau; topu an dan to topu an ingan infidate dan byyane Sietan	201. 104. 8
40# Timmerstok 21 alur lara. 10 tau " Topu andan to mellentak	3. 24 140
44# Takhter granar, 9 tau hoga, 6 tau ber da, 12 alur lara to Takhter - 2.	88
22# diti. 11 alur lara, 8 tau hoga ak 6 tau boer, to han-grar - 1. 21.	33
19# 4 tau hoga, 6 tau lara, 6 tau ber to 6 p ^o 9 tau to harywork - 38	14. 12
60 Gamma diti of enahanda lampon to Nyahter ak hualpagan under mellentak - - - - 24	30
50# Gamma Equia - - - - 16.	16. 32
35 Takhter 2 ^o Gallar Bondorow to topu goff - - - - 2.	70
200 Gamma goflackia - - - - 31.	12. 24
60 Takhter hagnom Chempelan ber to gof ak mellentak - - - - 4.	240
40 Takhter ukotati ber to hantak 2.	80
35 Takhter hagnom to Sak - 4.	140
200 Lap mayar - - - - 1.	200
200 Lak Mayar to hantak gof ak mellentak - - - - 301.	125
600 eubi alur land - - - - 61.	75
7000 Mas Toyel no Transport	28. 196
Transport Rpt 2830. 20	

Transport R.R.C. 2830. 20

40 Tonner kalk med brining - 1/2 40
80 lap murpand - - - 12/ 20
8 lap lera - - - 36/ - 6
4 1/2 guld glasur. Kalkagnas of den
Hobel utbringning utryper, med tillbehör
och uppställnings kostnad - - - 45 - 180
8 ton Yarn till Niche = och Papparkorn
med Arbetet löd - - - 2. 40 - 22. 32
19 1/2 Andren of plett stängjern, Jern
omfattar mellan tätt sparnans, och käftas
vid hängsveten med haktkuller. 2 1/2 38.
24 1/2 Kruktankens om 10 1/2 väst 1. 24 - 35
14 1/2 Tjufstekarmer med två höll, 4 m =
till i höjd, dubbel bager tillbehör och
Olysmalning glas. förberedes och
Lorischer - - - 25 350.
4 1/2 Lax bottens lönn med gongjern
slas med Injektions, märke 30. 120
1 par Fortiga Lonn med Tillbehör utbringning - 40
2 1/2 halfrunda Tenster till kindgafflens
med fjäder Bräda karnar och glas, utbringning 24
2 alnar höjd 3 3/4 aln breda - - - 12.
20 1/2 jämsplåtar till Skofstensmarin 32 - 20
100 1/2 rostkrokar - - - 8/ - 10. 32
10 Tälftar halsform Bräda till gafflar
Trappor. m.m. - - - 4 - 40

Transport R.R.C. 2833. 20

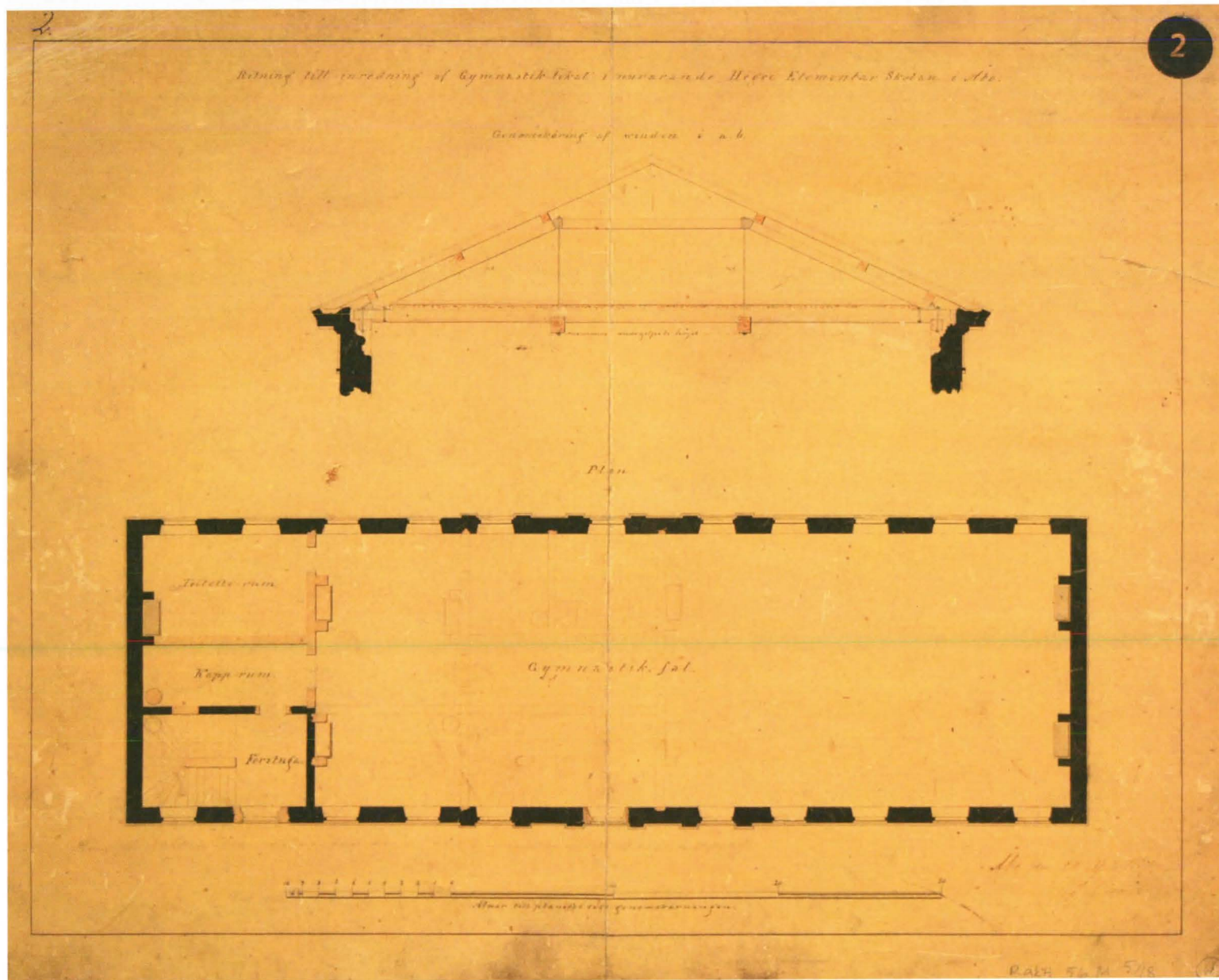
Transcript April 3783-38

10 Taipen Warden to Takluta	4	40
Takluta to Gopul. Timorones ogimamun	15	100
2000 # 6 tuun Spik		30
10000 # 5 tuun	8. 15	83. 15
10000 # 4 tuun	6. 24	65
8000 # 3 tuun	5	40
800 Timorones deysanten	1.	800
24 musar	1. 16	32
48 handkengar	32%	32

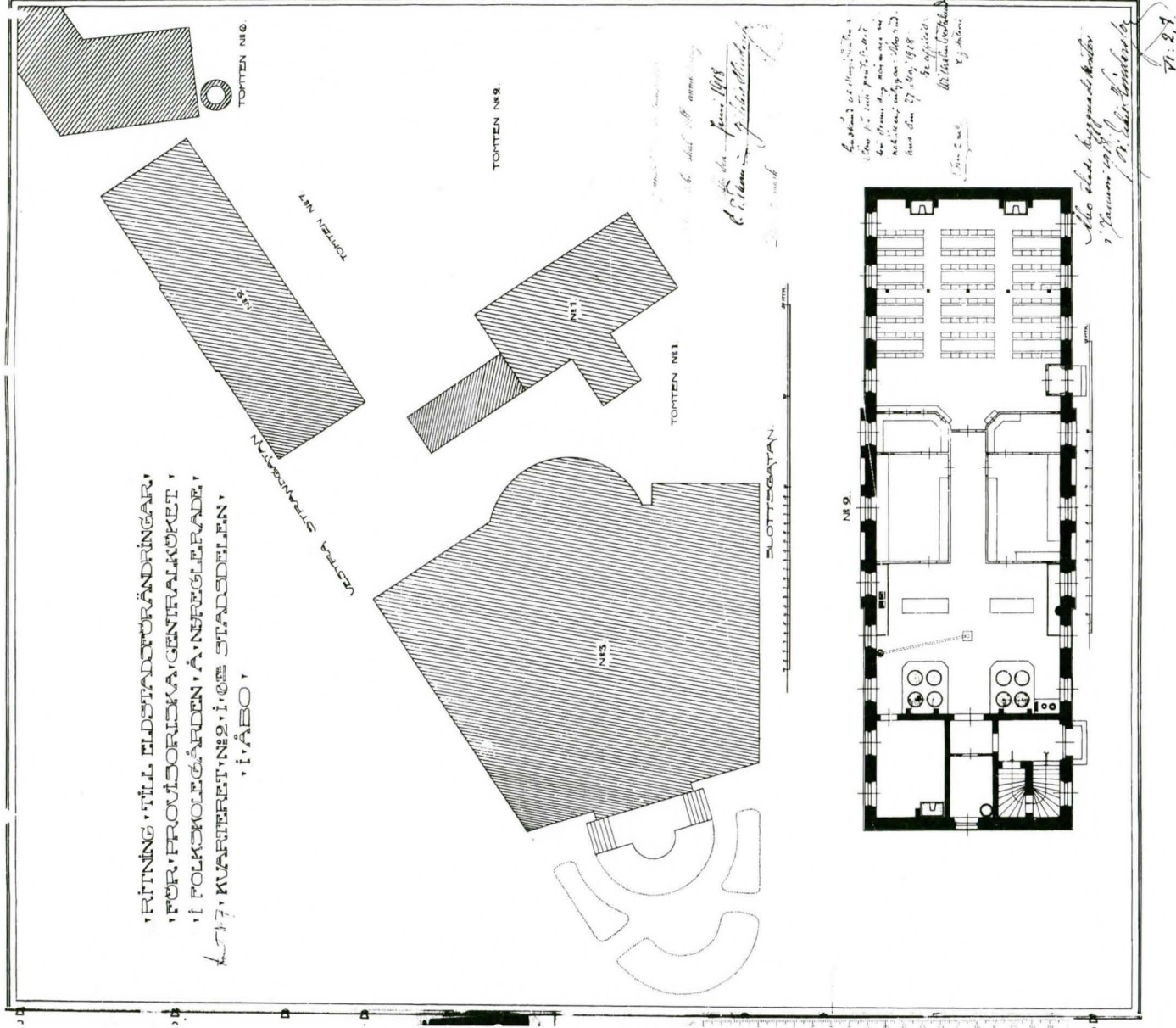
Summa Rikeda Rp 85006- 4.

At the 3rd of May 1832

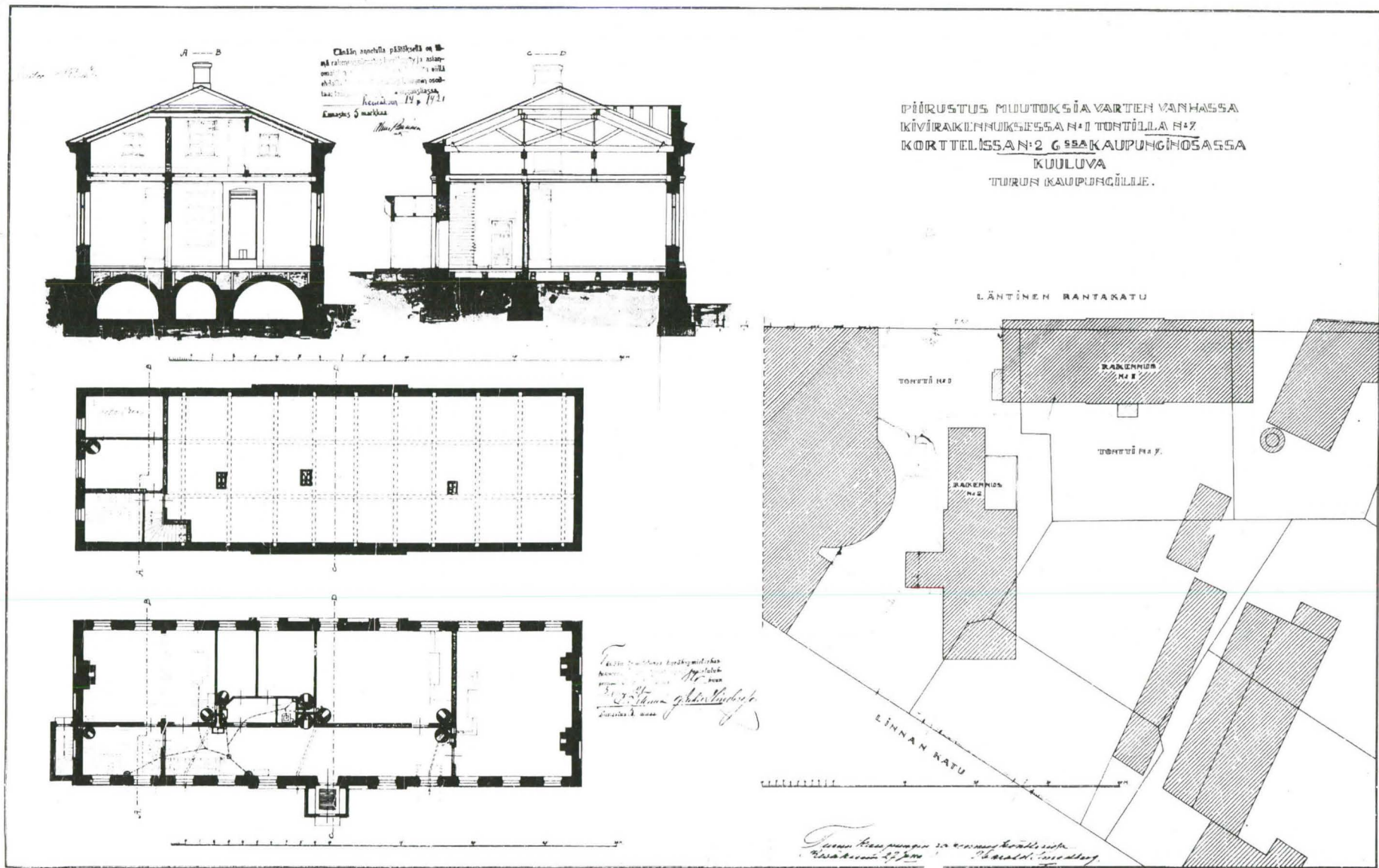
Behoefichlych



Ritning till inredning af Gymnastik-lokal i nuvarande Högre Elementar Skolan i Åbo. Åbo den 20 April 1857. Chiewitz. Kansallisarkisto (TMM: mikrofilmi RakH 111dd 71 :4)

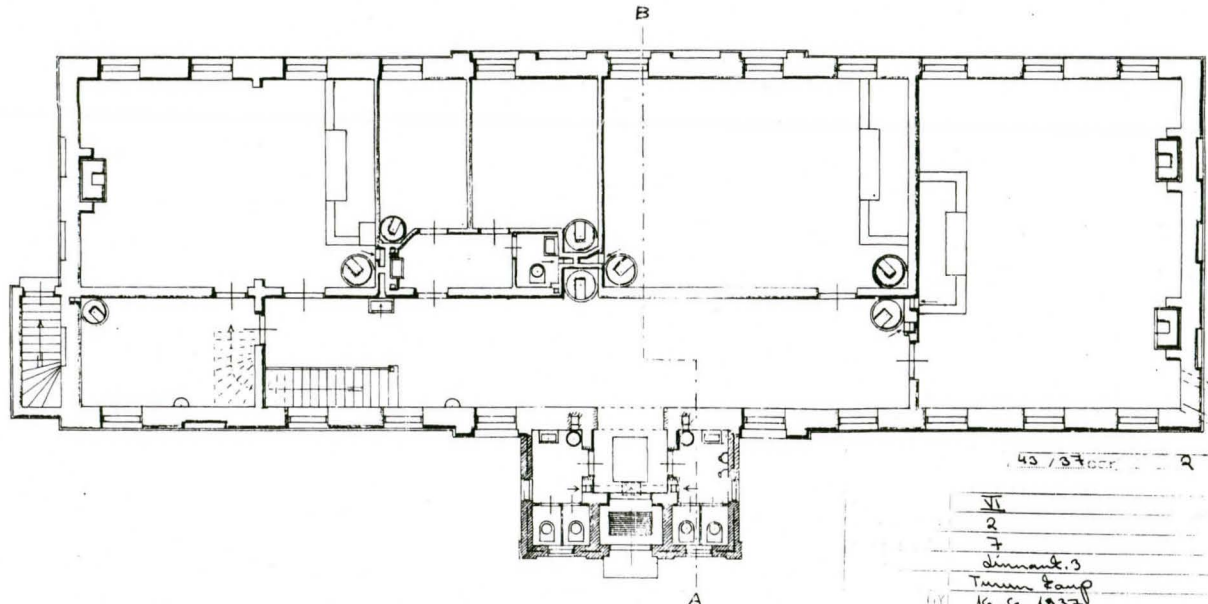
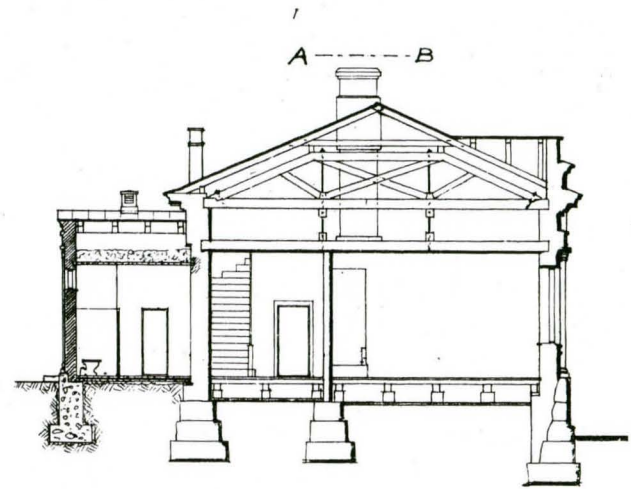
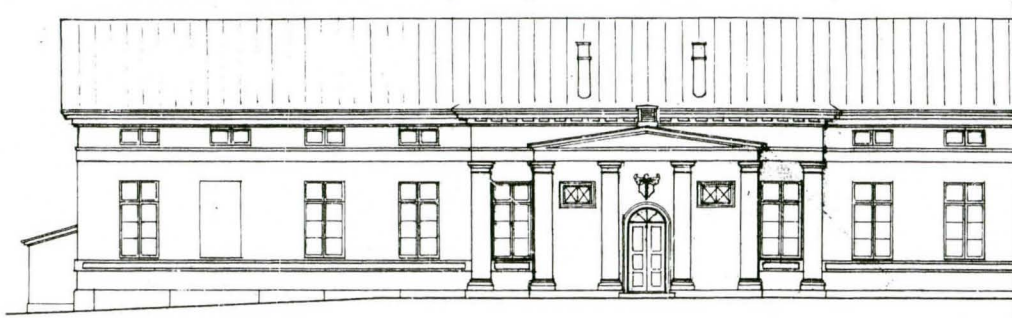


Ritning till eldstadsförändringar för provisoriska centralköket i folkskolegården å nyreglerade tomt no 7 kvarteret no 2 i 6te stadsdelen i Åbo. Åbo stads byggnadskontor i Januari 1918. Eskil Hindersson. Turun kaupunginarkisto

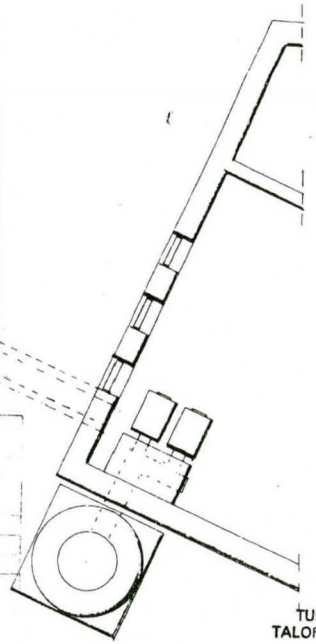


Turun kaupungin kauppakoulua varten tehdyt muutostyöt 1921. Harald Smedberg. Turun kaupunginarkisto

PIIRUSTUS WC JA KESKUSLÄMMITYSTÄ VARTEN
 TURUN KAUPUNGIN KAUPPAKOULUUN
 LINNANKATU N^o 3



43,707 m² pinta-ala
 VI
 2
 7
 suunnit. S
 Turun kaup.
 16. G. 1837
 S. 1007
 25 M 1/100



Handwritten notes in Finnish, including the name 'H. Smedberg' and 'Arkkitehti'.

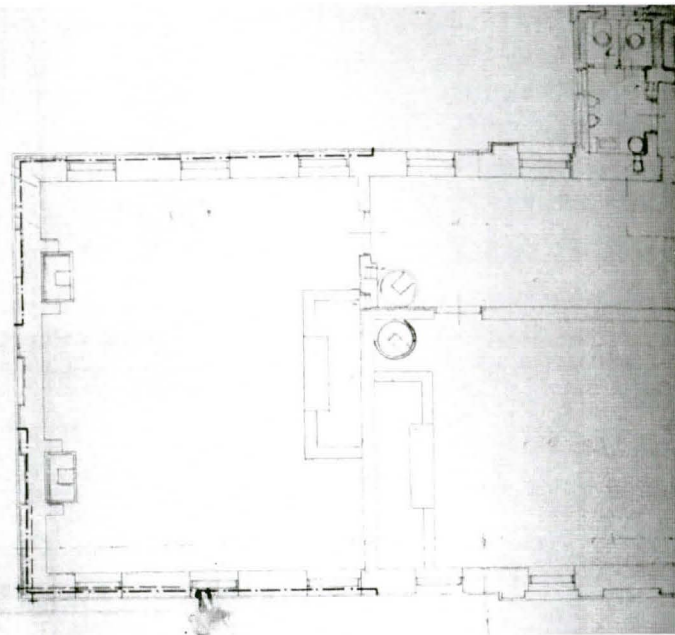
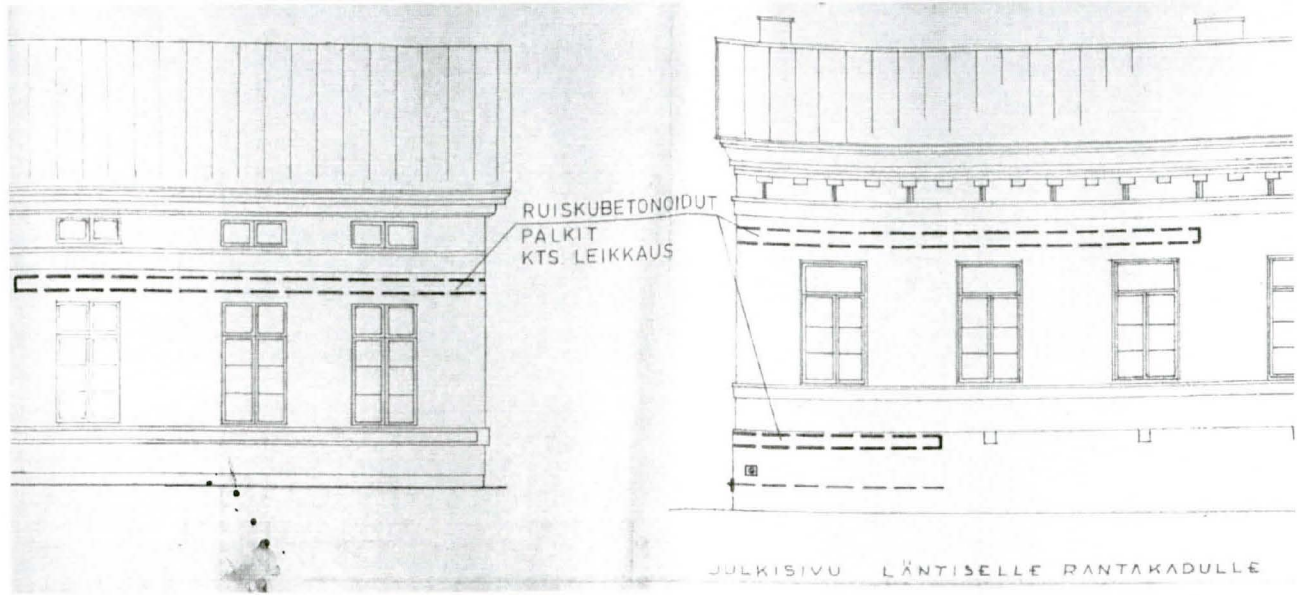
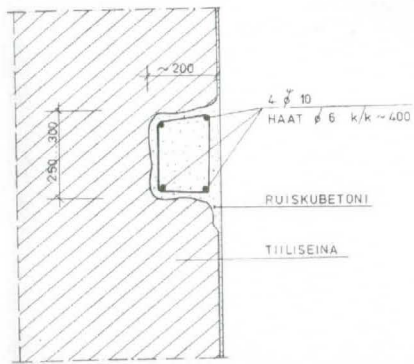
57. Meri 16

Handwritten signature and date.

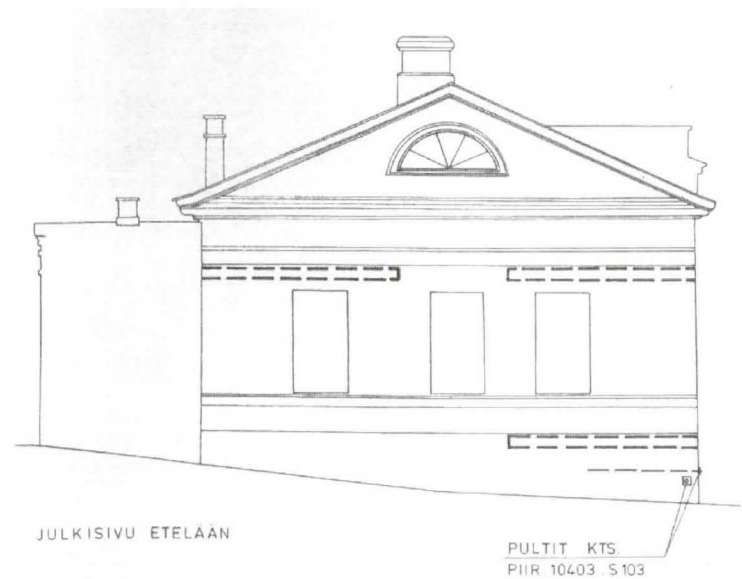
TURUN KAUPUNGIN
 TALORAKENNUSMISJO
 1937

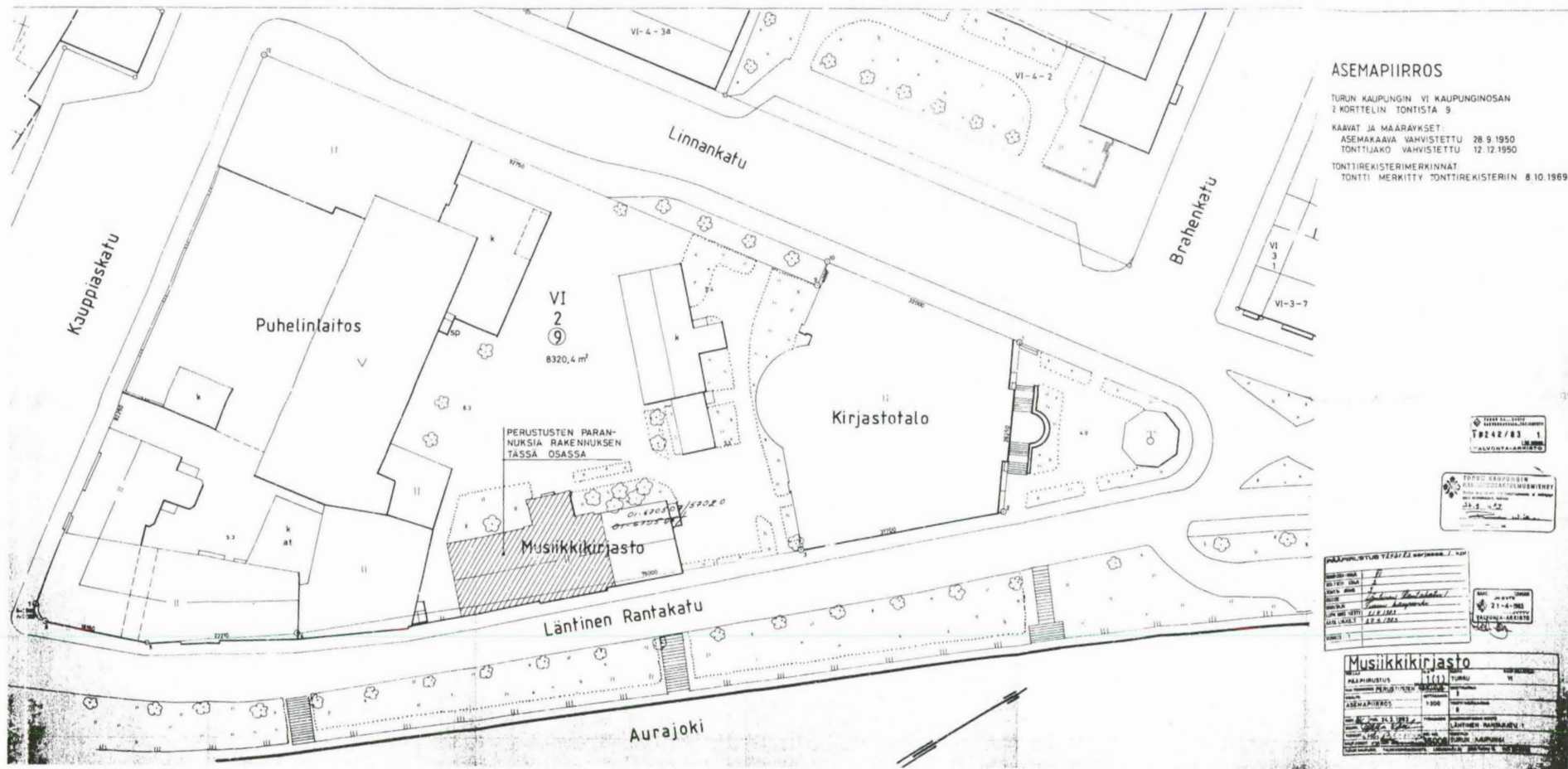
Turun Maistraatin
 arkisto

Piirustus wc-tiloja ja keskuslämmitystä varten Turun kaupungin kauppakouluun Linnankatu no 3. 1937. H. Smedberg. Turun kaupunginarkisto



*Julkisivun vahvistaminen.
1980-luku. IPT, Insinööri-
toimisto Pohjatutkimus Oy.
Turun tilalaitoksen arkisto.*





ASEMAPIIRROS

TURUN KAUPUNGIN VI KAUPUNGINOSAN
2 KORTTELIN TONTISTA 9
KAAVAT JA MAARAYKSET
ASEMAKAAVA VAHVISTETTU 28.9.1950
TONTTIJAKO VAHVISTETTU 12.12.1950
TONTTIREKISTERIMERKINNAT
TONTTI MERKITY TONTTIREKISTERIIN 8.10.1969

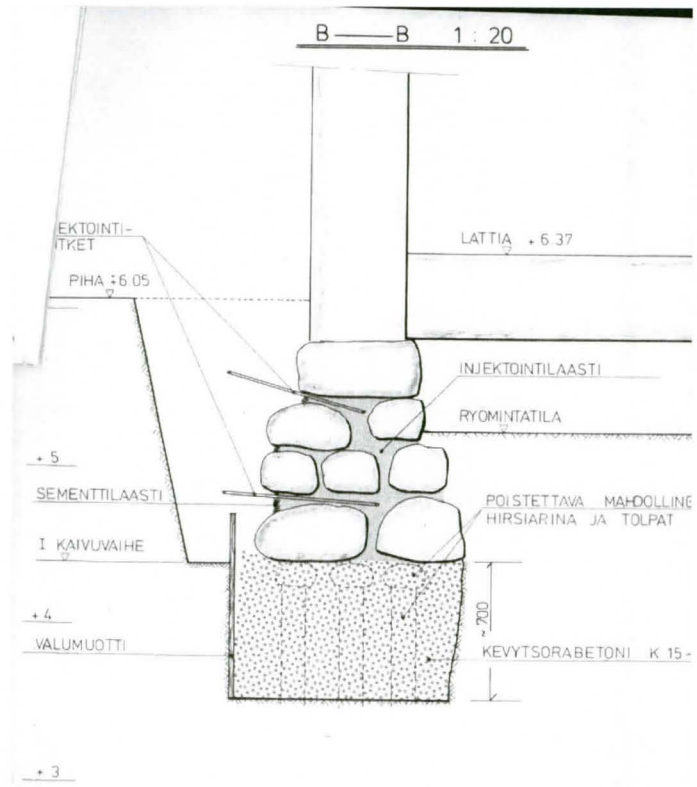
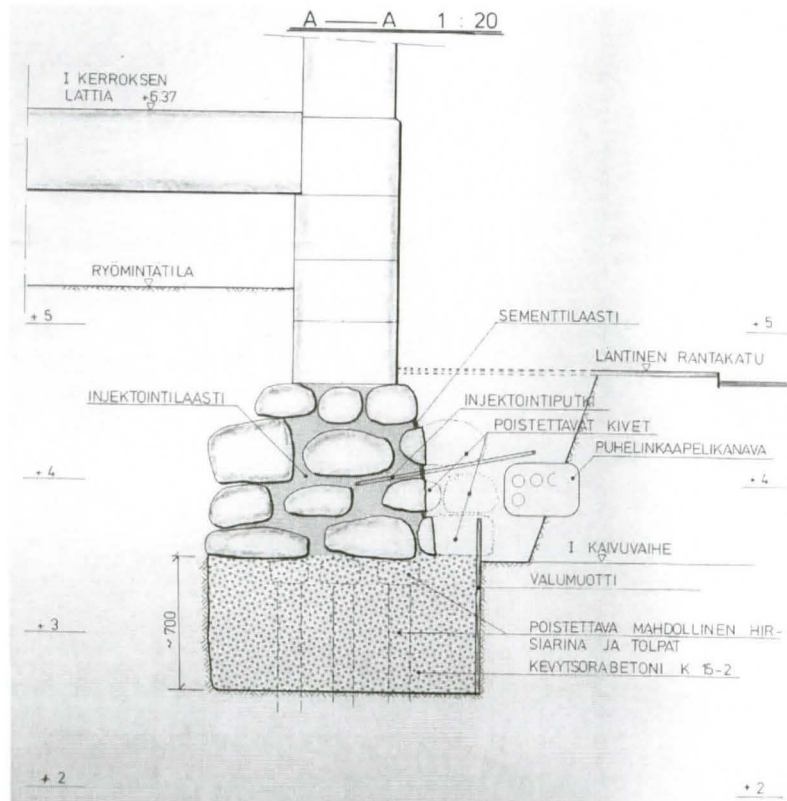
TURUN KAUPUNGIN
KATUKAARTTI
19242/83 1
KALVOTTAJAMERKINTA

TURUN KAUPUNGIN
KATUKAARTTI
19242/83 1
KALVOTTAJAMERKINTA

Kaupunginvaltuuston päätös 22.11.1981
Kokouspöytäkirja 1/81
Sivu 10
Kokouksen puolesta
Kokouksen puolesta
Kokouksen puolesta

Musiikkikirjasto	
MAKSI	1111
KAUPUNKI	TURUN VI
ASEMAPIIRROS	1:200
ASEMAKAAVA	1:200
ASEMAKAAVAN VAHVISTAMINEN	28.9.1950
TONTTIJAKON VAHVISTAMINEN	12.12.1950
TONTTIREKISTERIIN MERKITY	8.10.1969

Perustusten vahvistus. IPT, Insinööritoimisto Pohjatutkimus Oy. 6.2.1981. Turun tilalaitoksen arkisto



Lisätutkimus / Entinen Maaherran virkatalo; Turku

Lisätutkimuksessa pyrittiin selvittämään Engelin suunnittelemaa sisäväritystä vuodelta 1830. Lisäksi laajennettiin vanhimpia fragmenttilöytöjä ja tarkennettiin 1920-luvun väri löytöjä kaiteen osalta.

Engel:

Vanhimpien kalkkimaaleilla maalattujen matalien paneelijakojen päältä löytyy välirappauksen päältä toiseksi vanhimpana käsittelynä kellertävää kalkkimaalia. Kerrostumasta ei löytynyt paneelirajaa. Sen päällä on harmaa karkea kalkkia sisältävä maalaus- tai pohjustuskerros. Tämän päältä löytyy sitten korkeaan paneeliin rajoittuvat punaiset tempera- ja öljy-maalikerrokset sekä yläseinissä vaaleaa liimamaalia - nämä ajoittaisimme Chiewiz:n 1857 tekemään muutostyöhön. Vintillä vuoden 1857 katonrajan fragmentissa löytyi kyseiseltä ajalta vaalea liimamaali pohjustuksineen - alimpana valkoinen kalkkauskerros.

Selvimmän 2. vanhin kerrostuma näkyy rappausnäytteessä (Liite 1), joka on huoneen 7 D-seinältä. Samaa sävyä löytyy huoneen 6 joenpuoleiselta A-seinältä värihaitareista sekä fragmenteista 3Bf, 3Bg ja 8Da. Muissa värihaitareissa Chiewitz:n värien alta ei löydy havaittavaa värisävyä, koska sitä ei ole tai pohjustuskäsittelyt ovat värjänneet alustan rappausta.

Engelin ajasta ei saatu varmaa selvyyttä. Ehkä vanhimmat italian punaisen, mustan ja luonnon siennan sävyiset kalkkimaalit ovat sitä tai sitten 2.vanhimpana löytynyt keltainen kalkkauskerros.

Fragmenttien laajennuksista:

Eteistilassa fragmentissa 2Cf erottui 4 harmaata kalkkimaalikerrostumaa, joissa huonosti näkyviä merkkejä mm. marmoroinnista tai mahdollisista koristemaalauksista. Näiden päällä välirappaus. Tämä seinä on mielenkiintoinen, mutta vaikeasti esiinotettavissa.

Tutkimusta sekoitti fragmentista 7D sen laajennuksen yhteydessä 1. vanhimmasta värikerrostumasta löytynyt uunin profiili. Kyseisellä seinällä ei kuitenkaan pohjapiirrosten mukaan ole ollut uunia kuin vasta 1920-luvulla. Samoin kaikkia värikerrostumia löytyi fragmentista 7Aa ja 7Ab seinältä, joka piirustusten mukaan ajoittuu myös 1900-luvulle. Fragmentista 6Db löytyi vanhimmasta kerrostumasta lisäksi ikkunan paikka.

1920-luvun kaiteet:

Seinän paneelisävy oli maalattu rapun juureen asti. Käsipuu ja tolppa on alunperin ollut lakattua koivua. Kaiteen metalliosista löytyi alimpana mustanvihreää öljypohjamaalia, jonka päällä tumman harmaa öljymaalit sekä pronssikultaa. Porrasaskelmissa vanhimpana samantyyppinen tumma harmaa öljymaalit.

26.3 .2012 Silja Selonen, maalarimestari, Sellakka Oy

▪ Johdanto

Värikerroksista:

Tässä tutkimuksessa selvitettiin sisäseinien värisävyjä sekä ajalta ennen Turun paloa että kansalaissodan jälkeiseltä 1920-luvulta. Lisäksi tehtiin värihaitareita kaikista sisäpintojen kerrostumista.

Löydetyt vanhimmat kalkkimaalit olivat paikoin ohuen, paikoin paksumman pintarappauksen alla, ja ne voinee ajoittaa tehdyiksi ennen paloa. Tätä kerrostumaa löytyy ulkoseinien sisäpuolisilta pinnoilta tiloissa 2,3,6,7 ja yläkerran joen puoleisesta huoneesta. Yläseinän sävyistä löytyi sekä italian punaisen ja mustan sekoitesävyjä että luonnon siennan sävyistä kalkkimaalia. Paneelirajassa on n 5 cm:n korkuinen pohja-kalkkauksen sävyinen kaista, jossa on voinut olla kipsi- tai puulista. Matalassa paneelissa on mustalla sävytettyä harmaata kalkkimaalia, joka on ainakin osittain marmoroitu ja/tai roiskemaalattu. Eteisaulasta ei löytynyt erillistä seinän yläosan väriä, vain harmaata kalkkausta vähintään ikkunan puoliväliin asti. Katto-, ikkuna-, ovi-, ja lattiasävyjä ei ajalta ole säilynyt, mutta alakerran smyykistä löytyi punertava sävy.

1920-luvun maalikerroksia löytyi kaikilta sen ajan pinnoilta lukuunottamatta tilaa 5, joka on jätetty 1850-luvun väripintaan seuraavaan remontiin asti. Muissa tiloissa paneeliraja löytyi suunnilleen yhtenevältä korkeudelta ja se oli rajattu myös rappujen nousun mukaan. 20-luvun kerrostumassa yläseinän maalina on vaalean keltaokran sävyinen liimamaali, jota oli hankala saada näkyviin. Paneelirajassa kulkeva viiva on tumman ultramariinin sävyinen öljymaali ja korkea alapaneeli on oliivin vihreää öljymaalia. Ovissa vanhin (1920?) kerrostuma on vaaleanruskeaa öljymaalia. Paneelikatto (tehty 1920) oli alunperin värjätty punertavan tummaksi vernissaliemellä. Ikkunoissa on saattanut tuolloin olla hyvin vaalea keltaokralla sävytetty öljymaali, ja smyykit ovat olleet joko ruskeat tai vaaleanruskeat.

Muista värikerroksista mainittakoon, että seinissä 2. ja 3. vanhin kerrostuma sisältää harmaita, punertavia ja kellertäviä kalkkimaaleja, 4. ssä n. 1850-luvun kerrostumassa on temperatyyppisen pohjamaalin päälle öljylasuurilla maalattua marmorointia sekä öljymaalilla viivattua jaotusta. Ikkunasmyykeistä löytyi vastaavia poltetun terran ja caput mortuumin sävyjä. Jaottelusta, paneelikorkeudesta ja mahdollisista muista koristeluista ei ole tietoa. 5. kerros on epäselvä, osin tumma öljymaalikerros jonka jälkeen tulee n. 6. s 20-luvun kerros. Tämän jälkeen on tehty vastaavalle korkeudelle sinertävä paneelimaalaus mustalla viivalla ja vaalealla yläseinän liimamaalilla. Tätä myöhemmät kerrostumat ovat vaaleita alkydi- ja lateksi maaleja. Rappauspaikkauksia on tehty sekä kalkki- että KS- laastilla. Silotekerrokset ovat 1850-luvun jälkeen tummia umbraan pigmenttiin tehtyjä öljysilotteita. Myöhemmät silotteet ovat vaaleita öljysilotteita ja viimeisimmät muovisideaineisia tasotteita. Tilasta 6 otetussa lattia-näytteessä näkyy alimpina useita ruskeita kerrostumia, sitten helakan punainen kerros ja sen päällä uudemmat harmaat sävyt.

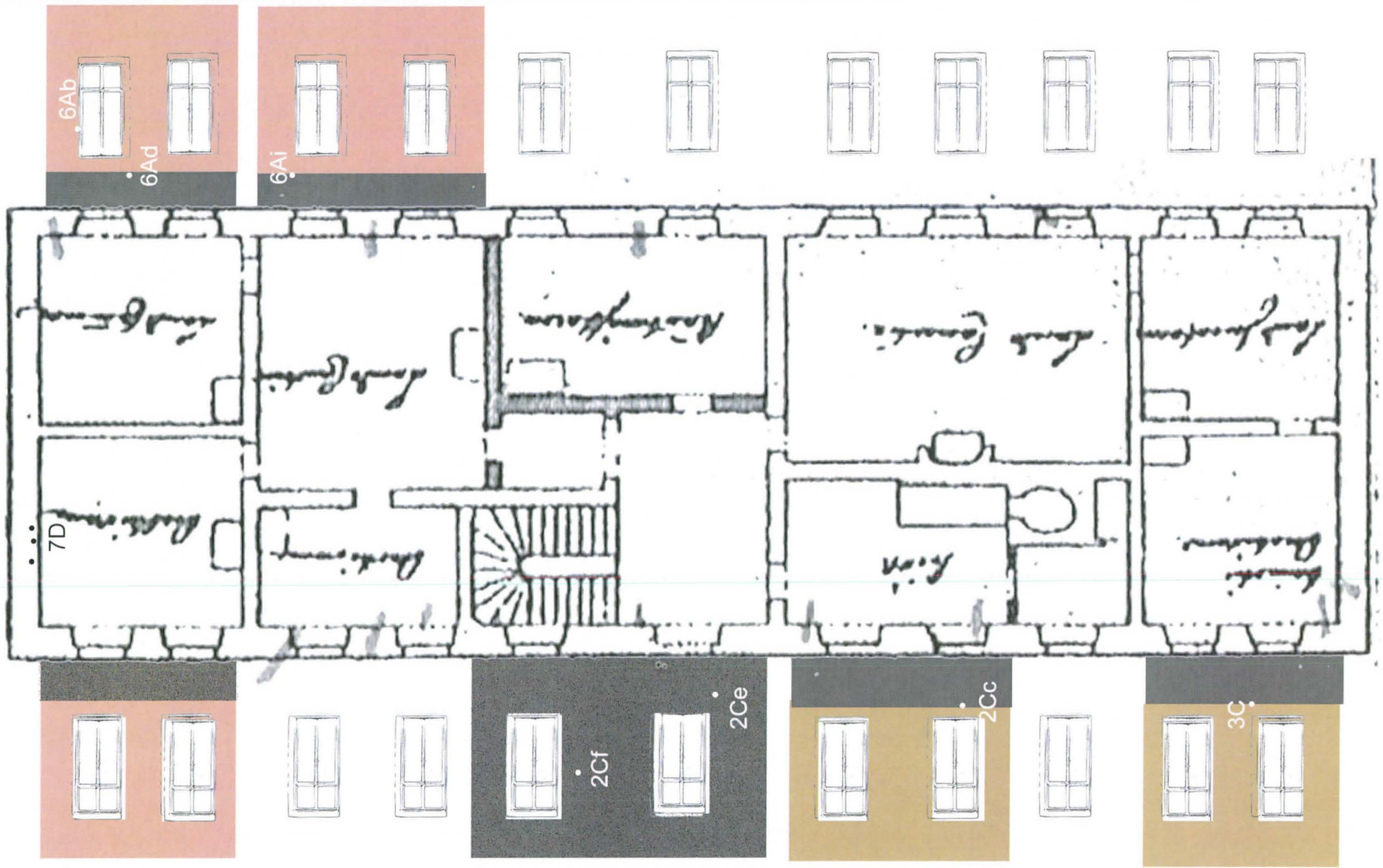
Väritutkimuksesta:

Kaikki värimääritykset on tehty havaintoon perustuvilla menetelmillä. Sävyjä on tulkittu loisteputkien ja päivänvalon sekavalossa. Maalilaatuja on tulkittu liuottamalla veteen, suolahappoon. Fragmenttien esiinkaivamisessa käytettiin apuna 200x suurentavia luppeja ja työssä käytettiin sekä mekaanisia että kemiallisia menetelmiä. Tutkimuksessa käytettiin hyväksi aiemmin tehtyä kraateritutkimusta.

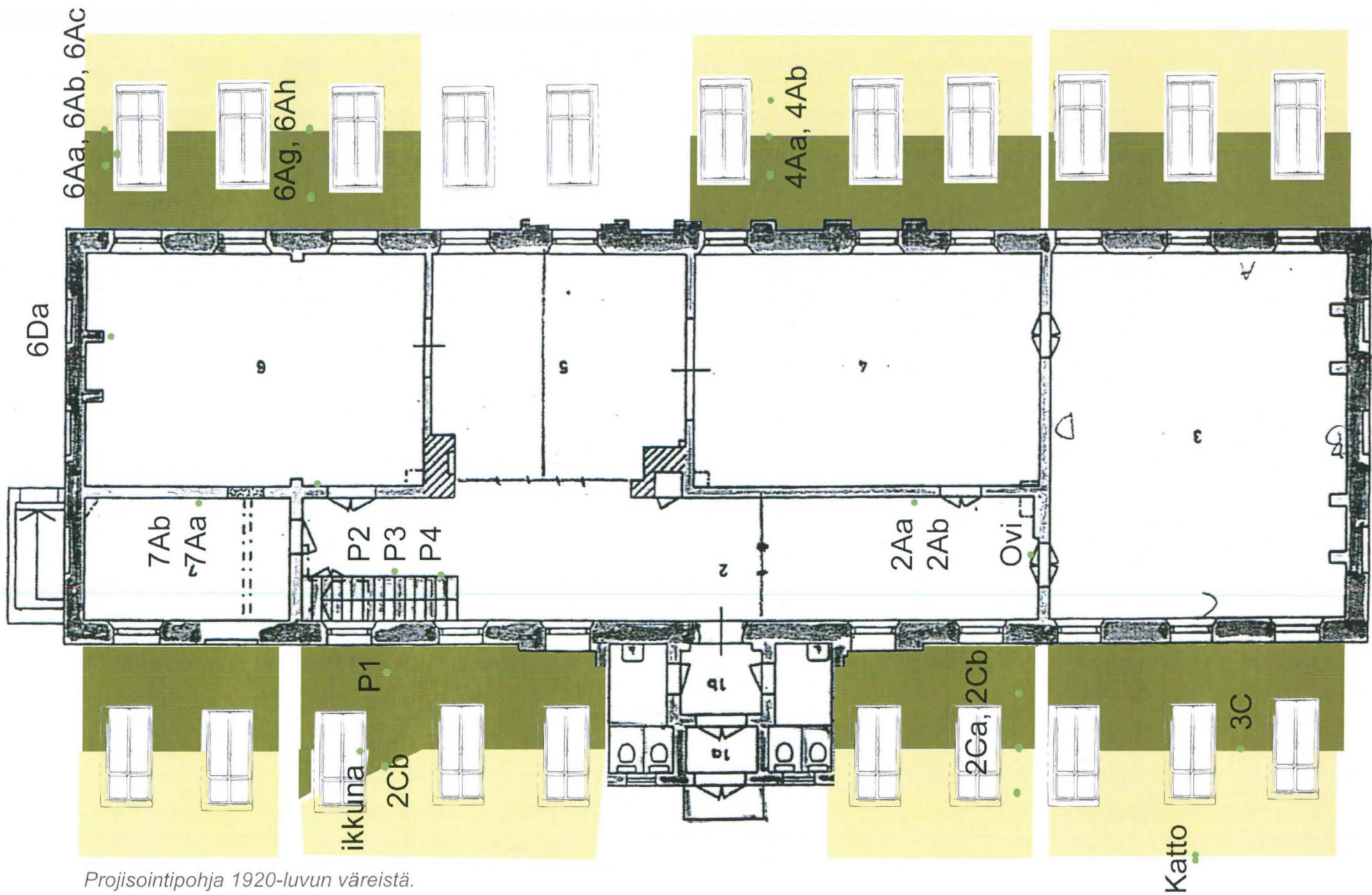
Havainnot ja suositukset:

Tämä väritutkimus antaa suurpiirteisen kuvan vanhimmasta kerrostumasta paneelikorkeuksien osalta ja haluttaessa tarkempaa tulkintaa täytyy tehdä lisätutkimuksia. Tätä kerrostumaa löytyy luultavasti enemmänkin, ja fragmentteja voi laajentaa mekaanisin menetelmin kohtuullisella työllä. 20-luvun kerrostumasta fragmenttien laajentaminen on työlästä yläosan liimamaalin osalta. Samoin mahdolliset yläosan viivoitukset tvs.lienevät poispesty.

16.2.2012 Silja Selonen, maalarimestari, Sellakka Oy



Projisointipohja vaiheesta ennen paloa.



Projisointipohja 1920-luvun väreistä.





29.2.2012
Sanna Ihatsu
CasaCo Studio Oy